

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

ראה

מאוצר שיחותיו ומאמרו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניחו יששכר שמואל שליט"א

התשפ"ה

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדה שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמוחה

לעילוי נשמת מר אבינו עטרת ראשנו
ראש ישיבתנו הקדושה "נהר שלום" תכב"ץ
האי חסידא קדישא ופרישא
עמוד התפילה ענוותן כהלל
שייף עייל שייף נפיק
ולא מחזיק מיכותא לנפשיה
כמוהו"ר **שלום אהרן שמואל** זצוק"ל
ב"ר שמואל ורחל ז"ל
נלב"ע ביום שב"ק כ"ג סיון התשפ"ד

ולעילוי נשמת
אמנו היקרה הצנועה והחשובה
שזכתה לזכות את הרבים
ולהעמיד דורות ישרים מבורכים
מסרה עצמה למען התורה הקדושה
הרבנית הצדקנית
מרת **שולמית דחל שמואל** ז"ל
בת נחמיה ומזל ז"ל
נלב"ע ביום השישי ז"ך אלול התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

הופיע הספר ימי החרמים

ניתן להשיג בחנות סגולה 00-33-644-02

4 מפתחות לשנה טובה ומתוקה

תלמידי חכמים ומקובלים יתפללו עבורכם
ויזכירו בפרטיות ובמתינות כל שם ושם
כמו כן כל השמות יעלו על שולחנו של מו"ר הגאון
המקובל הגדול רבי בניהו שמואלי שליט"א

**לפרנסה, לבריאות, לנחת מהילדים,
לשלוש בית ולשנה טובה ומתוקה**

**במערות
המכפלה**

לאחר הסליחות ברוב עם על קברי האבות
יוזכרו שמותיכם ובקשותיכם

**בכותל
המערבי**

יעתירו בעדכם 40 יום ברצף בימי הרחמים
והסליחות, בשריד בית מקדשנו.

**בתפילה מיוחדת
להמשכת יג' מידות של רחמים**

עם כוונות האר"י הקדוש, שמסוגלים
לפתוח שערי שמים בימי הרחמים

**במעמד תפילת ער"ה
בישיבת המקובלים "נהר שלום"**

קריאת עשרות ספרי תהילים, הקפות
סביב התיבה, ותקיעת שופרות וחצוצרות

ניתן להעביר שם לברכה בתרומת 101 ש"ח לישיבת המקובלים 'נהר שלום'

02-624-9000

לחסירת שמות
צלצלו:

הלכות ומנהגי חודש אלול

- א. ביום כ' לחודש אב עושים התרת נדרים שהוא ארבעים יום קודם ר"ה, וטוב לעשות התרה בעשרה. ונהגו עוד לעשות התרה בער"ח אלול שהוא ארבעים יום קודם יום הכיפורים, ומנהג יפה הוא כדי שיותר לו נזיפה ונדוי בבי"ד של מעלה. ויזהר מכאן ואילך בכל ענינו שלא יתחייב נזיפה או נידוי בבי"ד של מעלה, כדי שתהיה תפילתו נשמעת בר"ה וביהכ"פ.^א
- ב. יש נוהגים שכאשר אומרים הנוסח של ברכת החודש שמכוונים בדעתם גם על חודש תשרי לטובה ולברכה.^ב
- ג. כשחל ר"ח אלול בשבת מנהג הספרדים להפטיר עניה סוערה כסדר שבע תחמתי^א ונוהגים להוסיף פסוק ראשון ואחרון מהפסרת השמים כסאי להזכיר שהיום ראש חודש^ד, וגם להוסיף פסוק ראשון ואחרון של הפסרת מחר חודש כי יום ראשון הוא גם ר"ח.^ה
- ד. מנהג ירושלים לילך בערב ר"ח אלול על קברי הצדיקים^ו, ויש חסידים שהולכים לחברון להשתטח על קברי האבות במערת המכפלה, ומרבים שם בתשובה וצדקה כדי לזכות למה שאמרו רבותינו תשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, וכן מנהג ישבתינו הקדושה.
- ה. ערב ראש חודש אלול יום תשובה ותפלה וצדקה כי נפתחים י"ג מידות של רחמים וצריך חרטה על העבר וקבלה על העתיד ואם יכול יקבל עליו תענית והתוודע על עוונותיו, ויקרא כל התהלים עם שבעה כורתי ברית, ואם כל ער"ח צריך לשוב בתשובה ק"ו בער"ח אלול שהוא זמן תשובה על כל השנה כולה כדי שיהיה מוכן ליום הדין הגדול והנורא, וגם מי שאינו נוהג לומר סליחות בכל ערב ר"ח לפחות יעשה עתה בער"ח אלול תשובה ומעשים טובים.^ז

עיונים והארות

ב. כ"ב בספר מיכלא דאסוותא (אות נ"ו) דנכון לומר בשעת שמברכים חודש אלול "הבאים" עלינו לטובה. וכ"כ בספר אור אלימלך (ליזענסק עמוד קנ"ה) בשולי המכתב שבשב"ק מברכים אלול תברך בעצמו ויהי בדעתך ג"כ ר"ח תשרי לטוב.

ג. שו"ע (סי' תכה סעי' א). והחיד"א בספרו לדוד אמת (סי' כ"א אות כג), וראה בקצות השולחן (סי' פח ס"ק טו) באריכות ובספר ת"ב שחל בשבת (כהן) (עמוד קנז וקנח).

ד. ב"י וד"מ (סי' תכה).

ה. שו"ת יחו"ד (ח"ג סי' מב) עפ"י ב"י ושו"ע שם שכן נוהגים. וביאר הגר"א הטעם דכיון שקורין בחומשים אין קפידא לדלג.

ו. כ"ב בספר שער ירושלים (שער ט') המנהג לילך בכל ער"ח על בית הקברות אגשים ונשים, ובפרט בער"ח אלול גם בכל החודש עד יוה"כ, ושופכים תחינות ובקשות ותורד עיניהם דמעות מאין הפוגות, וכ"כ ספר מנהגי א"י (גליס. עמוד קעג). וכן ראינו את הרבנים הגאונים מו"ר ר' יעקב מוצפי והרב הגדול המקובל כמוה"ר סלמאן מוצפי זצוק"ל שהיו הולכים ב' ימים ועושים תשובה ותפילה ובכיות וצדקות.

ז. כתב הכה"ח (סי' תקפא ס"ק כג) בערב ראש חודש אלול נהגו רבים להתענות ולעשות סדר כפור קטן אף במקום שאין נוהגין לעשות כסדר הזה בשאר חדשים כדי שיכינו לבם לתשובה, ואם חל ראש חודש בשבת יש מקדימים לעשות

א. כן כתוב במנהגי ק"ק חסידים בית אל (אות סד). והנה פעמים שיתחייב האדם התרה מצד שנתנדה לשמים, וכגון שהזכיר במזיד שם שמים לבטלה בכל לשון, כדאיתא בשו"ע (יו"ד סי' שלד סעי' ח), או שעייב הרבים מלעשות מצוה, או ביזה ת"ח אפילו בשוגג. או ביזה אביו ואמו אפילו שלא בפניהם ואפילו בשוגג. או שהכה לחבירו, וכיון שאמרו בזוה"ק דהמתחייב נזיפה או נידוי בבי"ד של מעלה ישאר בנידויו מ' יום ואין תפילתו נשמעת, על כן נזהרו לעשות התרת נדרים וחרמות ושמטות ונידויים בי"ט מנחם אב, שהוא מ' יום קודם ר"ה, וכן בערב ר"ח אלול, שהוא מ' יום קודם יוה"כ"פ, שעל ידי זה לא יעמוד בנידוי ביהכ"פ ח"ו. ויזהר מכאן ואילך שלא יתחייב נזיפה או נידוי בבי"ד של מעלה. וכן מנהג בית אל, והובא בנהר מצרים, ובכה"ח (סי' תקפא ס"ק יב).

ודע כי במנהגי בית אל (אות סד) כתבו לעשות ביום כ' אב. אמנם במנהגי ק"ק בית יעקב לרבי אליהו מני זצוק"ל (פרק ח אות סה) כתבו לעשות ההתרה ביום י"ט באב.

ומה שכתבנו שטוב לעשותה בעשרה כ"כ במטה אפרים ובמנהגי החת"ס, שמא נתנדה אחד בחלום וצריך התרה בעשרה, או שמא נדר אחד מהם בחלום, ואם אי אפשר בעשרה יעשו בשלשה. כדאיתא בשו"ע (יו"ד סי' שלד סעי' לה), וע"ש עוד דלכתחילה צריך עשרה ששונים הלכות, או עכ"פ שונים משנה או עכ"פ יודעין לקרות ורק אם לא מצא יתיר בשלשה.

- ו. מנהג טוב להתענות כל היום^ה, ויש נוהגים להתענות רק עד חצי היום, דהיינו עד אחר אמירת יו"כ קטן בזמן מנחה גדולה^ט.
- ז. ראש חדש אלול לעולם שני ימים, ויום שני של ראש חודש שהוא א' באלול לעולם אינו חל כי אם באחד מארבעה ימים שבשבוע שסימנם אבד^ו. וקביעות יום ראשון דראש השנה ביום שאחריו, וסימנו בגה^ז.
- ח. חודש אלול הוא חודש הרחמים והסליחות, ולכן ירבה בו בתשובה וירחיק עצמו מעבירות, ויהיה האיש ירא וחרד את דבר ה' יי, וירחיק עצמו מהקפדה ומכעס אפילו לדבר מצוה, ומליצנות וגאווה, ויזהר מאוד בברכות הנהנין ויזכה להשגה גדולה^י.

עיונים והארות

שימחל לנו, ארבעים יום התחנון, ובסוף הארבעים יום ביום כ"ט באב אמר לו הקב"ה "פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים, וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת, והיה נכון לבוקר ועלית בבוקר אל הר סיני ונצבת לי שם על ראש ההר". ואז ירד משה לסדר לוחות השניות ועלה שוב, וזה היה ב- א' אלול, ואותם ארבעים יום שהם מ-א' באלול עד יום הכיפורים שבו ירד משה עם הלוחות, היו ימי רחמים ורצון. משה רבנו למעלה בהר ובני ישראל עומדים למטה סביב ההר, ובכל יום ויום עושים תשובה מתפללים ומתוודים לפני הקב"ה, ובכל הארבעים יום צמו מעמוד השחר עד צאת הכוכבים ומתוך צום היו מתחננים לקב"ה שיסלח להם, והקב"ה לימד את משה רבנו את כל התורה פעם נוספת משך ארבעים יום האלו, וביום האחרון שהוא יום הכיפורים, לנו עם ישראל בתעניתם. ובאותו היום אמר לו הקב"ה סלחתי כדברך, הסכמתי למחול לעם ישראל. לכן לעולם, הארבעים יום אלו, הם ימי רצון שקל לאדם להתקרב לקב"ה.

ודורשי רשומות אמרו "אני לדודי ודודי לי", ר"ת אלול, שאף הקב"ה פותח יד לקבלנו בתשובה וס"ת - ד' יודין גימ' ארבעים, המרמזים על ארבעים יום שעלה משה למרום מר"ח אלול עד יוהכ"פ שהם ימי רצון. והנה תיבות "אני לדודי ודודי לי", גימ' קפ"ה, גימ' א"ל מלא דהיינו אל"ף למ"ד, הרומז על ההארות הגדולות המתגלות בחודש זה שהם י"ג מדות של רחמים כנגד י"ג תיקוני דיקנא. ורבנו האר"י אומר שבימים האלה נפתחים שערי שמים ונפתחים בהם י"ג מכלין דרחמי (י"ג מידות של רחמים), ולכן התשובה והתפילה מתקבלים כעת יותר, ולפי זה אתי שפיר המשך הפסוק - "הרועה בשושנים", הקב"ה רועה אותי ומנהיג אותי בשושנים דהיינו בי"ג מידות של רחמים, כי השושנה יש לה י"ג עלים כנגד י"ג מכלין דרחמי, כי השושנה היא כנסת ישראל ופותחים לה י"ג מידות של רחמים לרחם על בניה.

יב. שנינו בגמרא (מנחות מג:), תניא היה רבי מאיר אומר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך". ופירש רש"י: "מה ה' אלהיך, קרי ביה מאה". בתוספות ביארו דברי רש"י שהוא על דרך אל תקרי מה אלא מאה, כלומר שחייב להשלים מאה ברכות. ומביאים בשם יש מפרשים רמז נאה על כך, כי בפסוק זה: "ועתה ישראל" מתחילתו עד סופו ישנן תשעים ותשע אותיות, אולם כאשר נוסיף אות א' בתוך מלת מ"ה על דרך: "אל תקרי מה אלא

ביום חמישי שלפניו, וקצת אנשי מעשה אין נוהגין כן. (מטה אפרים אות ג)

ח. מג"א (סי' תיז ס"ק ג), מט"א (סי' תקפ"א ס"ג), ערוה"ש (סי' תיז סעי' יא), מ"ב (ס"ק ד) ונוהג כצאן יוסף (עמוד קמז אות ג) ובא"ר שם כתב דאנשי מעשה מתעניין ער"ח והוא במקום שעיר ר"ח על

מיעוט הירח עכ"ל, וכ"כ בסדר היום ער"ח אלול ראוי לכל אדם להתענות. ולא גרע מכל ער"ח שרוב אנשי מעשה מתעניין, ובספר חסידים (סימן צז) מעשה בחכם אחד שצוה לבנו שלא יעברו עליו שלשים יום בלי תענית. וראה מה שהעיד הגה"ק רבי אברהם גאלאנטי (כ"י גידת שכתר) רוב הקהלות מתענים ער"ח אפי' הנשים קרוב (לאלף) לערב, וכתב עוד ער"ח כל העם מתענים האנשים ונשים ותלמידים, ויש מקום שבו מתכנסים אותו היום ויושבים שם כל היום כולו בסליחות ותחנונים ומלקות, ויש מהם שמשימים אבן גדולה על בטנם דמיון סקילה, ויש שמוחזיק בידיו בגרונו וכיוצא עכ"ל, וראה בכה"ח (פלאגי) סי' ל"ב ס"ג שמתרעם למה בחורים גבורי כוח אינם מתענים למה לא ילפי מהני נשים צדקניות שכמה מהן מתענות בכל ער"ח עיי"ש. נטעי גבריאל (שם ה"ה).

ט. שו"ת עולת שמואל (סי' סא), וכ"כ בספר קצה המטה (ס"ק י'), נטעי גבריאל (שם).

י. פוש"ע (סי' תכח סעי' ב). מטה אפרים (סי' תקפ"א, סעי' ד).

יא. פנ"ח (דף קכח ע"א). ועיין בשער הפסוקים (דף מא ע"א) שכתב וז"ל: **אני לדודי ודודי לי** ר"ת אלול לרמז כי בחודש אלול הקב"ה מתרצה עם ישראל ונעשה דוד להם לקרוב בתשובה והוא קרוב לקוראיו בחודש זה.

בזמן הזה שערי שמים פתוחים כמו שכתוב "ויאמר ה' אל משה לאמר עלה אלי ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם, ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר האלהים, ומשה בתוך הענן" משה עלה אל ההר ביום ו' בסיון ביום מתן תורה עד יום שבעה עשר בתמוז. מ-ו' בסיון עד שבעה עשר בתמוז ארבעים יום, משה הביא את שני לוחות הברית והיו נשאים מעצמם, כשירד משה ראה את העגל וראה את המחולות, ואז פרחו האותיות והלוחות נהיו כבדות למשה ונפלו ונשברו הלוחות, ואנחנו הפסדנו את האור הגדול בעולם, אור הלוחות הראשונים, באותו יום ביקש משה רבנו מהקב"ה מחילה סליחה וכפרה לישראל, ולמחרת בשבעה עשר בתמוז עלה והתחנון לקב"ה

ט. כתב רבנו האריז"ל: בחודש אלול נפתחים י"ג מקורות של י"ג תיקוני דיקנא דעתיקא ומאירים למטה, שהם י"ג מידות של רחמים וכו', ונפתחת דרך לתשובה לכל אחד מעם ישראל י, ולכן צריך לעשות בכל

עיונים והארות

שידע בלבו על מה יש לו לומר הברכה, כגון אם צריך לברך ברכת בורא פרי העץ לא יאמר במקומו בורא פרי האדמה.

הנשמה המגולגלת בפרי היתה באה אל תיקונה ומו"ר רבי יהודה פתיה זצ"ל הביא מעשה באשה שמצאה תמר וברכה עליו בורא פרי האדמה, וכשעלתה על יצועה ראתה בחלומה זקן אחד שהודה לה על שגאלה את נפשו, אע"פ שעדיין לא הגיע לתיקונו, ותיקץ והנה חלום. וכשסיפרה לרבי יהודה זיע"א את המעשה פתר את חלומה ואמר לה אם היית מברכת את הברכה הראויה, הנשמה המגולגלת בפרי היתה באה אל תיקונה.

ובספר המדות וכן בספר יפה ללב כתוב שמי שאינו נזהר בברכת הנהנין - בברכה הראשונה שקודם האכילה, ובברכה אחרונה שבסוף האכילה, פחדים באים עליו.

לחלק כל ברכה לשלשה חלקים

ומו"ר ראש הישיבה ר' יהודה צדקה זצ"ל היה רגיל בכל הזדמנויות להזכיר את החשיבות המיוחדת של הברכות ונשא קל וחומר ומה כשאדם קונה חליפה, בודק ושואל אם החליפה מתאימה לו, על אחת כמה וכמה צריך אדם לבדוק את עצמו, כיצד היתה ברכתו, טובה או לא, אם ברכתו נשמעה מילה במלה מבלי להשמיט אותיות, או לא, ומשום כך היה מציע לחלק כל ברכה לשלשה חלקים: ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, שהכל נהיה בדברו וכדו', וע"י כך ברכתו תעשה בכוונה טובה. ובנו מו"ר ראש הישיבה חכם משה צדקה שליט"א אומר, דמי שרוצה להנצל מברכה לבטלה או ברכה שלא בכונה. יחשוב במחשבתו קודם הברכה "ספק ברכות להקל". והיינו שלגודל חומרת הוצאת שם ה' לבטלה, אמרו חז"ל שספק ברכות להקל, ומתוך מחשבה זו יברך ברכה בכונה וידע על מה, ומה מברך.

והרב בעל "קול ששון" זצ"ל היה אומר על הפסוק "ארוממך אלהי המלך, ואברכה שמך לעולם ועד". תחילה "ארוממך", יחשוב ברוממותו יתברך, ואחר כך "ואברכה" יברך הברכה.

סך כל הברכות הנאמרות על ידי האדם בשבעים שנותיו, מגיע לכדי שנים וחצי מליון

הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל עשה חשבון שסך כל הברכות הנאמרות על ידי האדם בשבעים שנותיו, מגיע לכדי שנים וחצי מליון. אבל כשיבוא האדם לבית דין של מעלה, לאחר מאה ועשרים שנותיו עלי אדמות, יתברר לו שמכל הסך העצום של הברכות נשארו לו רק כמה מאות. ובבוא האדם לבית הדין יבואו עמו גם קרונות ענקיים ובהם כל מיליוני הברכות שאמר בימי חייו, אך כשיתחילו לבדוק את ברכותיו, ימצא שרק כמה מאות ברכות נאמרו בכוונה הראויה, בשמחה ובדבקות. לכמות כזו של ברכות לא היו צריכים להביא קרונות, די היה בכמה שקיות ניילון. לכן כל אדם ישים על ליבו לברך הברכות שגם כך מברך. בכוונה הראויה לה ויזכה לכל הברכות האמורות בתורה.

יג. אומר הגאון מוילנא כי החסד הגדול ביותר בבריאה הוא

מאה", כי אז ישנן בפסוק זה מאה אותיות, כנגד מאה ברכות שחייבים לברך בכל יום.

ובן פירש רבנו בחיי: "וידוע מה שדרשו רבותינו ז"ל מן הכתוב הזה, שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר מה ה' אלקיך שואל מעמך, ויש בפסוק זה תשעים ותשע אותיות, ועם אל"ף שתשים במילת 'מה' יגיעו למאה אותיות, ותחזור המילה 'מאה' כדי לרמז בדך אסמכתא, שחייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות. וכן יש אסמכתא לזה מפסוק (תהלים קכה, ח) הנה כי כן יבורך גבר ירא ה', כי ירא ה' יש לו לברך מניין כי כן, 'כי כן' בגימטריא מאה.

והטור (סי' מו) הביא דברי ר"מ והוסיף וז"ל: וסמכוה על דרש הפסוקים, והשיב רב נטרונאי ריש מתיבתא דמתא מחסיא דוד המלך תקן מאה ברכות, דכתיב (שמואל ב, כג) הוקם על ע"ל בגימטריה מאה הוו, כי בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל ולא היו יודעים על מה היו מתים, עד שחקר והבין ברוח הקודש ותיקן להם לישראל מאה ברכות, ועל כן תקנו חכמים ז"ל אלו הברכות על סדר העולם והנהגתו להשלים מאה ברכות בכל יום עכ"ל.

ובדרך רמז כתב 'בעל הטורים': מה בא"ת ב"ש - י"ץ ג' ק', ששואל ממך מאה ברכות בכל יום ויום. ודבר זה נפסק בשו"ע (סי' מו סעי' ג): "חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות, לפחות".

אם ילמד האדם הלכות ברכות אזי בנקל ינצל מאיסור ברכה לבטלה

היות וברכות הנהנין יש להן חשיבות מיוחדת העומדת ברומו של עולם, ומה גם כי על ידי הברכה על הפרי, נתקנת הנשמה המגולגלת באותו הפרי, כמו שביום הכיפורים מבקשים מה' יתברך שימחול ויסלח "על חטאים שאנחנו חייבים עליהם גלגול בדומם וצומח וחי בלתי מדבר וחי מדבר". ואמרו רבותינו שכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו מעל בקדשי שמים. על כן מן הראוי שכל אדם יהיה בקי בהלכות ברכות ואם ילמד האדם הלכות ברכות אזי בנקל ינצל מאיסור ברכה לבטלה.

וכבר העיד רבנו חיים ויטאל בשם רבנו האריז"ל כי עיקר השגת האדם אל רוח הקודש תלויה בכוונתו וזהירותו בכל ברכות הנהנין, לפי שעל ידי הברכות מתבטל כח אותן הקליפות הנאחזות במאכלים החמריים ומתדבקים באדם האוכל אותם, ועל ידי הברכות הנאמרות בכוונה, מסיר מהם הקליפות ההם ומזכך החומר שלו ונעשה זך ומוכן לקבל קדושה, ועל ידי כך הוא מוריד שפע לעולם, והקדוש ברוך הוא רושם את המכוון בברכתו בספר הזכרונות.

ומה גם מי שמברך בכונה נעשה שותף למעשה בראשית, ומשום כך יש דמיון בין לעיסת האדם בשיניו למעשה בראשית, שהרי יש לאדם ל"ב שיניים - ובמעשה בראשית כתוב גם ל"ב פעמים אלהי"ם, ללמדנו שמי שמברך את הברכות נעשה שותף למעשה בראשית. וסיים רבנו חיים ויטאל שהאר"י ז"ל הזהירו מאד על כך.

ורבי יהודה החסיד זצ"ל כתב שלא יתחיל אדם לברך עד

יום חשבון נפש י', וגם יכיון היחוד של "הנותן בים דרך" בכל חודש זה טו.

עיונים והארות

בעיר המלכות במסיבת רעים, ובאו והודיעו לו שבאו האמוריים לכבוש את העיר חשבון אשר בקצה הגבול. והמלך שלא רצה לקלקל את שמחת המסיבה אמר, חשבון? שיקחו את חשבון, פחות עיר אחת. ובאמת האויב כבש את חשבון. אח"כ המתינו לעוד הזדמנות וכבשו עוד עיר, ועוד עיר, עד שכבשו את כל הממלכה. וזהו שנאמר "כי אש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחון" ובסוף "אכלה ער מואב" את עיר המלוכה.

וזו גם דרכו של היצר הרע שבתחילה מתחיל לפתות את האדם בדברים קטנים ובסוף מגיע לדברים גדולים, כגון כשהאדם בטיול אומר לו פעם אחת תאכל בהכשר מפוקפק, פעם אחת תראה ראייה אסורה, פעם אחת תוותר על השיעור תורה, ואז הולך ומדרדר את האדם מדחי אל דחי. עד שמוציא את האדם מן העולם. אמנם האדם צריך להערים על היצה"ר ולעשות עמו תחבולות לכבוש אותו כמו שהיה עושה דוד המלך ע"ה. כאשר קם בבוקר היה אומר ליצה"ר אני הולך לפרס, למרחץ וכד', ואז היה הולך לבית המדרש, וז"ש "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך".

ועי' מורה באצבע (אות רמג) שכתב, חודש אלול זמן תשובה לכל הוא, ויזהר לפשפש במעשיו וטוב וישר שבכל לילה קודם שישן טרם אמירת וידוי יפשפש ויחפש דרכיו ובמעשיו באותו היום ויתודה וישוב, וכן יעשה מראש חודש אלול עד יום הכיפורים. והיה צריך לעשות כן כל ימיו בכל לילה כמעשה צדיקים קראו בשמותם מארי דחושבנא ולפחות כה יעשה בארבעים יום הנוראים הללו.

טו. כמבואר בשער רוח"ק (דף מח ע"א, יחוד ט"ו). והא לך סדר הכוונה:

תכונין דרך כללות כי כל חדש אלול הוא סוד שם הוי"ה דס"ג ואהי"ה דיודי"ן שהוא בגי' קס"א, ואלו נרמזים בתבית **אלול**, כי שני אותיות **א"ל** מאלול הם גי' ג' יודי"ן ואל"ף דס"ג שמהם יוצא שם **אל**. ושני אותיות ו"ל מאלול הם שם אל היוצא מקס"א כי גי' ג' יודי"ן שבו הם גי' ל' ובמקום אות א' הושם במקומה אות ו' כי האל"ף נעלמת בוא"ו (עי' בזה"ל בסתרי אותיות דף ו' ע"ב) הטעם שאות ו' היא אות א' ואין הבדל ביניהם אלא שאות א' מראה את כל צורתה כי ניכרים בה ג' קווי חג"ת והנה"י כלולים בחג"ת הרי כל הו"ק באות א' ואות ו' סומתת כל הו"ק בתוכה כי פרטי הו"ק אינם נראים עי' שם שהאריך בזה וירווח (לך) זה ולכן נקרא אלול כי בכל החדש הזה ראוי לכונן בשני שמות אלול.

אלול אל גי' ג' יודי"ן ואל"ף דס"ג ול"מגי' ג' יודי"ן ואות ה-הו' ותמורת האל"ף דאהי"ה דיודי"ן והנה שני שמות ס"ג וקס"א הנז' הם בגי' דר"ך.	יוד ה' ואלו ה' אל"ף ה' יוד ה' יוד ה' ואלו ה' אל"ף ה' יוד ה' ס"ה גי' דר"ך יוד ה' ואלו ה' = בי"ם
---	--

וז"ס "הנותן בים דרך" כי מלת **בי"ם** הוא שם ב"ן ושני שמות הנז' עולים בגי' דר"ך. וזה שכתוב **"הנותן בים"** שהוא שם ב"ן. **"דרך"** שמאיר הדר"ך הנ"ל בשם ב"ן, ודרך הזה נפתח בכל חודש אלול.

בזה שהקב"ה נתן לנו את חודש אלול שבו נפתחים י"ג מכילאן דרחמי, וזו השמחה הגדולה ביותר בעולמות, שהקב"ה הוריד חסדים גדולים.

יד. כ"ב רבינו האריז"ל וכמבואר בזה"ק (ח"ג דף קעח). **מאן דאית ביה עובדא טבא** מי שיש בו מעשה טוב, **או דאיהו (ס"א אי טבא איהו)** מארי דחושבנא או שהוא בעל חשבון, שעושה חשבון נפש על מעשיו בכל יום, **הא אוקמוה, דבבבל ליליא ולייליא עד לא ישכב, ועד לא נאים** הרי הסברנו שבכל לילה וליילה עד שלא יעלה על משכבו ועד שלא יישן, **בעי בר נש למעבד חושבנא מעובדוי דעבד כל הווא יומא, ויתוב מנייהו** צריך האדם לעשות חשבון נפש על כל מעשיו שעשה כל אותו היום וישוב ממעשיו הרעים בתשובה, **ויבעי עלייהו רחמי** ויבקש עליהם רחמים מחילה וסליחה. **מאי טעמא בההיא שעתא** ושואל מה הטעם שצריך לעשות חשבון נפש באותה שעה קודם השינה. **בגין דההיא שעתא אילנא דמותא שארי בעלמא, וכל בגי' עלמא טעמין טעמא דמותא** היות שבאותה שעה אילן המוות ב"מ שורה בעולם וכל בני העולם טועמים טעם של מוות, **ובגי' בההיא שעתא למעבד חושבנא מעובדוי, ויודי עלייהו** וצריך באותה שעה לעשות חשבון על מעשיו ויתודה עליהם בתשובה, כמש"כ "מודה ועוזב ירוחם", וכמו שדרך בני אדם להתוודות קודם מיתתם כן צריך כל לילה קודם השינה שהיא אחת מששים במיתה

להתוודות, **בגין דאיהי שעתא דמותא, היות** שאותה שעה היא של השינה היא של מות ב"מ כדלעיל, **ואלין אקרון מארי דחושבנא** ואומר הוזה"ק שאלו נקראים בעלי החשבון.

ובגמרא (ב"ב עח:) איתא א"ר שמואל בר נחמן א"ר יוחנן מאי דכתיב (במדבר כא, כז) על כן יאמרו המושלים באו חשבון וגו' **המושלים** אלו המושלים ביצרם, **בואו חשבון** בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה, **תבנה ותכונן** אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא, **עיר סיחון** אם משים אדם עצמו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה מה כתיב אחריו **כי אש יצאה מחשבון** וגו' תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינן מחשבין, **להבה מקרית סיחון** מקרית צדיקים שנקראו שיחין, **אכלה ער מואב** זה המהלך אחר יצרו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה, **בעלי במות ארנן** אלו גסי הרוח, דאמר מר כל אדם שיש בו גסות הרוח נופל בגיהנם, **ונירם** אמר רשע אין רם, **אבד חשבון** אבד חשבוננו של עולם, **עד דיבון** אמר הקב"ה המתן עד שיבא דין, **ונשים עד נפח** עד שתבא אש שאינה צריכה ניפוח, **עד מירבא** עד שתדאיב נשמתן, ואמרי לה עד דעביד מאי דבעי. ע"כ לשון הגמ'.

והנה על מה שאמרה הגמרא אמר רב שמואל בר נחמן אמר רבי יוחנן המושלים - אלו המושלים ביצרם. בואו חשבון - בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה, צריך ביאור, מה הקשר בין הדרשה לפשט הפסוק, וכי בגלל שכתוב מושלים וחשבון צריך לדרוש דרשה זאת?

והדבר יובן על פי המובא במדרש, שמלך מואב היה יושב

י. יהיה נזהר בימים אלה מכל חטא, כי ימים אלה כדוגמת הלב והמוח של האדם, שאם ניזוקו הוא היזק לכל הגוף^{טז}.

יא. נוהגים בכל יום של ימי החול מראש חודש אלול ואילך, אחר התפלה אומרים בציבור עשרה מזמורי תהלים, ומתכוונים לגמור כל התהלים ב' פעמים קודם ראש השנה והוא עולה כמנין כפר^{יז}.

יב. משנכנס אלול כשכותב אדם אגרת שלומים לחברו צריך לרמוז בתחילתו שמבקש עליו לשנה טובה^{יח}.

יג. החל מראש חודש אלול עד שמיני עצרת אומרים אחר תפילת שחרית מזמור "לדוד ה' אורי וישעי" (תהלים כז) יט. וכל האומר מזמור זה מ"ח אלול עד אחר שמחת תורה, אפילו גזירה רעה יכול לבטל, ומעביר מעליו המקטרגים^{יט}.

עיונים והארות

טז. כ"ב רבנו הבא"ח באדרת אליהו.

י. **מטה** אפרים (אות ח). ועי' בפלא יועץ (ערך תהלים) שכתב וז"ל: הנה כי כן לא יגרע מצדיק ללמוד כל ספר התהלים בכל שבוע מדי שבת בשבת. ואף שכתבו הפוסקים שמי שיכול ללמוד הלכות ופולפולים ועוסק בתהלים חשוב ביטול תורה לגבי ידידה, מ"מ ללמוד אותם פעם א' בשבוע לא נאמר זה, ועת לכל חפץ. ע"כ.

וידוע שאין דבר מכניע הקליפות והמשטינים כמו מזמורי תהלים, דלכן נקראים זמירות לשון זימור שמזמרים עריצים, ואויב ישראל הוא הנחש, וקודם אותיות נחש יש זמר. ובה יובן מה שאמר השי"ת לנחש (בראשית ג, טט) "הוא ישופך ראש", ר"ל ישופך בזמר שהוא ראש לאותיות שמך. ואתה תשופנו עקב, סוף אותיות נחש יש תס"ט, במנין איש חמסי"ם וכמנין דין קש"ה, דעל ידי שתחטיאנו ותעשהו איש חמסים, אז תעורר עליו דין קשה. וזה שאמר כי תצא למלחמה, צריך שתכין לך כלי זין שלך שהוא רמוז באותיות שהם על אויבך, שהוא הנחש והוא זמר, כי זה עיקר הכלי מלחמה של ישראל כשנלחמים עם אויביהם לכל צרה, מסוגלים מזמורי תהלים יותר מכל לימוד תורה. ועל ידי זה ונתנו ה' אלהיך - לאויבך, הוא הנחש, בידך, ואז ושבת שבין, שב י"ו, שב ר"ל שבע י"ו, כמו שב שמעתתא דאיתא בגמרא, והבירור הוא מן הקליפה שהיא נקראת רשות הרבים, רחב י"ו אמה, כמ"ש רבנו האר"י ז"ל בסוד אבג"י של אנא בכח, וזה הבירור הוא שבע בחינות. או יובן שבע פעמים י"ו הוא מספר יב"ק הרמוז בר"ת יענו **ביום קראנו**, ור"ת יענן ה' **ביום צרה**, ודו"ק. (בן איש חי פרשת כי תצא)

ורבנו אפרים בפירושו על התורה כתב יד (פרשת וזאת הברכה) כתב וז"ל: כל האומר תהלים בכל יום כאלו קיים כל התורה כולה. וזהו **תכו לרגלך ישא מדברותך**, ר"ת תלי"ם מלשון תהלים וסמך ליה תורה צוה לנו משה, עכ"ל.

כבר נודע סגולות ספר תהלים נורא מאד, יזהר לקרא ממנו שיעור בכל יום או לפחות בכל שבוע, באופן כי ילמד תנ"ך ובפרט תהלים משניות וזהר הקדוש ולא יסור ממנו, וחוזר עליהם כפי כחו. וסימנך, זכותם יגן, ר"ת זהר **כ"ד** (תנ"ך) **תהלים משניות**, כי הלימוד בהם יגין בעולם הזה ובעולם הבא בלי ספק. (רבנו החיד"א - עבודת הקודש מורה באצבע סימן ג אות קט).

על ידי אמירת התהלים מזמרים הקוצים מהשושנה העליונה **באשר** אחינו בני ישראל עם ה' בני אל חי נותנים לבם וצועקים במר נפשם אל ה' ועושים תשובה שלימה בלבב שלם ובאמת,

ואומרים שירות ותשבחות למלך אל חי וקיים ברעותא דלבא, ועל ידי הזמירות היכולת בידם לזמר עריצים ולהכרית כל החוחים והקוצים הסובבים את השושנה העליונה, ועל ידי זה מתייחדת המלכות הק' בבעלה כביכול, ומקבלת שפעה ורב טוב מהספירות הק' העליונים, ומשפעת חסדים ורחמים, וכל חידו וכל ברכאן לכנסת ישראל לתתא.

והנה נודע כי דוד המלך עליו השלום היה בבחי' וסוד המלכות וסיהרא עילאה קדישא, ובימי דוד ושלמה בנו קיימא סיהרא באשלמותא, בסוד מילוי הלבנה בחצי החודש, כי מאברהם אבינו עליו השלום עד שלמה היו חמש עשרה דורות, וכן מרחבעם עד חורבן בית המקדש היו גם כן חמש עשרה דורות, כי על ידי חטאי המלכים אז כביכול נפגם הלבנה, ונעשה פגם כביכול בסיהרא עילאה קדישא מעט מעט, עד אשר נחרב הבית בעונות הרבים, אך דוד המלך עליו השלום שנשמטו היתה בסוד המלכות נתן לבו לתקן בחייו מדריגתו, ועל ידי תשבחותיו וזמירותיו הכרית כל הקליפות והחיצונים הסובבים להקדושה, ובפרט כל מלכות אדום, וכמו שנאמר (שמואל ב ח, יד) ויהי כל אדום עבדים לדוד, והסיר מהם שם המלוכה מכל וכל. (אוהב ישראל פרשת נצבים).

יח. **דרשות** מהרי"ל (הלכות ראש השנה). ורמז על זה כדאיתא "וישאלו **איש לרעהו לשלום**" הוא ראשי תיבות אלול, והנה וישאלו הוא לשון שאלה ובקשה ורוצה לומר שמבקש איש על רעהו לשלום, והיינו באלול כראשי תיבות הנ"ל. ליקושי מהרי"ל (דיני חודש אלול).

יט. **המקור** למנהג זה מובא בספר שם טוב קטן (שנת תסו דף יא). והטעם משום שרמוזים בו: ראש השנה, יום הכיפורים, וסוכות, כמובא במדרש שוחר טוב (מזמור כז) "ה' אורי" בראש השנה, "וישעי" ביום הכיפורים, "כי יצפני בסכה" רמז לסוכות.

כ. **בן** כתב בספר הזכירה, וכן כתב מרן החיד"א זצ"ל בסנסן ליאיר [בסופו] לומר אחר כל תפילה מזמור זה, ולפחות כל יום האומרו אחר תפילת שחרית ימצא חיים, וכן הוא מנהג חברון. וכן כתב בספר מטה אפרים (סי' תקפא סעיף ו). וכן הוא מנהג יוצאי צפון אפריקא [מרקון] עיין בסידור עולת תמיד, תפלת החדש. שערי רצון לרבי שלמה עבאדי ז"ל (שאלוניקי שנת תקא, הנהגות חדש אלול).

וע"ע במ"ב (סי' תקפא ס"ב) שאומרים בכל יום אחר התפילה מזמור לדוד ה' אורי וישעי וגו', ולמנהגינו אומרים אותו אחר התפילה בכל השנה. ועיין בבא"ח (ש"א פר' פקודי אות ו) שהביא מדברי רבי אליהו מאני מחברון, שנהגו מראש חודש

יד. טוב שיאמר בברכת השיבנו נוסח המודפס בסידורים יה"ר מלפניך שתחתור חתירה מתחת כסא כבודך וכו' עד כי ימינך פשוטה לקבל שבים, ויכוין בהוי"ה בניקוד סגול ובהוי"ה בניקוד צירי, ולחברם יחד דידוע מרבנו האריז"ל דתפילה זו מסוגלת להחזיר רשע בתשובה, אם יתפלל מ' יום ובפרט בימי רחמים אלה כ"א.

טו. בשני הימים של אחר ר"ח אלול, יצום ויתענה אותם שני ימים רצופים, ויעשה בהם תשובה, ויכוין בהם יחוד מ"ח שעות ועי"ז ישיג הארה גדולה ותקון גדול לנפשו כ"ב.

טז. מצוה להתענות בחודש אלול כי כן התענה משה מ' יום אלו מר"ח אלול עד יוהכ"פ כי הם ימי רצון כ"ג, ובלבד שיהיה בפשפוש מעשים ולגדור גדר שלא ישוב עוד לכסלה כ"ד.

יז. בחודש אלול יתקן כל העוונות והפגמים שפגם ושעוות, ויתקן כל פגם כראוי כפי מה שנתבאר בתיקוני עוונות בשערוה"ק להאריז"ל כ"ה. ומנהגנו בק"ק חסידים "נהר שלום" תכב"ץ לערוך תיקון הכללי להרש"ש זיע"א הכולל תיקון לעוונות קלין וחמורין ר"ל בחודש זה, ומתענים יום אחד ופודים שאר ימי התעניות בצדקה כ"ו.

יח. מצאתי מכת"י האריז"ל בתפילות אלול ועשי"ת: יום צום ישאל האדם חיים וכפרה, ויעמוד בשעת הוצאת

עיונים והארות

המתענה צריך לכוון בשני חלקים אלו. עוד צריך לכוין כוונה שניה, שיתקן בתעניתו המאכלים אשר אכל, כי פעמים מגולגל בהם איזה נפש מישאל. גם צריך לכוון כוונה שלישית, כי ביום שאוכל בו, הרי האצטומכא מקרבת המאכל אל הכבד, והכבד אל הלב, והלב למוח, אבל ביום התענית הוא להיפך, שמוריד מן המוח אל הלב, ומן הלב לכבד, ונמצא שניזון ממזון מעולה ונקי יותר, וכדמיון זה בכח מחשבתו דוחק הקלי' לחוץ. **כתב** השל"ה הקדוש (הובא במועד לכל חי סי' יא אות ו) ואם רוצה להתענות מ' יום. צריך שיתחיל קודם חודש אלול. כדי להשלים השבתות שאין מתענים בהם.

וכתב מרן החיד"א בצפורן שמיר (סי' יא) בשבח המתענה על חטאיו, וכתב כי רבו סגולות התענית, לפי שכוחות הרע אין בהם כח לידבק במי ששרוי בתענית, וגם המקטרגים אין בהם כח לקטרג עליו, ולא להביאו לידי נסיון, כי השי"ת רואה שהוא מנסה עצמו בתענית, וגם אם הוא חייב יסורין, הרי הוא מראה שמקבלם על עצמו באהבה. ועוד, שעל ידי התענית בא לידי ענוה, שיכיר בעצמו שבמניעת מעט מאכל תש כוחו. וכן כי מיעוט חלבו ודמו עולים לריח ניחוח כקרבת לפני ה', ויש מלאכים שאינם יכולים לעלות אלא בכח זה.

ומהרה"ו (והביאו מרן החיד"א בספר לב דוד פרק ו) כתב בזה, כי תועלת התעניות הוא תמורת היסורין הצריכין לבוא עליו. ולא עוד, אלא כיון שמקבלם מדעתו ורצונו מידי עצמו, יום אחד של תענית או של לבוש שק, או של כל מין סיגוף שמסגף את עצמו, מיקל מעליו חבילות של יסורים. עכ"ד.

וכתב החיי אדם (כלל קלח) ואין ראוי לנהוג בתעניות אלו, אלא מי שהוא בריא, ואין התענית מזיק לו, ולא מבטלו מן התורה, ובפרט בדורות הללו שירדה חולשה לעולם, שצריך לאמוד עצמו, שאם ייחלש ויבטל מתלמודו, מוטב שלא יתענה, אלא יאכל מעט וילמוד כפליים.

וכבר כתב רבנו הב"ח, (ש"א בפתחה לפר' נצבים) שאם ירצה לעשות תשובה באופן שירבה בתעניות וסגופים יותר ממה שמזגו סובל, אין חפץ לה' בזה.

כה. פע"ח (דף קכח ע"ב)

כו. ועיין במרן החיד"א (במורה אצבע פרק א אות ו) שמדברי רבנו

אלול עד שמיני עצרת לומר אחר שחרית וערבית מזמור לדוד ה' אורי וישעי, ואחריו קדיש. ומנהג בני אשכנז לאומרו אחר שחרית ואחר ערבית. ומנהג בני ספרד שגם הנוהגים לאומרו, מ"מ, בשבת ויו"ט נמנעים מלאומרו.

וכתב רבי אברהם חמוי זצ"ל בספרו ימלט נפשו (סי' ה) מצאתי בספר כתב יד וזה לשונו סוד גדול ונורא וסגולה נשגבה מצאתי באמתחת כתבי רבני שאלוניקי, מי שהוא בעל נפש יכתוב מזמור זה על גויל או על קלף כשר המעובד לשם ספר תורה בכתובה אשורית, ותגין ובשרטוט כדין ספר תורה, וכו' סגולה לעצירת מגיפה ולכל דבר עי"ש.

כא. כן מובא בשער רוח הקודש בתחלה שתפלה זו נתנה רבנו האריז"ל לאחד שנשתמד בנו רח"ל, ועל ידי זה שב לה' יתברך בכל ליבו, ויש שם עוד יחודים, ועיין במועד לכל חי (סי' יא אות יא).

כב. כ"ב רבנו האריז"ל בשער רוח הקודש (דף מח דפוס ירושלים תיקון יו) וז"ל: בר"ח אלול שנת השל"א ליצירה א"ל מורי ז"ל שאתענה אותם שני ימים רצופים אשר אחר יום ר"ח עצמו של אלול, ושעי"ז אשיג איזו השגה, וכונת אלו התעניות הוא כי בחדש אלול נפתחים י"ג מקורות של הי"ג תיקוני דיקנא דעתיקא. והם מתגלים ומאירים למטה באו"א במקום המקיף של המוחין שלהם. כמו שביארנו בריש אדרת האזינו. כי מחוץ למוחין דאו"א בוקע אור שלהם לחוץ ומאיר שם בסוד אור מקיף ושם מתגלים אלו הי"ג תיקוני דיקנא דעתיקא. וכ"ה בפע"ח (דף קכח ע"א).

כג. פע"ח (שם)

כד. מורה באצבע (אות רמז). וכתב רבנו האריז"ל (שער רוח הקודש דף ו ע"ב) שביום התענית צריך לכוון שהחלב והדם הנחסרים ממנו נחשבים כקרבת. והקרבת, יש בו שני חלקים, האחד, וידוי וחרטה, בכיה ותשובה, שעושה בעל הקרבן על חטאו בראותו ד' מיתות הנעשות בקרבן, ואחר שע"י חטאו הפריד אותיות הוי"ה, הרי עתה ע"י תשובתו מקרב אותיות הוי"ה. והחלק השני, שגוף הקרבן עולה להשי"ת, ומחלק ממנו לזון ולפרנס כמה דברים פנימים וחיצונים, כדי שלא יקטרגו על האדם. וגם

יג

והלימוד - זוהר תיקונים משניות ותהלים.

ב. נהגו ללמוד תיקוני זוהר בימים אלה, דהיינו להתחיל בר"ח אלול ולסיים ביוהכ"פ לא, ובזה תטהר נשמתו ותזדכך לו, והוא מתקן עולם העשיה אשר שם מגיע פגם חטאו ביותר לו.

כא. אנשי מעשה נוהגים לבדוק בחודש זה התפילין והמזוזות, ועכ"פ יראה שיבדוק המזוזות כדינם פעמיים בשבע שנים לד.

מאמרי הזוה"ק

מאמר חשבון הנפש

הנה, בזמן שהיה ביהמ"ק קיים היו הקרבנות מכפרים בכל יום על עוונותיהם של ישראל, וכעת שחרב ביהמ"ק צריך האדם בכל לילה קודם שיישן לעשות חשבון נפש על כל מעשיו באותו יום, ויחזור עליהם בתשובה שלמה, כי צריך האדם להזהר שיישן בלא חטא, כי השינה אחת ממששים ממיתה, ואם לא עשה חשבון נפש ותשובה, אותו היום בא לפני הקב"ה ומעיד על מעשיו, ואז נכנסת איזו רוח קשה לביתו להזיקו ח"ו. אבל אם חוזר בתשובה באה רוח טובה ולבוש מיוחד ומלביש את אותה נשמה ושומר אותה כל אותו היום.

ח"ג קע"ח ע"א

מאן [א] דאית ביה עובדא טבא מי שיש בו מעשה טוב, **או דאיהו (ס"א אי טבא איהו) מארי דחושבנא** או שהוא בעל חשבון, שעושה חשבון נפש על מעשיו בכל יום, **הא אוקמוה** הרי הסברנו, **דבכל ליליא ויליא עד לא ישב** שבכל לילה ולילה עד שלא יעלה על משכבו, **ועד**

עיונים והארות

אמר הקב"ה המתן עד שיבא דין, ונשים עד נפח עד שתבא אש שאינה צריכה ניפוח, עד מידבא עד שתדאיב נשמתו, ואמרי לה עד דעביד מאי דבעי. ע"כ לשון הגמ'.
והנה על מה שאמרה הגמרא אמר רב שמואל בר נחמן אמר רבי יוחנן המושלים - אלו המושלים ביצרים. בואו חשבון - בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה, צריך ביאור, מה הקשר בין הדרשה לפשט הפסוק, וכי בגלל שכתוב מושלים וחשבון צריך לדרוש דרשה זאת?

והדבר יובן על פי המובא במדרש, שמלך מואב היה יושב בעיר המלכות במסיבת רעים, ובאו והודיעו לו שבאו האמוריים לכבוש את העיר חשבון אשר בקצה הגבול. והמלך שלא רצה לקלקל את שמחת המסיבה אמר, חשבון? שיקחו את חשבון, פחות עיר אחת. ואז האויב כבש את חשבון. אח"כ המתינו לעוד הזדמנות וכבשו עוד עיר, ועוד עיר, עד שכבשו את כל הממלכה. וזהו שנאמר "כי אש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחון" ובסוף "אכלה ער מואב" את עיר המלוכה.

ל. מורה באצבע (אות רמח).
לא. מועד לכל חי (ס"י יא אות יב), כה"ח (ס"י תקפא אות ז)
לב. מקדש מלך (בהקדמה).
לג. הקדמת פירוש בניהו לתיקוני הזוה"ק (מהר"ח זלה"ה).
לד. מטה אפרים (ס"י).

א. איתא בגמרא (בבא בתרא דף ע"ח ע"ב) א"ר שמואל בר נחמן א"ר יוחנן מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים וגו' המושלים אלה המושלים ביצרים, בואו חשבון בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה, תבנה ותכונן אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא, עיר סיחון אם משים אדם עצמו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה מה כתיב אחריו כי אש יצאה מחשבון וגו' תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינן מחשבין, להבה מקרית סיחון מקרית צדיקים שנקראו שיחין, אכלה ער מואב זה המהלך אחר יצרו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה, בעלי במות ארנן אלו גסי הרוח, דאמר מר כל אדם שיש בו גסות הרוח נופל בגיהנם, ונירם אמר רשע אין רם, אבר חשבון אבר חשבוננו של עולם, עד דיבון

לֹא נָאִים וְעַד שֶׁלֹא יִישָׁן, בָּעֵי בַר נֶשׁ לְמַעַבְדַּר חוֹשְׁבָנָא מְעוֹכְדֵי דְעַבְדַּר כָּל הָהוּא יוֹמָא צָרִיךְ הָאָדָם לַעֲשׂוֹת חֲשׁוֹן נֶפֶשׁ עַל כָּל מַעֲשָׂיו שֶׁעָשָׂה כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְיִתְּנוּ מִנִּיּהּ וְיָשׁוּב מִמַּעֲשָׂיו הָרַעִים בַּתְּשׁוּבָה, וְיִבְעִי עַל־יְיָהוּ רַחֲמֵי וְיִבְקֹשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים מַחִילָה וְסִלִּיחָה. מֵאֵי טַעָמָא בְּהִיא שְׁעָתָא וְשׁוֹאֵל מִה הַטַּעַם שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת חֲשׁוֹן נֶפֶשׁ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה קוֹדֶם הַשִּׁנָּה. בְּגִין דְּהִיא שְׁעָתָא אֵילָנָא דְּמוֹתָא שְׁאֵרֵי בְּעָלְמָא הֵיזִית שְׁבִאוֹתָהּ שְׁעָה אֵילָן הַמּוֹת ב"מ שׁוֹרָה בְּעוֹלָם, וְכָל בְּנֵי עָלְמָא טַעֲמִין טַעָמָא דְּמוֹתָא וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם טוֹעֲמִים טַעַם שֶׁל מוֹת, וְיִבְעִי בְּהִיא שְׁעָתָא לְמַעַבְדַּר חוֹשְׁבָנָא מְעוֹכְדֵי, וְיִוְדֵי עַל־יְיָהוּ וְצָרִיךְ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה לַעֲשׂוֹת חֲשׁוֹן עַל מַעֲשָׂיו וְיִתְּנוּ עֲלֵיהֶם בַּתְּשׁוּבָה, כַּמֶּשֶׁכּ וּמוֹדָה וְעוֹזֵב יְרוּחָם, וְכַמו שְׁדִּיךְ בְּנֵי אָדָם לַהֲתוֹדוֹת קוֹדֶם מִיתָתָם כֵּן צָרִיךְ כָּל לַיְלָה קוֹדֶם הַשִּׁנָּה שֶׁהִיא אַחַת מִשְׁשִׁים בְּמִיתָה לַהֲתוֹדוֹת, בְּגִין דְּאֵיֵהִי שְׁעָתָא דְּמוֹתָא, הֵיזִית שְׁאוֹתָהּ שְׁעָה הִיא שֶׁל מוֹת ב"מ כְּדַלְעִיל, וְאֵלֵין אֶקְרוֹן מֵאֵרֵי דְּחוֹשְׁבָנָא וְאוֹמֵר הַזוֹה"ק שֶׁאֵלָה נִקְרָאִים בְּעֵלֵי הַחֲשׁוֹן.

ח"א ויחי רב"ד ע"א

רַבִּי יְהוֹדָה פֶּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) לַפֶּרֶשׁ מִשְׁכַּח הַחֲרָשִׁים שְׁמָעוּ וְהַעֲוִרִים תְּפִיטוּ לְרֵאוֹת. הַחֲרָשִׁים שְׁמָעוּ, אֵלֵין בְּנֵי נֶשָׂא דְּלֹא צִיִּיתִין לְמַלּוּלֵי אוֹרֵייתָא [ב] וּמִפְרָשׁ, אֵלָה הֵם בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵינֶם שׁוֹמְעִים לְדַבְרֵי תוֹרָה, וְלֹא פִקְחִין אוֹדְנִיּהוּ לְמַשְׁמַע לְפִקּוּדֵי

עֲוִנוֹת וְהַאֲדוּת

הַתִּרִי"ג מִצְוֹת עָשָׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה. וְכֵן לְהִיפֹךְ תִּרִי"ג עֲבִירוֹת, בַּעֲבֹר עַל לֹא תַעֲשֶׂה וְשִׁאֵינוּ מִקִּיִּים הַמִּצְוֹת עָשָׂה.

וְכָל נִשְׁמָה מִתְחַלֶּקֶת מֵהֶרֶב נִיצוּצִין. וְכָל גִּלְגּוּל שֶׁאָדָם מִתְגַּלְגֵּל שׁוֹלְחִין עִמּוֹ מִסְפֵּר נִיצוּצִין קְדִישִׁין לְתַקְנָם. וְכִפִּי מִסְפֵּר הַנִּיצוּצִין שֶׁיֵּשׁ לְחֶלֶק הַנִּשְׁמָה שִׁירָדָה לְדוֹר בָּאָדָם, כִּכָּה מִסְפֵּר הַיָּמִים שֶׁלּוֹ שְׁנִיתָן לוֹ לַחַיּוּת. וְזֶהוּ טַפְחוֹת נִתַּת יָמֵי (תְּהִלִּים ל"ט). וְכִכָּה כִּפִּי מִסְפֵּר הַזֶּה יֵשׁ נִיצוּצִין בְּצֶלֶם. וְתַכְלִית יְרִידַת הַנִּשְׁמָה לְעוֹלָם אֵינוֹ בְּשִׁבִּיל עֲצָמָה, רַק בְּשִׁבִּיל לְתַקֵּן אֱלֹו הַיָּמִים. וְהֵינּוּ הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁיֵּשׁ לְנֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה.

וְתִרְאָה מִדְּבַרֵי הַזֶּה"ק הַנ"ל, שֶׁיֵּשׁ יָמִים תַּתְּאִין וְיֵשׁ יָמִים עֵילָאִין, כִּי כָּל יוֹם הוּא עֵנִין גָּדוֹל וְנוֹרָא, וְאֵם נֶאֱבַד ח"ו זֶה הַיּוֹם בְּהַבִּלִּים בְּיִטּוֹל תוֹרָה וּבִלִּי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, אִזְ נֶאֱבַד וְנִדְחָה

ח"ו חֶלֶק נִיצוּץ אֶחָד שֶׁהוּא חֶלֶק הַנִּשְׁמָה. כִּי כָּל אֱלֹו הַנִּיצוּצִין הֵמָּה כִּנְפֵי הַנִּשְׁמָה, וְכָלם צְרִיכִים לְבוּשִׁין, וְכָל חֵד מִתְלַבֵּשׁ מִמִּצְוֹת שֶׁנַּעֲשָׂה בְּזֶה הַיּוֹם. וּבְמוֹת הָאָדָם מִתְלַבֶּשֶׁת הַנִּשְׁמָה בְּאֵלֹו הַיָּמִים עֵילָאִין שֶׁתִּיקֵן, וְהֵמָּה נַעֲשׂוּ לוֹ לְבוּשִׁין בְּגָן עֵדֶן. וְאֵם הַחֲסִיר חֲסֵר לוֹ מֵהַלְבוּשִׁין, וְכַמִּסְפֵּר הַיָּמִים שֶׁאָדָם חִי, כִּכָּה מִסְפֵּר הַזֶּה צְרִיכָה הַנִּשְׁמָה לְבוּשִׁין בְּעוֹלָם הָעֵלְיוֹן.

כְּמוֹ לְמַשֵּׁל, גּוֹף הַגִּשְׁמִי שֶׁצָּרִיךְ לְבוֹשׁ מִיּוֹחַד לְרֹאשׁ, וְלְבוֹשׁ מִיּוֹחַד לְגוֹף, וּמִיּוֹחַד לְרַגְלָא וְלַעֲקֵב. כִּכָּה מִצְטַרְכַּת הַנִּשְׁמָה לְפִי עֵרְכָה לְרִיבּוּי הַלְבוּשִׁין. וְכַמוֹ לְמַשֵּׁל, אִם אָדָם חֲסֵר לוֹ כּוֹבַע שֶׁהוּא לְבוֹשׁ הָרֹאשׁ, אוֹ מְנַעֲלִים לְבוֹשׁ הָעֵקֶב, אִזְ יֵשׁ לוֹ בּוֹשָׁה גְדוּלָּה. וְכִכָּה בְּלִי שִׁיעוּר וְעֵרֶךְ יוֹתֵר וְיוֹתֵר, הַבּוֹשָׁה לְנִשְׁמָה שֶׁנִּחְסַר לָהּ לְבוֹשׁ.

וְזֶה גַּם דְּרָכּוֹ שֶׁל הַיִּצָּר הָרַע שֶׁבְּתַחֲלִילָה מִתְחִיל לַפְתּוֹת אֶת הָאָדָם בְּדַבְרִים קִטְנִים וּבִסּוּף מַגִּיעַ לְדַבְרִים גְּדוּלִּים, כְּגוֹן כִּשְׁהָאָדָם בְּטִיּוֹל אוֹמֵר לוֹ פַּעַם אַחַת תֹּאכַל בַּהֲכַשֵּׁר מִפּוֹקֶפֶק, פַּעַם אַחַת תִּרְאֶה רֵאִיָּה אֲסוּרָה, פַּעַם אַחַת תּוֹוֹתֵר עַל הַשִּׁיעוּר תוֹרָה, וְאִזְ הוֹלֵךְ וּמִדְרֹדֵר אֶת הָאָדָם מִדְּחֵי אֵל דְּחֵי. עַד שֶׁמוּצִיא אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם. אִמָּנֶם הָאָדָם צָרִיךְ לְהַעֲרִים עַל הַיִּצָּה"ר וְלַעֲשׂוֹת עִמּוֹ תַּחֲבוּלוֹת לְכַבּוֹשׁ אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁהִיא עוֹשֶׂה דוֹד הַמֶּלֶךְ ע"ה. כֹּאשֶׁר קָם בְּבוֹקֵר הִיא אוֹמֵר לַיִּצָּה"ר אֲנִי הוֹלֵךְ לְפִרְדָּס, לְמִרְחֵץ וְכֹד', וְאִזְ הִיא הוֹלֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְז"ש חֲשַׁבְתִּי דְּרָכִי וְאִשְׁיְבָה רַגְלִי אֶל עֲדוּתִיר.

ב. וְהִנֵּה לְהַבִּין דְּבַרֵי הַזֶּהר הַלָּלוּ, צָרִיךְ לְהַקְדִּים הַקְדָּמָה מִדְּבַרֵי רַבִּינוּ הָאֲר"י ז"ל (ע"ה שַׁעַר כ"ו פ"א שַׁעַר הַצֶּלֶם), וְאֵבִיא בְּקִיצוֹר שׁוֹרֵשׁ הַדְּבָרִים, עִם קֶצֶת פִּירוּשׁ לְהַבִּין דְּבַרֵי קִדְשׁוֹ, תַּדַּע כִּי נִשְׁמַת הָאָדָם נִחְלָקֶת לְחֲמֵשׁ דְּרָגוֹת, שֶׁהֵמָּה נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה חִיָּה וְיַחֲידָה כְּמוֹבָא בְּב"ר (פ' י"ד) וְכֵן יֵשׁ לְגוֹף חֲמֵשׁ מִדְּרִיגוֹת, שֶׁהֵמָּה מוֹחַ עֲצָמוֹת גִּידִים בָּשָׂר וְעוֹר.

וְהִנֵּה שֶׁלַח הַקַּב"ה הַנִּשְׁמָה בָּהּ חֶלְקִיהָ לְשִׁכּוֹן וּלְדוֹר עִם הָאָדָם בְּעַל חוֹמֵר. וְאִי אִפְשָׁר שֶׁתְּתַלַּבֵּשׁ הַנִּשְׁמָה בַּחוּמֵר, שֶׁהֵמָּה דְּבָרִים הַפְּכִים לְגִמְרִי. לְכֵן צָרִיךְ עֵנִין מְמוּצָע שֶׁתְּתַלַּבֵּשׁ בּוֹ הַנִּשְׁמָה. וְלִכֵּן בְּרָא הַקַּב"ה צֶלֶם בְּסוּד (תְּהִלִּים ל"ט) אֵךְ בְּצֶלֶם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ. וְיֵשׁ ה' מִיָּנִי צֶלֶם, כִּי לְכָל אֶחָד נִצְרָךְ צֶלֶם אַחֵר, לִיחִידָה, לְנִשְׁמָה, וְכֵן לְרוּחַ וְכו', לְפִי עֵרֶךְ זְכוּתוֹ וְגִדְלוֹתוֹ. וְהַנִּשְׁמָה מִתְלַבֶּשֶׁת בְּצֶלֶם, וְהַצֶּלֶם מִתְלַבֵּשׁ בָּאָדָם. וּמִקְצַתוֹ חוֹפֶפֶת עַל הַגּוֹף מִבְּחוּץ לְשִׁמְרוֹ. וּבְזֶה הַצֶּלֶם תְּלוּי עֵנִין יִצָּר טוֹב וְיִצָּר הָרַע. כִּי יֵשׁ צֶלֶם מִצַּד הַקְּדוּשָׁה וְכֵן לְהִיפֹךְ. וּבְזֶה תְּלוּי

דְּמַאֲרִיחוֹן ואינם פותחים את אזניהם לשמוע למצוות קונם, להם אמר הנביא שמעו. **וְהַעֲוִירִים, דָּלָא**
מִסְתַּכְּלִין לְמַנְדַּע עַל מָה אֲנוֹן קַיִימִין והעוורים שאינם מסתכלים ומתבוננים לדעת למה הם חיים,
 להם אמר הנביא הביטו לראות. **דְּהָא בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא בְּרוּזָא נָפִיק וְקָרִי, וְלִית מָאן**
דִּי־שִׁנָּה כי בכל יום ויום כרוז יוצא ומכריז כמחז"ל (בפרק ששי באבות), בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב
 ומכרזת ואומרת, אי להם לבריות מעלבונה של תורה, ואין מי שישגיח לשים לב לזה הכרוז.

דִּתְנִיָא, אֲנוֹן יוֹמִין דְּבֵר נָשׁ כִּד אֲתִבְרִי כי למדנו שבאותם הימים שהאדם נברא בהם,
בְּהָהוּא יוֹמָא דְנִפְק לְעֵלְמָא באותו יום שיצא לעולם, **בְּלָהוּ קַיִימִין**
בְּקִיּוּמֵיהוּ כל הימים האלה שהם ניצוצי לבושי נשמתו עומדים כולם בקיומם וגם מוכנים לתיקון שלהם, כי כל
 אדם יש לנשמה שלו לבוש שנקרא צל"ם שהוא אמצעי בין הנשמה לגוף, ויש בצל"ם הזה ניצוצות רבים ששייכים
 לנשמתו, שהאדם ע"י מעשיו הטובים והמצוות וכו' צריך לתקנם, ועתה מיד הם עומדים ומוכנים לתיקון כל יום ויום
 עם הניצוצות השייכים לו. **וְאִזְלִין וְטַאסִין בְּעֵלְמָא** והניצוצות האלה הולכים ושטים בעולם, **נְחֲתִין**
וְאִזְהָרֵן לְבֵר נָשׁ, כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא בְּלַחֲדוּי יורדים ומזהירין ומאירים לאדם כל יום ויום בנפרד,
 כי כל יום יש לו ניצוצי קדושה ששייכים לו. **וְכִד הָהוּא יוֹמָא אֲתִי וְאִזְהָר לִיָּה** וכאשר אותו יום
 שהוא הניצוץ בא ומאיר ומזהיר לו, כדי שיתקן הניצוץ השייך לאותו יום, **וְכִד נָשׁ עָבִיד בְּהָהוּא יוֹמָא**
חֻבָּא קָמִי מְאֲרִיָּה והאדם לא תיקן את אותו הניצוץ, ועוד שעשה באותו יום חטא לפני אדונו. **הָהוּא**

עיונים והארות

ומצותיו לתיקון, שיהא לתיקון יום שלם. והלואי שנמצא מכל
 חיינו איזה ימים כתיקונם. ומה יעשו עניים ודלים כמונו, ומה
 יש לנו לעשות, וכי ח"ו אין עוד תקוה, הלא הקב"ה איקרי
 רחום וחנון ומלא חסד ורחמים. רק גילה לנו הקדוש בעל אור
 החיים (פ' ויחי), שאלו הניצוצי קודש של הימים המסתלקים מן
 האדם, אינם מסתלקים לגמרי מן הנשמה אלא עודנו נסרך
 ונסבך בנפש וזה מחסד א"ל. וראה לדבריו הקדושים מהזהר
 הק' שהעתיק לעיל, שאלו הימים ממתינים להאדם אולי ישוב
 לה' בתשובה שלמה, ויחזרו אלו הימים לתיקונם ויחזרו ויבואו
 לשרות בנשמה. וזה טובה ורב חסד כפול ומכופל מבוראנו ברוך
 הוא וברוך שמו. ואם זוכה לתקן בתשובה כראוי, אז מאירין
 אלו הימים בסוד וזדונות נעשות לו כזכויות. אבל תדע אחי
 חביבי, כי תיקון אלו הימים תלויים בהקדם ובאיחור, דהיינו כל
 מה שאדם מתאחר לשוב אל ה' ולתקן אלו הימים, מתחשבים
 אלו הימים ביותר ומתעבין בעביות הזוהמא והטומאה והשיקוץ.
 כמו הזהב הטוב והפריים כשהוא משתקע בתהום הארץ, וכל
 שכן ברפש וטיט המזוהם והמשוקץ, כפי שמשתהה שם ביותר
 מקבל יותר חלודין ועכירות ויותר קשה לנקותו ולצחצחו וליפותו
 ולהחזירו למראה וגוון הזהב, ומכל שכן שיאיר כמקודם.
 ככה הנשמה כפי מה שמתאחרים לשוב לאדונו, ככה מתעבין
 ומתחשכין אלו הימים ביותר, ומתחזקים הלבושים רעים שהמה
 לבושי היצר. ולכן דרשו רז"ל (ע"ז י"ט) אשרי איש ירא ה' (תהלים
 קי"ב) אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש, דהיינו בבחירתו.
 (טרת הקודש, מאמר מאירי דחושבא פרק א').

לְכָן בעל כרחו צריכה הנשמה שלא תשוב בבושה וכלימה
 ולהצטרך לבא עוד הפעם בגלגול להשתלם באלו
 הלבושים. ולא עוד אלא מובא בזה"ק (שם), שהנהו ימים אם
 אינו מתקן אותם, אז ח"ו יוצאין מהקדושה ומתחברין אליו
 ימים בטומאה ח"ו, ובאין אצל פתח בית האדם, ששם עומד
 מזיק ואין לו רשות לכנס מפני קדושת המזוזה, אבל אם
 מצטרף אליו הצירוף של זה היום שלא נתקן, נכנסים בעל
 כרחו שניהם, המזיק והיום, וגורמים ח"ו היזקות ל"ע בגוף
 ונפש וממון. השם ישמרינו. (ועיי"ש בזה"ק ובפירושים).

וזה היה כל עבודת הצדיקים לתקן אלו הימים. ולכן נשתבחו
 בזה אבותינו הקדושים כמו (בראשית כ"ד) ואברהם זקן בא
 בימים, וכן (מלכים א' א') והמלך דוד זקן בא בימים, שתיקנו כל
 הימים שלהם בשלימות בלי חוסר.

לְכָן אם עבר על האדם יום שלא תקנו, ונחסר זה הניצוץ, נחסר
 זה היום למעלה מימים עילאין ונחסר הלבוש מהנשמה,
 ונחסר לבוש מהצלם. ועל זה אפשר לומר אוי לנו כי פנה יום,
 כי פנה היום בהבל הבלים. וכל שכן ח"ו שלא די שלא עשה
 לבושי קודש להנשמה, אלא אם ח"ו עשה עבירות ביום ההוא,
 ובמקום לבושי קודש עשה ותיקן הלבושים רעים של היצר
 שמתלבש בזה. וכחו נעשה ביותר לרדוף ולהשפיל כל חלקי
 הקדושה.

אם כן מה יעשה האדם שעברו עליו ימים ושנים בלי תיקון,
 ואפילו ביום שסובר שתיקן, מי יודע אם נתקבלו תורתו

יֹמָא סָלִיק בְּכַסּוּפָא, וְאַסְהִיד סְהִירוּתָא, וְקָאִים בְּלַחֲדוּי לְבָר אוֹתוֹ יוֹם, הַנִּיצוֹץ שֶׁל עוֹלָה בְּבוּשָׁה גְדוּלָּה, וּמַעֲיֵד עֲדוֹת עַל הָאָדָם שֶׁחָטָא, וְעוֹמֵד אוֹתוֹ נִיצוֹץ לְבָדוּ בַחוּץ, וְלֹא יִכּוֹל לְהִתְחַבֵּר לְנִיצוּצוֹת הַמְתוֹקִים שֶׁל שָׂאֵר הַיָּמִים שְׁנִתְקֵנוּ.

וְתֵאנָא, בְּתַר דְּקָאִים בְּלַחֲדוּי וּלְמַדְנָא אַחֲרֵי שְׁעוֹמֵד אוֹתוֹ נִיצוֹץ לְבָדוּ בַחוּץ, יְתִיב, עַד דְּבָר נָשׁ עֶבֶד מִנִּיהַ תְּשׁוּבָה יוֹשֵׁב הַנִּיצוֹץ וּמִמַּתִּין שֶׁהָאָדָם יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה עַל מַה שֶּׁפָּגַם בּוֹ וַיַּחְזִיר אוֹתוֹ לְמִקְוָמוֹ. וְזָכָה, תָּב הָהוּא יֹמָא לְאַתְרֵיהּ אִם זָכָה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה חוּזֵר אוֹתוֹ יוֹם אוֹתוֹ הַנִּיצוֹץ לְמִקְוָמוֹ וְנִתְקַן. לֹא וְזָכָה, הָהוּא יֹמָא נְחִית, וְאַשְׁתַּתֵּף בְּהָהוּא רוּחָא דְלִבְר, וְתָב לְבֵיתֵיהּ וְאִם לֹא זָכָה לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, אוֹתוֹ יוֹם, כְּלוּמַר, אוֹתוֹ הַנִּיצוֹץ יוֹרֵד לְמַטָּה וּמִשְׁתַּתֵּף בְּאוֹתוֹ רוּחַ אַחֵר שְׁעוֹמֵד מַחוּץ לְבֵית-שָׁלֹא יִכּוֹל לְהִכְנִס עַד עֵתָהּ, בְּגַלּל הַמְּזוּזָה שֶׁמִּנְעָה מִמֶּנּוּ, וְהַמַּתִּין לְהִזְיֵק יַחַד עִם הַנִּיצוֹץ לְאַנְשֵׁי הַבֵּית וְעֵתָהּ יֵשׁ לוֹ כַּח לְהִכְנִס כִּי הֵם שְׁנַיִם. וְאַתְתָּקֵן בְּרִיוֹקְנִיָּה דְהָהוּא בְּרִי נֶשׁ מִפֶּשׁ וּמִתְתָּקֵן בְּצוּרְתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָאָדָם, בְּנִין לְאַבְאֶשָׁא לֵיהּ, וְדִיִּיר עֲמִיהַ בְּבֵיתָא וְדַר עֲמוּ בְּבֵית כְּדִי לְהַרְעַ לוֹ וּלְהִזְיֵקוֹ. וְאִית דְּדִיוֹרָא לְטַב אִי הוּא זָכִי וִישׁ פַּעֲמִים שְׁדִירְתוֹ מִתְּהַפֵּכֶת לְטוֹבָה אִם זָכָה ע"י הַתְּשׁוּבָה, וְאִז כּוֹלֵם נִהְפָּכִים לְמִלָּאכִים טוֹבִים. וְאִי לֹא, דִּיוֹרֵיהּ עֲמִיהַ לְבִישׁ וְאִם לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה אִז דִּירְתוֹ עֲמוּ לְהַרְעַ לוֹ וּלְהִזְיֵק לוֹ.

בֵּין בְּרִי וּבֵין בְּרִי אִם לֹא חוּזֵר הָאָדָם בְּתְשׁוּבָה וְהִלֵּךְ כֵּךְ לְבֵית עוֹלְמוֹ, אֲתִפְקֵדֵן אֲנֹן יוֹמִין וְחֲסֵרִים, וְלֹא עָאֲלִין בְּמִנְיָנָא דְאַנֹּן דְאַשְׁתֵּאֲרוּ נִמְנִים אוֹתָם הַיָּמִים שֶׁהֵם הַנִּיצוּצוֹת, וְהֵם חֲסֵרִים וְלֹא עוֹלִים וְלֹא נִכְנָסִים בְּמִנְיָן שֶׁל שָׂאֵר הַנִּיצוּצוֹת שֶׁנִּשְׁאָרוּ. וְוִי לְהָהוּא בְּרִי נֶשׁ, דְּנִרְעַ יוֹמִי קָמִי מְלָכָא קְדִישָׁא אוֹי לְאוֹתוֹ אָדָם שֶׁחָסִיר הַיָּמִים וְהַנִּיצוּצוֹת לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, וְלֹא שָׁבִיב לְעִילָא יוֹמִין, לְאַתְעַטְרָא בְּהוּ בְּהָהוּא עֲלָמָא וְלֹא נִשְׁאָרוּ לוֹ לְמַעַלָּה אוֹתָם הַיָּמִים שֶׁהֵם הַנִּיצוּצוֹת לְהִתְעַטֵּר וּלְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם בְּאוֹתוֹ עוֹלָם עֲלִיוֹן, וְלְאַתְקַרְבָּא בְּתִדְיָהּ קָמִי מְלָכָא קְדִישָׁא וּלְהִתְקַרֵּב בָּהֶם לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ.

תָּא תָּוִי בָּא וְרָאָה, בְּרִי קְרִיבֵי אֲנֹן יוֹמִין קָמִי מְלָכָא קְדִישָׁא כְּאִשְׁרֵי קְרִבִּים אוֹתָם הַיָּמִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, אִי הוּא וְכָאָה אִם אוֹתוֹ אָדָם הוּא צָדִיק, תָּאִי בְּרִי נֶשׁ דְּנִפְיָק מִעֲלָמָא, סָלִיק וְעָאֵל בְּאַנֹּן יוֹמִין אוֹתוֹ אָדָם שֶׁיוּצָא מִהָעוֹלָם הַזֶּה עוֹלָה וְנִכְנָס בְּגֵן עֵדֶן וּמִתְלַבֵּשׁ בְּאוֹתָם יָמִים. וְאַנֹּן לְבוּשֵׁי יָקָר, דְּמִתְלַבֵּשׁ בֵּיהּ נִשְׁמַתִּיהּ וְהֵם לְבוּשֵׁי הַכְּבוֹד שֶׁמִּתְלַבֵּשׁת בָּהֶם נִשְׁמַתוֹ. וְאַנֹּן יוֹמִין תָּוִי, דְּזָכָה בְּהוּ וְלֹא חָב בְּהוּ וְאוֹתָם הַיָּמִים הֵם שֶׁהוּא זָכָה בָּהֶם וְלֹא חָטָא בָּהֶם.

ווי לַהֲהוּא דְנֶרַע יוֹמוֹי לְעֵילָא אוי לאותו אדם שהחסיר ימים למעלה. דְּכִד בְּעָאן
 לְאַתְלָבֶשָׁא לִיה בְּיוֹמוֹי שכאשר רוצים להלביש אותו באותם האורות של לבושים שתיקן באותם
 הימים, אֲנֹנִין יוֹמִין דְּפָגִים אִיהוּ בְּחוּבוֹי, חֲסָרִין מִהֲהוּא לְבוּשָׁא, וְאַתְלָבֶשׁ בְּמָנָא
 חֲסָרָא אותם הימים שפגם והחסיר אותם בחטאיו חסרים הם מאותו הלבוש ומתלבש בבגד חסר. כָּל שָׂכֵן אִי
 סְגִיָּאִין אֲנֹנִין כל שכן אם חסרו לו ימים רבים מהם, וְלֹא לַחֲוֵי לִיה לְבָר נָשׁ בְּמָה דְאַתְלָבֶשׁ
 בְּהֲהוּא עֲלָמָא ולא יהיה לו לאדם במה להתלבש באותו עולם העליון. בְּדִין וְוִי לִיה, וְוִי לְנַפְשִׁיהּ
 ואז אוי לו, ואוי לנפשו, דְּדִיִּינִין לִיה בְּגִיהָנָם עַל אֲנֹנִין יוֹמִין, יוֹמִין עַל יוֹמִין, שדנים אותו
 בגיהנם על אותם הימים יום מלא כנגד יום מלא, יוֹמִין עַל חַד תְּרִין ימים שמפסיד בהם יום אחד מפסיד
 כנגדו שני ימים, ומקבל עונש כפול. דְּכִד נָפִיק מִהָאֵי עֲלָמָא, לָא אֲשַׁכַּח יוֹמִין דְאַתְלָבֶשׁ
 בְּהוּ שכאשר יצא מזה העולם באחרית ימיו לא ימצא ימים להתלבש בהם, וְלֹא תְּוִי לִיה לְבוּשָׁא בְּמָה
 דְאַתְכַּפִּי ולא יהיה לו לבוש במה להתכסות וזו בושה גדולה. וְכַאֲיִן אֲנֹנִין צְדִיקָא, דִּיּוֹמִיהוּן
 בְּלִהוֹן טְמִירִין אֲנֹנִין לְגַבִּיהּ דְּמִלְכָּא קְדִישָׁא אשריהם אותם הצדיקים שימיהם כולם טמונים הם
 אצל המלך הקדוש, וְאַתְעֲבִיד מְנִיָּהּ לְבוּשֵׁי יָקָר, לְאַתְלָבֶשָׁא בְּהוּ בְּעֲלָמָא דְאַתִּי
 ונעשה מהם לבושי כבוד להתלבש בהם בעולם הבא.

תְּנִינִין בְּרוּא דְּמִתְנִיתִין למדנו בסוד המשנה, מֵאִי דְכִתִּיב, (בראשית ג) וַיֵּדְעוּ כִּי עֲרוּמִם
 הֵם, יִדְעָה יִדְעֵי מַמָּשׁ. דְּהֲהוּא לְבוּשָׁא דִיקָר, דְאַתְעֲבִיד מֵאִינֹנִין יוֹמִין,
 גֶּרַע מְנִיָּהּוּ מהו שכתוב וידעו כי ערומים הם פרוש, אדם וחוה ידעו ידיעה ברורה, שאותו לבוש הכבוד שהיה
 ראוי שיעשה מניצוצי הימים שלהם נגרע ונחסר מהם בחטאם, וְלֹא אֲשַׁתְּאֵר יוֹמָא מֵאִינֹנִין יוֹמִין
 לְאַתְלָבֶשָׁא בִּיהּ ולא נשאר להם אפילו יום אחד מאותם הימים שנבראו עמהם להתלבש בו כי כולם נפגמו
 בחטאם. הָדָא הוּא דְכִתִּיב וְהוּא מִה שכתוב שאדם הראשון אמר להקב"ה, (תהלים קלט) גָּלְמִי רָאוּ
 עֵינַי וְעַל סַפְרָךְ כָּלָם יִכְתְּבוּ פ"י בעוד שהייתי גולם בלי נשמה ראו עיניך אותי, וכל המקרים שלי
 כולם היו כבר ידועים לך כאילו הם כתובים לפניך בספר. יָמִים יָצְרוּ. יָמִים יָצְרוּ וְדָאִי ודאי שהימים
 נוצרו ונבראו עם אדם הראשון ביום בריאתו, אבל אחר שחטא נפגמו כל ימיו, וְלֹא אֶחָד בָּהֶם, דְּהָא לָא
 אֲשַׁתְּאֵר חַד מְנִיָּהּוּ לְאַתְלָבֶשָׁא בְּהוּ על כן ולא אחד בהם פרושו כי לא נשאר לו אפילו יום אחד
 להתלבש בו, כי כל ניצוצי ימיו שהם לבושי הנר"ן שלו כולם נפלו לקליפת נוגה. עַד דְּאֲשַׁתְּדִל אָדָם, וְעַבְד
 תְּשׁוּבָה, וְקִדְשָׁא בְּרִיד הוּא קָבִיל לִיה עד שהשתדל אדם ועשה תשובה והקב"ה קבל תשובתו,
 וְעַבִּיד לִיה מֵאֲנָא לְבוּשָׁא אַחֲרָנִין, וְלֹא מִן יוֹמוֹי ועשה לו לבוש אחר מקליפת נוגה שהוא

הכתנות עור ולא מן ימיו, כי לא תיקן בתשובתו את הימים שנאבדו ממנו. **הָרָא הוּא דְּכָתִיב** זהו שכתוב, (בראשית ג) **וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וַיִּלְבִּישֵׁם** דהיינו שעשה להם לבושים אחרים.

תָּא חַוִּי, בְּאַבְרָהָם דְּזֻכָּה, מַה כְּתִיב, בָּא בְיָמִים, מְשֻׁם דְּזֻכָּה בא וראה באברהם שזכה לעסוק בתורה ומצוות כל ימיו מה כתוב, בא בימים פירוש, משום שזכה שכל יום ויום שלו מלא אותו בעבודת ה'ת. **כִּד אִסְתַּלַּק מֵהָאֵי עֲלָמָא, בְּאַיִנוֹן יוֹמִין מִמֶּשׁ דִּילִיָּה,** **עָאֵל וְאַתְלָבֶשׁ בְּהוּ** לכן שכשנסתלק מזה העולם באותם הימים ממש נכנס ונתלבש בהם, **וְלֹא נִרְעַ מִתְּהוּא לְבוּשׁ יָקָר פְּלוּם** ולא נגרע ונחסר לו מאותו לבוש הכבוד שלו כלום, **דְּכָתִיב בָּא בְיָמִים** פי' שנתלבש בכל ימיו כי לא החסיר יום אחד מעבודתו יתברך. **בְּאַיִנוֹב מַה כְּתִיב** מה כתוב, (איוב א) **וַיֹּאמֶר עָרוֹם יֵצְאֵתִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרוֹם אָשׁוּב שָׁמָּה. דְּהָא לָא אֲשֵׁתָאֵר לְבוּשָׁא לְאַתְלָבֶשָׁא בֵּיהּ** פירושו שסבר שנאבדו ממנו כל הלבושים ולא נשאר לו לבוש להתלבש בו.

תֵּאֲנָא, זָכְאִין אִינוֹן צְדִיקָיָא, דִּיּוֹמִיָּהוֹן זָכְאִין, וְאַשְׁתָּאֵרוּ לְעֲלָמָא דָּאֲתִי (זכאין) למדנו שאשרי אלה הצדיקים שימיהם מלאים זכויות ומצוות ונשארו להם להתלבש בהם לעולם הבא, **וְכִד נִפְקִין, מִתְּחַבְרִין בְּלָהוּ, וְאַתְעֵבִידוּ (דף רכז ע"ב) לְבוּשֵׁי יָקָר, לְאַתְלָבֶשָׁא בֵּיהּ** וכשיצאים מן העולם, מתחברים כל הימים ונעשה מהם לבושי כבוד להתלבש בהם. **וְכִתְהוּא לְבוּשָׁא, זָכְאִין לְאַתְעֵנְנָא מַעֲנוּנָא דְּעֲלָמָא דָּאֲתִי** ובזה הלבוש הם זוכים להתענג מתענוגי עולם הבא, **וְכִתְהוּא לְבוּשָׁא, זְמִינִין לְאַחֲיָא וּלְמִיָּקָם** ובזה הלבוש הם עתידים לחיות ולקום בתחיית המתים. **וְכָל אִינוֹן דָּאִית לָהּ לְבוּשָׁא יְקוּמוֹן** וכל אלה שיש להם לבוש יקומו, **הָרָא הוּא דְּכָתִיב** זהו שכתוב, (איוב לח) **וַיִּתִּיצְבוּ כָמוֹ לְבוּשׁ** שכפי לבושם שזכו בו על ידי מעשיהם הטובים יתיצבו ויקומו בתחיית המתים. **וְוִי לְאִינוֹן חֲיִיבֵי עֲלָמָא, דִּיּוֹמִיָּהוֹן בְּחוּבִיָּהוֹן (עלמין) חֲסָרִין, וְלֹא אֲשֵׁתָאֵר מְנִיָּהוּ בְּמָה דְּאַתְכִּסִּין, כִּד יִפְקוֹן מַעֲלָמָא** אוי לאלה רשעי העולם שימיהם חסרים בעונותיהם, ולא נשאר מימיהם שום לבוש במה שתתכסה נפשם כשיצאו מן העולם.

תֵּאֲנָא, כָּל אִינוֹן זָכְאִין, דְּזָכוּ לְאַתְלָבֶשָׁא פְּלָבוּשׁ יָקָר בְּיוֹמִיָּהוֹן למדנו שכל אלה הצדיקים שזכו להתלבש בלבוש כבוד שנעשה מימיהם, **מִתְעַטְרִין בְּתֵהוּא עֲלָמָא (ס"א גלמא), מַעֲטוּרֵי דְּמִתְעַטְרֵי בְּהוּ אַפְתָּן, מִתְּהוּא נַחַל דְּנִגִּיד וְנִפִּיק לְגִנְתָּא דְּעָרִין** מתעטרים בעולם העליון מהעטרות שמתעטרים בהן האבות, והיינו שמקבלים שפע של חג"ת שהם בחי' האבות, שנשפע מאותו הנחל שהוא הבינה שנמשך ויוצא לגן עדן שהוא עידון הצדיקים שזוכים לעלות לגן עדן העליון שהוא עולם הבריאה ששם מקננת הבינה דאצילות. **הָרָא הוּא דְּכָתִיב** זהו שכתוב, (ישעיה מח) **וְנִחַד ה' תְּמִיד** הקב"ה ינהיג אותך ע"י השפע הנמשך מהבינה תמיד בלא הפסק **וְהַשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נִפְשֶׁךָ וְגו'** והשביע

באורות צחים את נפשך שהם אורות הבינה. ואינון תייבי עלמא, דלא זכו לאתלבשא בלבושא דיומיהון ואלה רשעי עולם שלא זכו להתלבש בלבוש הנעשה מימיהם, עלייהו פתיב, (ירמיה יז) והיה פערער פערכה ולא יראה פי יבא טוב שהוא תחית המתים ושכן חררים פמךר ושכון במקום יבש במדבר, ר"ל שישאר בלי מימי השפע המחיה את המתים לעתיד לבא.

אמר רבי יצחק, ופאה חולקיה דיעקב, דרחצנו יתיר הוה ליה אשרי חלקו של יעקב שבטחון גדול היה לו שיזכה להיות יחד עם אבותיו, דכתיב ושכבתי עם אבותי, דאזכי בהו ולא באחרא שאמר יעקב ושכבתי עם אבותי ורצה לומר שאזכה לשכב עמהם ולא עם אחרים. דאזכי בהו, לאתלבשא ביומין דיליה, וביומין דלהון והיינו שאזכה בהם להתלבש בימים שלי ובימים שלהם.

רבי יהודה אמר, פתיב, (בראשית כז) וירח את ריח פגדיו ויברכהו. פגדיו, פגדי עשו מיבעי ליה וקשה למה כתוב בגדיו, התורה היתה צריכה לכתוב בגדי עשו. דהא לא ידיה הו, אלא דעשו הו תנהו פגדים כי לא של יעקב היו אותם הבגדים אלא של עשו היו. דכתיב שכתוב, (בראשית כז) ותקח רבקה את פגדי עשו בנה הגדול החמודות הרי, פגדי עשו פתיב (הבא), והא ריח פגדיו, דיעקב משמע וכאן כתוב ריח בגדיו שמשמע כי בגדיו של יעקב היו, ומתרץ. אלא, הכי אוקימנא, וירח, פלומר, אסתפל להלאה, וארח ריחא דלבושוי דהווא עלמא, פדין פריה אלא כך פירשנו, מש"כ וירח, כלומר הסתכל ברוח הקודש למרחוק ר"ל לעולם העליון, והריח את ריח לבוש נשמתו שבעולם העליון מה שתיקן ע"י מעשיו הטובים, ואז ברכו.

ועל דא פתיב ועל זה כתוב, ראה ריח בני פריח שדה, דא הוא חקל דתפוחין קדישין פירוש זהו שדה של תפוחים הקדושים, שהוא סוד השכינה, לפי שיונקת מחג"ת שיש בהם ג' גווני תפוח לבן אדום ירוק. אמר, הואיל וזכית פאינון לבושי יקר אמר לו יצחק הואיל וזכית ע"י מעשיך הטובים לאלה לבושי הכבוד, על כן ויתן לך האלהים מטל השמים שהוא שפע הנמשך מא"א לז"א. מאי משמע משמעות הדברים לומר לפי שוירח את ריח בגדיו כריח שדה שהוא סוד המלכות, לכן ברכו בברכת הטל שהוא שפע הת"ת, פגין דבתהווא חקל דתפוחין קדישין, נטיל (ס"א נטיף) טלא פל יומא, מתהווא אתר דאקרי שמים ומתרץ לפי שבאותו שדה התפוחים שהוא המלכות נוטף טל כל יום מז"א שנקרא שמים, דכתיב מטל השמים לכן כשהריח את ריח בגדיו בסוד המלכות ברכו בטל השמים שנתעצם במלכות.

אמר רבי יוסי לרבי יהודה אינך צריך לומר שברכו בשפע הטל שנתעצם במלכות, **בכלא ברכיה** אלא בכל הברכות ברכו, כמ"ש **מטל השמים** שהוא שפע ז"א ו**משמני הארץ** שהוא שפע מלכות. **מאי מעמא** ומה הטעם שברכו, **בגין דוירח את ריח בגדיו. בגדיו ממש, במה דאוקימנא** פרוש לפי שהריח את ריח בגדיו של עולם העליון.

שבת מברכים חודש אלול

מעלת חודש אלול - וענין תפילה תשובה וצדקה

חודש אלול הוא חודש הרחמים והסליחות, ורבותינו אמרו שחודש זה הוא מתנה חשובה ויקרה שה' יתברך ברחמיו הרבים נתן לנו, ואם נשכיל לנצל את החודש כמו שצריך, בוודאי נוכל לזכות לכתיבה וחתומה טובה, כי זה הזמן שהמלך מלכו של עולם בא אלינו והשערים פתוחים, ואם לא עכשיו אימתי.

כשמושה רבינו שלח מרגלים כתוב (במדבר יג, כא) "ויתורו את הארץ" והתרגום מתרגם ויאללון ית ארעא, א"כ אלול פירושו לחפש, לבלוש, שאדם יבלוש ויחפש מה הם מעשיו ויעשה תשובה.

קרבה של דוד ולא של בעל

הימים שבין ראש חדש אלול לראש השנה נקראים בשם "ימי הרחמים והסליחות", כי אלו ימי קרבה מיוחדים מאד, של הבורא יתברך אלינו ולהפך. חז"ל לומדים זאת מהפסוק (שיר השירים ו, ג) וכפי שמביא ה"משנה ברורה" (בהקדמה לסימן תקפ"א): "אני לדודי ודודי לי", ראשי תבות אלול, וסופי תבות ארבעה יודי"ם, שהם כנגד ארבעים הימים שמראש חודש אלול ועד יום הכפורים, והם ימים של "אני לדודי".

וכל אחד שואל את עצמו: מה זו הקירבה הזאת של "אני לדודי ודודי לי"?

מדוע כשרוצים לדמות את האהבה של הקב"ה לכנסת ישראל, בא הביטוי דוקא בקרבה של 'דוד'?

כדי להבין מה מונח כאן, נעמוד על נקודה מעניינת שראיתי בספר "דברי מועד" (אלול מאמר כב):

שיר השירים, שממנו לקוח הפסוק הזה, מדבר על אהבת הקב"ה לכנסת ישראל, ואהבת כנסת ישראל לבורא יתברך. **והנה**, שלמה המלך מבטא את האהבה המיוחדת שיש לכנסת ישראל אל הבורא, ולבורא אלינו, בבחינה של בעל ואשה (שיר השירים ה, ב): "פתחי לי אחותי רעיתי" - כנסת ישראל נקראת בשם הרעיה, אשתו של הקב"ה. אבל אנו לא מוצאים שהקב"ה נקרא בשם 'בעלי' או בשם 'איש' וגם לא בשם 'אדוני'. ככל שיר השירים הקב"ה נקרא בשם 'דודי'.

והשאלה היא: למה? למה על אף שכינוי החיבור בין כנסת ישראל לבין הקב"ה הוא חבור של בעל ואשה, בחר שלמה המלך לבטא זאת בשם דוד ולא בשם בעל?

כותב בעל ה"דברי מועד" רעיון מאוד יפה:

כאשר אדם נולד, באפן אוטומטי הוא מקבל קרובי משפחה. הוא לא צריך לעשות שום פעולה כדי שהם יהיו שלו. הוא לא יכול להתנגד לקרבתם, וגם לא יכול להתנתק מהם. הם קרובים שלו עד יום המות. האחים הם שלו, הדודים הם שלו, זה אח של אבא, וזה אח של אמא. ברגע שיצא לאויר העולם, הם הופכים להיות חלק בלתי נפרד מהחיים שלו. זאת הקרבה של 'דוד'.

לעומת זאת, יחסי בעל ואשה הם יחסים שאינם באים באופן אוטומטי. צריכים להשקיע מאמצים עד שנוצר קשר הנשואין. הבעל צריך לחפש את אשתו, והדבר נתון לבחירתו. מצד שני, בעל יכול להפרד מאשתו, ואשה יכולה להפרד מבעלה. אם חס ושלוש הם מתגרשים - מעתה אין שום קשר ביניהם.

אילו הוה שלמיה המלך משבח את הקשר שבין כנסת ישראל לבורא, שהוא כמו בעל ואשה, זה היה אומר שאפשר להפדר. כאשר לא מוצאים חן האחד בעיני השני, אפשר לתת גט. תתכן הפרדות. לכן הוא אומר שאמנם היחסים בין הקב"ה לכנסת ישראל הם יחסים קרובים של בעל ואשה, אבל הוא מכנה את הקב"ה בתואר "דוד".

וכשמגיע ראש חדש אלול, אדם מתחיל לפשפש במעשיו ועוסק בעוונותיו, ואז אפשר שיפול ברוחו ויחשוב: 'היתכן שמחמת פשעי הרבים הקב"ה יעזוב אותי, כמו אדם שעזב את אשתו, אם היא חלילה חטאה?

על זה אומר לנו שלמה המלך: לא! למרות הכל, הקרבה נשארת קרבה של 'דוד' ולמרות כל מה שאדם עושה, הקב"ה לא יתנתק ממנו. כי אמנם האהבה היא אהבת בעל ואשה, אבל הקרבה היא קרבה נצחית, זו קרבה של 'דוד'! זו קרבה שברגע שיהודי נולד, הוא נעשה חלק ממנה ללא בחירה וללא יכולת התפרדות. (נעימות יאמרו).

חודש זה מראה לקב"ה איך אנחנו רוצים להראות באמת

מסופר על חסיד אחד שיצא לתרבות רעה עד שהסיר מעליו ר"ל כל סממני יהדותו. מידי שנה ולקראת ראש השנה מתחפש ולוקח זקן ופאות וכו' והיה מגיע לרבו כשהוא עטור במראה יהודי. שנה אחת הוא החליט שנמאס לו לשחק את המשחק, והוא הגיע בימים נוראים לשהות במחיצת רבו כגוי לכל דבר, ובשנה זו גם במראהו החיצוני היה נראה כך. פנה אליו רבו והחל לגעור בו להיכן הגעת, פשטת מעליך כל צלם של יהדות! ענה לו החסיד לשעבר אני לא מבין הרי אני כבר שנים רבות פוקר, והרבה ידע מזה א"כ מה שונה שנה זאת מכל השנים? האם בגלל ששמת עלי מסכה בשנים הקודמות נהיתי יותר צדיק? ענה לו רבו כשהיית מגיע לכאן בשנים קודמות סלחתי לך, כי סוף סוף הוכחת איך אתה רוצה באמת להיות, מה שכל השנה אתה לא כך כי פחו עליך יצרך הרע, אבל כעת שאתה אפי' לא מתאמץ להיראות כיהודי סימן שאתה אפילו לא רוצה להיראות כך וזה חמור מאוד. חודש אלול זה לא הצגה, זה החודש שאנחנו אומרים לקב"ה איך באמת אנחנו רוצים להיראות ומי שמראה התנהגות ע"פ דרך התורה, התחזקות בכל הדברים, אז הקב"ה מקבלו ברצון ומוחל לו על עוונותיו, אפי' שהוא יודע שכל השנה הוא לא מספיק מתגבר, אבל מי שגם בחודש זה ממשיך בהתנהגות כבכל השנה בלי להשתנות לכזה אדם הקב"ה לא מוחל והתוצאה בהתאם ביום הדין והמפשט הגדול והנורא.

ארבעים יום של יצירת הולד

בא וראה מ"ש גדול הרבנים באיזמיר רבי חיים בנבנישתי זצ"ל, דע, כי מעלתו של חודש אלול כל כך גדולה, עד כי גם אם חטא אדם בשלש העברות החמורות ביותר: עבודה זרה, גלוי עריות ושפיכות דמים, אם יעשה תשובה - יתכפר לו, כי אין דבר העומד בפני התשובה בחודש זה. וקל יותר לשוב בו בתשובה יותר מכל החדשים האחרים של השנה.

ועוד כותב: "סוד ארבעים הימים שבין ראש חודש אלול לבין יום הכיפורים הוא בהיותם כנגד ארבעים הימים שקודם יצירת הולד".

באור דבריו נראה כך: הגמרא (נדה טז:) אומרת, כי באותם הימים שהולד נמצא בבטן אמו: "אותו מלאך הממונה על ההריון נוטל טיפה ומעמידה לפני הקדוש ברוך הוא ואומר לפניו: רבונו של עולם! טפה זו מה תהא עליה? גיבור או חלש? חכם או טיפש? עשיר או עני? ואילו רשע או צדיק לא קאמר, דאמר רבי חנינא: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר: (דברים י, יב) "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה".

בארבעים הימים שבין ראש חודש אלול לבין יום הכיפורים יכול אדם לצור את עצמו מחדש. גם אם התלכלך וחטא בחטאים החמורים ביותר, יכול הוא כביכול 'לפרק' את עצמו ו'לבנות' את עצמו מחדש! בימים אלו יכול להוצר ולד חדש.

והנה אדם שיש לו משפט, והוא עומד לדין - בית הדין שולח לו הזמנה לבוא לדין, שלשים יום לפני מועד המשפט. בשלשים הימים האלו יכול האדם להכין את עצמו לדין, לסדר את טענותיו, לזמן עדים, להשיג ראיות, לדחות תכניות אחרות שתכנן לעשות ביום הדין וכדומה. כדי להיות מוכן למשפט - יש צורך בשלשים ימי הכנה.

ימי רצון

בזמן הזה שערי שמים פתוחים כמו שכתוב (שמות כד, יב) "ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם, ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר האלהים". משה עלה אל ההר ביום ו' בסיון - יום מתן תורה עד יום שבעה עשר בתמוז, ואז ירד עם שני לוחות הברית שהיו

נשאים מעצמם, וראה את העגל והמחולות, ואז פרחו האותיות והלוחות נהיו כבדים למשה ונפלו מידי ונשברו, ועם ישראל הפסיד את האור הגדול בעולם - אור הלוחות הראשונים. באותו יום ביקש משה רבינו מהקב"ה מחילה סליחה וכפרה לישראל, ולמחרת עלה שוב והתחנן לקב"ה משך ארבעים יום שימחל להם, ובסוף הארבעים יום ביום כ"ט באב אמר לו הקב"ה (שם לד, א) "פסל לך שני לחת אבנים כראשנים, וכתבתי על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשנים אשר שברת. והיה נכון לבקר ועלית בבקר אל הר סיני ונצבת לי שם על ראש ההר". ומשה ירד לסדר את הלוחות השניים ועלה שוב, והיה זה ב- א' אלול שעלה להביא את הלוחות השניים שהקב"ה יכתוב עליהן את כל התורה, ואותם ארבעים יום שהם מ-א' באלול עד יום הכיפורים בו ירד משה עם הלוחות, היו ימי רחמים ורצון - משה למעלה בהר ובני ישראל עומדים למטה סביב ההר, ובכל יום ויום היו עושים תשובה מתפללים ומתוודים לפני הקב"ה, ובכל הארבעים יום צמו מעמוד השחר עד צאת הכוכבים ומתוך צום היו מתחננים לקב"ה שיסלח להם, במשך ארבעים יום האלו לימד הקב"ה את משה רבינו את כל התורה פעם נוספת, וביום האחרון - יום הכיפורים, לנו בתעניתם, ואמר לו הקב"ה "סלחתי כדברך" (במדבר יד, כ), ולעולם ארבעים יום אלו, הם ימי רצון ובהם קל לאדם להתקרב לקב"ה. וכפי שהבאנו בשם המשנה ברוה (בהקדמה לסימן תקפ"א) "אני לדודי ודודי לי" (שיר השירים ו, ג), "ר"ת אלול, שאז הקב"ה פותח יד לקבלנו בתשובה וס"ת - ד' יודין גימ' ארבעים, המרמזים על ארבעים יום שעלה משה למרום מר"ח אלול עד יוהכ"פ שהם ימי רצון, וכנז"ל.

גילוי י"ג מידות של רחמים

והנה תיבות "אני לדודי ודודי לי" (שיר השירים ו, ג), גימ' קפ"ה, גימ' א"ל מלא - אל"ף למ"ד, הרומז על ההארות הגדולות המתגלות בחודש זה שהם י"ג מידות של רחמים כנגד י"ג תיקוני דיקנא (עי' בני יששכר מאמרי אלול מאמר א אות יד). ואומר רבינו האר"י (עי' שער רוה"ק יחוד י"ו) שבימים האלה נפתחים שערי שמים ונפתחים בהם י"ג מכילן דרחמי (י"ג מידות של רחמים), ולכן התשובה והתפילה מתקבלות כעת יותר. ולפי זה אתי שפיר המשך הפסוק - "הרועה בשושנים", הקב"ה רועה אותי ומנהיג אותי בשושנים דהיינו בי"ג מידות של רחמים, כי השושנה יש לה י"ג עלים כנגד י"ג מכילן דרחמי, והשושנה היא כנסת ישראל ופותחים לה י"ג מידות של רחמים לרחם על בניה.

סוד מזמור לדוד ה' אורי וישעי וסגולתו

ומובא בסידור האריז"ל לרבי שבתי זצוק"ל (סדר כוונת ר"ח אלול מד ע"א) והביאו הגאון חיד"א שהאומר מזמור כ"ז שבתהלים (לדוד ה' אורי וישעי, שעל הפסוק הזה, דורשים חז"ל במדרש שוחר טוב (תהילים כז ד"ה דבר אחר): "אורי" זה ראש השנה, "וישעי" זה יום הכיפורים, "כי יצפנני בסכה" זה חג הסוכות) מראש חודש אלול ועד אחר שמחת תורה, ערב ובוקר, דבר יום ביומו, מובטח שמוציא שנותיו בטוב ויערב לו, ואפילו גזירה רעה כתובה על האדם מן השמים, יכול לבטל, ומעביר מעליו כל המקטרגים, מרעין בישין, ומבטל מעליו כל גזירות קשות ורעות, ויוצא בדימוס - זכאי בדין, ועל ידי זה, יכניע כל המקטרגים, כי מראש חודש אלול, נפתחו י"ג מקורות של י"ג מכילן דרחמין, והם מתגלים ומאירים למטה, ובמזמור כ"ז שבתהלים (לדוד ה' אורי וישעי), יש בו י"ג שמות הויה.

ומסביר רבי שבתי שבמזמור הזה מופיעים י"ג שמות הויה. מתחילים להגיד אותו מראש חודש אלול, שאז נפתחים י"ג השערים שנקראים מכילן דרחמין, ועל ידי האמירה הזאת, אנחנו פועלים בשמים ביטול של מקטרגים.

מו"ר הבא"ח היה אומר כל דקה בחודש אלול חשוב כמו חודש

כתב מו"ר הבן איש חי במכתב לכלה אחת בחודש אלול (הובא בספר פרקים בתולדות יהדות בבל ח"ב עמ' 431): אני כותב לך את המכתב בעשרת ימי תשובה, שבו כל רגע ממנו יקר לי כמו חודש ימים. צריך לדעת שכל רגע וכל שניה יקרים ביותר בחודש אלול, כמו חודש ימים בחיים של אדם. וכל חודש אלול היה מו"ר הבא"ח הולך ומתבודד, והיה נוהג לקחת מניין, ועוזב את בגדו והולך אצל קבר יחזקאל הנביא להתבודד כדי שאף אחד לא יפריע לו אפי' רגע, ואת כל החודש היה מקדיש לאבינו שבשמים. אדם צריך לחשוב על עצמו, מה יהיה אתו, לחשוב טוב ולעשות חשבון נפש, מה עשה כל השנה, איך לשוב בתשובה, מה לתקן בשנה הבאה, מה הוא מקבל עליו, איך המעשים שלו יהיו מעכשיו, זה הזמן, כי אם לא עכשיו אימתי יעשה את זה.

להסיר המחיצה של העוונות

בשל"ה (פר' שופטים אות כ) כתב על הימים האלו: בפסוק (עמוס ג, ח) "אריה שאג מי לא יירא", כי אריה ראשי תיבות - אלול, ראש השנה, יוה"כ, הושענא רבה. והנה ראינו רבים מהלכים בסמיכות לאריות והינם שומעים את שאגת הארי ואעפ"כ לא ייראו ולא יפחדו כלל, ואדרבה יביטו עליהם בהנאה ושלוות הנפש, והיכן יארע כזאת - ב'גן

החיות', ומדוע, מכיוון שיש מחיצה ביניהם לאריה, כיו"ב לענין הימים הללו - כשיש מחיצה של עוונות בין האדם לזמנים הקדושים, אכן יהיה אריה שאג, ולא יירא השומע את שאגותיו. ולכך בימים אלו חייב להסיר המחיצה הזו ולירא מיום הדין הגדול והנורא ויעשה תשובה שלימה ויטב לנו בזה ובבא.

אלול של הגה"ק ר' אלימלך מליז'ענסק

סיפר הרה"ק רבי ישראל אברהם מטשערנאוסטראה (בנו של הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע), על עשיר אחד שהיה לו בן יחיד אשר ירד מדעתו ל"ע, וגרם בושות לאביו, עד שבליט ברירה היה כולאו בבית לבל יתגלה קלונו ברבים, לאחר זמן שמע האב את שמעו של הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע, שהוא מחולל פלאות ופועל ישועות בקרב הארץ, שם האב את פעמיו יחד עם הבן לעבר ליז'ענסק הרחוקה מביתו מהלך כמה וכמה פרסאות, הימים היו ימי 'חודש אלול', ועל אף ששמע האב שאין הרה"ק מקבל את הקהל בחודש אלול, ואפילו על מקרה של פיקוח נפש עונה בקיצור נמרץ, מכל מקום הרגיש העשיר שחייב הוא ליסע אל הרבי (בחשבו שבזכות 'עשירותו' יפתחו בפניו כל השערים).

על אם הדרך פנו העשיר עם בנו ללון באחד הפונדקאות, בהיותם שם, נגש אליהם הלך עני, וביקשם שיואילו לסייעו בתרומה הגונה, כאשר ראה הבן את העני פנה אל אביו כאחד האדם ואמר לו, אבי אבי, אנא, הענק לו נתניה הגונה, האב ששמע זה לראשונה מזה עידן ועידנים - היאך שבנו מדבר כאדם שפוי בדעתו נתמלא אורה ושמחה ונתן לעני מטבע של חצי זהוב, עתה פנה אליו העני ושאלו להיכן פניו מועדות, סיפר לו העשיר על בנו ומצבו, ולכן נוסע הוא אל הרבי רבי אלימלך שירפא את בנו, פנה אליו העני ואמר לו, הנך רואה שבנך כבר חזר לדעתו להיות ככל האדם, ואם כן מה לך כי תיסע אל הצדיק להפריעו מעבודתו הקדושה של חודש אלול על לא דבר, אך העשיר לא שעה לדבריו, באמרו אם כבר באתי עד הנה לא אמנע עצמי מלהיכנס לפני ולפנים, להתברך מפום ממלל רברבן, בהגיע העשיר למעונו של הר"א העניק מתת יד הגונה למשמשים בקודש, ולאחר מכן נתנו לו להיכנס אל הקודש, משכנס אל קודש הקדשים הניח לפני הרבי כפדיון נפש סכום אדיר של שנים עשר זהובים, ששוויים היה לאין ערוך, נענה הרבי רבי אלימלך ואמר לו, מה לך יהודי, שלאליהו הנביא לא הענקת כי אם חצי זהוב, ואילו למיילעך אתה נותן י"ב זהובים, או אז הבין אותו יהודי שהעני אשר פגש היה אליהו הנביא בכבודו ובעצמו, סיים רבי ישראל אברהם ואמר, הרואים אתם כמה יקר בעיני ה' עבודתו בקודש של דודי הקדוש הרבי רבי אלימלך בחודש אלול, עד כי שלחו את אליהו הנביא שירפא את בנו של העשיר, ובלבד שלא יפריעוהו מעבודתו הקדושה (קדושת נועם אלימלך עמ' תק"ד).

חודש אלול הוא עיר מקלט מהמקטרגים

החודש הזה מגן על האדם כמו עיר מקלט, כמו שכתוב (שמות כא, יג) "אנה לידו ושמתי לך" ר"ת אלול. על הרוצח בשגגה כתוב "ונס שמה" שהוא נס לערי מקלט, וכל זמן שהוא בעיר מקלט אסור לנגוע בו, אבל כשאינו בעיר מקלט יכולים ח"ו לפגוע בו. וכך, אם אנחנו רוצים שאף מקטרג, אף שטן ואף יצר הרע לא יוכלו לגעת בנו, אנחנו צריכים לברוח אל עיר המקלט - הוא חודש אלול - לנצל את חודש אלול שיגן עלינו כל השנה, ולהיות קשורים ודבוקים בו יתברך.

וידועים דבריו של הרה"ק הבית אהרן מקארלין זי"ע (במכתב לבנו בית אהרן פרלוב קמ"ט:), שהיות ואין מברכים את חודש תשרי בשבת שלפני תחילת החודש, על כן יש לכוון בברכת החודש של חודש אלול גם על חודש תשרי.

ולפי זה חיל ורעדה יאחזון בכל לב, בידעם כי הנה עתה מברכין כבר גם על ראש חודש תשרי - ראש השנה שהוא המשפיע לכל השנה הבאה, ונמצא שבברכת חודש זו נכלל כל הבא עלינו לטובה וכל אשר יתרחש בה.

ימים אלו סוד המקוה

והנה בארבעים ימים האלה יש תתק"ס שעות, כמנין הלוגין של מקוה, במקוה יש ארבעים סאה, ובכל סאה יש כ"ד לוגין, יוצא תתק"ס לוגין. אדם טובל במקוה ויוצא חדש. אם אדם ינצל את הימים האלה מראש חודש אלול עד יום הכיפורים יכול להיות בריה חדשה ממש. ולמה מקוה צריך תתק"ס לוגין, כי ידוע שהאדם מורכב מארבעת היסודות וסימנין - ארמ"ע - אש, רוח, מים, עפר, וכל אחד מה-ארמ"ע כלול מהארבעה, האש כלולה מארמ"ע של אש, וכן על זה הדרך, ארבע כפול ארבע סה"כ י"ו. אבל אדם שלא הולך בדרך ה' הוא פוגם ביסודות שלו, וכשהוא רוצה לשוב בתשובה צריך לתקן כל הארבעה יסודות דארמ"ע המעורבים מטוב ורע להכניסם לקדושה. ואיך מבטלים את הרע

שבהם, ברוב! וצריך פי ששים, י"ו כפול ששים יוצא תתק"ס, זה שכתוב (בראשית לט, ב) "ויהי ה' את יוסף" יוסף אותיות י"ו פעם ס'. (בני יששכר מאמרי אלול מאמר א אות טו).

ולכן יעסוק בחודש זה בזוה"ק ובפרט בתיקונים שהרי "דף זוהר" עולה ש"ב, כמנין פעמיים מקוה. ובפרט, יעסוק בחודש אלול בתקוני הזהר כי הוא מתקן בעולם העשיה בחי' נפש האדם. ושמעתי רמז לזה מהרב ישראל רחמני שליט"א שתיקוני הזהר מתחיל: ר' שמעון אזל ליה וערק למדברא דלוד ר"ת אלול.

"בחודש זה מרבין בתשובה ותפילה וצדקה המעבירין את רוע הגזירה"

התשובה רמוזה בפס' (דברים ל, ו) "ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב ר"ת אלול. (בעל הטורים שם). לומר שבאלול יש סיוע מיוחד לאדם למול את ערלת לבבו, וזוה שעשה תשובה יזכה למול את ערלת הלב. ואומר הזוה"ק (פרשת נשא רעיא מהימנא ח"ג דף קכב ע"א) משחרב בית המקדש אין לנו אלא וידוי דברים לבד - חטאתי עויתי פשעתי. בעונותינו אין לנו קרבנות, אבל יש את התשובה - שהאדם יתחרט על העבר ויקבל לעתיד, וזוה האדם יכול להפוך את כל כולו ולהיות בריה חדשה.

סוד מילת: "תשובה"

ומצות התשובה, שהיא חרטה על העבר וקבלה על העתיד, היא בעולם הבינה עולם הבריאה, וצריך לעשותה בעיקר בחודש אלול כי אלול גי' בינה. (ע"פ בני יששכר מאמרי אלול מאמר א אות ז).

בינה אותיות בן י"ה, בן הוא זכר כנגד אות ו', ויחד עם י"ה הם י"הו, וכאשר האדם חוטא, אות ה' שהיא השכינה הקדושה מסתלקת מן המקום, וע"י התשובה ווידוי דברים בפה שהוא בחי' המלכות, מחזירים אותה ליה"ו, ואז נשתלם שם הוי"ה ב"ה. וזה פירוש תשובה, תשוב ה'. ואז השכינה שורה על ראשו של האדם והאדם מצליח בכל מעשיו. (זוהר הקדוש פרשת נשא רעיא מהימנא ח"ג דף קכב ע"א).

יגמור בדעתו לא לחטוא ואז ה' יהיה עימו

כתב 'עבודת פנים' (מכתב עד), כי אלול ר"ת ליגמר אינש וזהר ליסבר (שבת סג), והרמז הוא, כי קודם כל צריך אדם לגמור בדעתו ובלבבו שלא יחטא עוד, וזהר ליסבר - מלשון ישברו על ד' אלוקיו (תהילים קמו, ד), לקוות ולצפות להשי"ת שבדאי יהיה בעזרו. וכשיודע כי יותר קל לפעול אצל הבורא מאשר אצל האדם עצמו - שיפסיק מלחטוא אז בוודאי יהיה השי"ת בעזרו.

חודש אלול מזל בתולה

כתב הרא"ש על התורה (בראשית ו, ב) בשם המדרש כשירדו המלאכים, אמרה הבתולה לא אשמע לכם אם לא תעשו הדבר הזה - שתתנו לי כנפים שלכם, כמו שנא' (ישעיה ו, ב) "שש כנפים לאחד", נתנו לה כנפיהם, מיד פרחו לשמים ונמלטה מן העבירה, ואחזה פני כסא, והקב"ה פרש עליה עננו וקבלה, וקבעה במזלות, והיינו 'מזל' (אלול) בתולה, והמלאכים נשארו בארץ ולא יכלו לעלות עד שמצאו סולם שיעקב אבינו חלם ועלו, הה"ד (בראשית כח, יב) "והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו". הרי לך שכל מהותו ומזלו של חודש זה - להיות 'בורח מן העבירה'.

התפילה רמוזה בפס' (שיר השירים ו, ג) אני לדודי ודודי לי - ר"ת אלול. אם אני לדודי, אם כל כולי, האני שלי, הוא לדודי לקב"ה, מתפלל לקב"ה ומתחנן לפניו כל הארבעים יום האלה, אז גם דודי לי, הקב"ה מתקרב אלי, הקב"ה פותח את השערים - פתחו לי פתח כחודו של מחט ופתח לכם פתח כפתחו של אולם (שיר השירים רבה פרשה ה אות ב), לכן עכשיו "דרשו ה' בהמצאו קראהו בהיותו קרוב" (ישעיה נה, ו). ולכן כדאי ג"כ בחודש אלול לאמר תהלים שהם שירות וזמירות שכורתים ומזמרים את הקליפות הסובבים את השושנה העליונה, וזהו שרמז האריז"ל (פרי עץ חיים שער ר"ה פרק א) על הפסוק (שמות טו, א) ויאמרו לאמר אשירה לה' ר"ת אלול.

הרחב פיך ואמלאהו לבקש מאת ה' הכל יכול

מאמר נורא היה שגור בפי הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בכוחה הגדול של תפילה, כי הנה מצינו שחז"ל (ברכות לא). למדו כמה וכמה הלכות ב'הלכות תפילה' מתפילתה של חנה, ולכשנתבונן נראה כי חנה ניגשה לתפילתה בכל העוז והתעצומות, כי היא הייתה אשה עקרה שאינה בת בנים, ובבואה לבקש על הבן, החלה לבקש שיהא בנה הנולד לה 'שקול כמשה ואהרן' (עי' תנחומא צו ס"י ג), ומן הנראה היה לנו לומר על כך, וכי כן היא הדרך הראויה - דייך אם תוושעי בבן, מנין העוז לבקש 'כמשה ואהרן' ואינו דומה אלא לעני מרוד המתדפק על דלתי בית העשיר הגדול ומבקש ממנו 'נדבת ידו' כמה מיליוני דולר... אלא כאן למדנו פרק נכבד ב'הלכות תפילה' כי אכן, כך

היא דרכה של תפילה - ביד המתפלל להפוך ע"י את מצבו מבירא עמיקתא עמיקתא לאיגרא רמא רמא. אף לדין ייאמר, אל תאמר, עברה עלי שנה בה היה מצב פרנסתי קשה, וכיו"ב בבריאות, בנחת וכו' כיצד אבוא עתה לבקש בהשגות גדולות - ד"י אם ישתנה מצבי לטוב, לא כן, אלא יגש בתפילתו לקראת שנה טובה ומתוקה, שנה של מהפיכות לטובה וברכה, אם אך יפתח פיו בתפילה כראוי יגיע לידי כך.

הירושה של 35 מליון

וסיפר ר' חיים סיפור שקרה אתו בעצמו בשואה. הוא נשלח לאושוויץ ויום אחד הוא ראה איך שסחבו יהודי להריגה, והיהודי קרא לו: 'ר' חיים, יש לי בן, אני לא יודע איפה הוא ואם הוא חי בכלל, אבל תעשה לי טובה, אם תמצא אותו יום אחד איפה שהוא, תמסור לו שיש לי חשבון בנק בשווייץ עם הרבה כסף עבורו. הוא לא יודע מזה, אז תן לי למסור לך את המספר של החשבון למסור לו'. והוא הקריא את המספר, נגיד 3876541, (וכידוע לר' חיים היה זיכרון פלא) ולקחו אותו והוא נהרג על קידוש השם.

ור' חיים דאג לזכור את המספרים בתקוה שיבוא היום אחרי המלחמה ואולי ימצא את הבן הזה, אולי הוא ישרוד, והוא יכול למסור לו שאביו נעבעך נפטר ויידע את הארצי, ואחר כך גם ימתיק לו, את החלק השני של ברכת הטוב והמטיב... שמחכה לו ירושה בשווייץ.

וככה נגמרה המלחמה ור' חיים מחפש אצל הרבה אנשים ולא הצליח לגלות שום זכר של האיש הזה. עברה שנה ושנתיים ללא הצלחה. עד שר' חיים התייאש מלחפש אותו,

עברו עשרים שנה אחרי המלחמה, ור' חיים יושב לו באמריקה ברכבת תחתית, והוא מחכה שם לרכבת, והנה יושב שם יהודי - מופנם כזה, והוא ניגש אליו ואמר לו שלום, 'נראה עליך שאתה במצב של מרה שחורה קצת?'

אמר היהודי, 'נכון, אדרבה, בוא נראה אם תוכל למצוא לי סיבה לא להיות במרה שחורה', והוא התחיל לפרט את צרותיו, על המשפחה וריבוי ילדים עם חובות עד חצי העולם, ורח"ל מה הוא שהוא שפך שם. ור' חיים מקשיב, ומקשיב, מה יכול להיות יותר טוב לתת ליהודי לשפוך את צרותיו?

ובתוך הדברים ר' חיים שאל אותו את השם שלו, ומיד כשר' חיים שומע את השם שלו ר' חיים קפץ: 'רק רגע, האם לאבא שלך קראו כך וכך?'

'כן', שאל אותו ר' חיים: 'האם אתה יודע מה נהיה איתו?'

'לא, הוא נשלח לאושוויץ ולא שמעתי אבל אני חושב שהוא לא שרד'.

אמר לו ר' חיים: 'אני הייתי שם באותו יום ששלחו אותו לכבשן האש' וסיפר לו את כל הסיפור והיהודי מתחיל לבכות. ור' חיים המשיך לשוחח איתו ובסוף הגיע לבשורה... שאביו השאיר לו ירושה והמספר חשבון עוד שמור אצלו.

אמר היהודי: 'שווייץ? איפה שווייץ? אין לי כסף בשביל רכבת, מאיפה יש לי כסף לשווייץ?' אמר ר' חיים, 'את הכסף הזה אני ידאג לך'. ואחרי שכנועים רבים היהודי נסע לשווייץ ואחרי תקופה הוא התקשר לר' חיים. 'שלום רב, אתה זוכר אותי, נפגשנו ברכבת שם, לא תאמין, חיכה לי 35 מיליון דולר שם'. היהודי נהיה מיליונר, זה מעשה שהיה.

וכאן שאל ר' חיים קרייזרטה בשיעור שאלה רטורית, 'האם היהודי הזה נהיה מיליונר באותו יום בתחנת הרכבת, או האם הוא היה כבר מיליונר כל העשרים שנה?' מיד התעורר ויכוח בבית המדרש באנטוורפן, אחד אמר עשרים שנה ומישהו אחר התווכח, וטען בתוקף: לא! מיום שהוא קיבל את זה. אמר ר' חיים, 'בוא נבהיר את הדברים, בוודאי שהוא היה מיליונר במשך העשרים שנה, אבל מה שווה להיות מיליונר אם אתה לא יודע בכלל שהנך מיליונר. זה לא שווה כלום, אין לך כלום מזה'.

ולפי זה הסביר ר' חיים, את המשנה באבות (פרק ג משנה יד) "חביבין ישראל שנקראו בנים למקום", שעם ישראל כ"כ אהובים אצל הקב"ה שנקראים בנים למקום, אבל זה לא הכול, אלא "חביבה יתירה נודעת להם", יש חיבה מיוחדת נוספת - ש'נודעת להם', דהיינו שהודיעו להם שהם בנים למקום. הקב"ה עשה להם את הטובה הכי גדולה: שידעו את הסוד - שהם בנים למקום, כמש"כ (דברים יד, א), "בנים אתם לה' אלוהיכם". (ע"פ אור יהל ח"ג וזאת הברכה עמ' קעב).

"קראוהו בהיותו קרוב" אלה ימי אלול שאז קרוב השי"ת ביותר לישראל

הימים הללו חשובים ונשגבים ביותר על כן צריך לנצלם עד תומם, לבקש ולהתפלל ולהרבות בתחנונים לפני הקב"ה. מה שכתוב בגמרא (ר"ה יח). דכתיב (ישעיהו נה, ו) "דרשו ה' בהמצאו" קאי על עשי"ת, אבל כתב האלשיך (ישעיהו שם) שהחלק השני של הפסוק "קראוהו בהיותו קרוב" אלו ימי אלול שאז קרוב השי"ת ביותר לישראל, ואז צריך האדם להרבות בתפילה.

וכלשונו הטהור של רבינו הטור (סי' תקפא) שכתב "וכל המוסיף לבקש רחמים [בימים אלה] זכות היא לו".
אמר רבי חמא ברבי חנינא (ברכות לב): "אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל, שנאמר (תהלים כז, יד) קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'", ופירש רש"י "קוה - והתחזק, ולא תמשוך ירך, אלא חזור וקוה".

צריך לשמוח על הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו להתפלל לפני הקב"ה, ולא עוד אלא שבימי הרחמים והסליחות ידו פשוטה לקבל שבים, והבורא יתב"ש מצפה וחפץ שנשוב ונתקרב אליו, ועל כן כמה עלינו לגשת להתפלל מתוך אהבה וחדוה, ובתום הימים הנעלים האלה לא ירגיש כמי שהצליח לסיים ולהתפטר מעול גדול שהיתה מוטלת על צווארו, אלא יצטער איך כבר חלפו ועברו עליו הימים החשובים האלה כהרף עין.

וידועים דברי חז"ל (כתובות קג.) שלאחר פטירתו של רבינו הקדוש זי"ע הגיע מדי שבת בשבתו כדי לקדש על הכוס ולהוציא את בניו ובני ביתו. והוא פלא שלא מצינו כזאת בשום צדיק מיום בריאת העולם ועד עכשיו, ומדוע זכה רבינו הקדוש לדבר נשגב כזה. ומבאר הגאון בעל ה'בן איש חי' זי"ע בספרו 'בן יהוידע' (שם) דהנה חז"ל מספרים בכתובות (קד.) איך הווה אשכבתיה דרבי, שבעת חוליו הרבו בני הישיבה בתפילה ותחנונים והרקיעו שחקים כדי שלא יסתלק מן העולם, ואכן מכוח התפילות לא היה יכול להסתלק, והיו העליינים אוחזים בו להעלותו למעלה והתחתונים מחזיקים בו למטה, עד שעלתה אמתא דבי רבי [-שפחתו של רבי] על הגג, ונטלה כלי זכוכית יקר וזרקתו על הארץ, וחשבו העם שהתכוונה לרמוז על הסתלקותו של רבי וממילא הפסיקו להתפלל, ובאותה שעה עלתה נשמתו בטהרה עי"ש.

לפי זה מבאר ה'בן איש חי', כי זה דבר ברור שהתפילות אינן חוזרות ריקן, וגם כאן הועילו התפילות שרבינו הקדוש ימשיך להשפיע עליהם מעולם העליון, ולכן המשיך להתגלות אליהם בהאי עלמא ולקדש לבני ביתו, כי השפיע מתגלה בליל שב"ק, שהרי דבר פשוט הוא שלא היה עיקר תפילתם שישאר רבי בגופו בעלמא הדין, רק עיקר בקשתם היתה שימשיך להשפיע עליהם מאור קדושתו כמו שעשה בהיותו בחיים חיותו, ותפילה זו אכן נתקבלה. וגם זה מלמדנו על גודל כוח התפילה, שאף אם נראה בעיני בשר שנסתלק רבי לעולם שכולו טוב, ואת הנעשה אין להשיב וא"כ בעל כרחך נתבטלו התפילות שהעיתירו על רפואתו, אין הדבר כן, ושום תפילה אינה הולכת לאיבוד.

מעלת תפילה בחודש אלול

כתב ה'חתם סופר' זי"ע (ספר הזכרון, דרשת החת"ס עי"כ עמ' קי), וז"ל "יותר רצוי התפילה בימים אלו ימי רצון לה', וקראו לחדש אלול וימי תשובה 'ירח ימים' גמטרי' שיח - לשפוך שיח לפני ה', וירצה לפניו, והם מ' יום של קבלת התורה מר"ח עד י"ב (עי' רש"י שמות לג, יא), ואם תצרף מ' לשי"ח נעשה משיח - שמקרב הגאולה".

סגולה גדולה לקבלת התפילות

כתב בספר מטה משה (סימן לא) וזה לשונו: "ומצאתי כתוב, כל מי שמכוון בעת התחלת 'אדון עולם', כתב רבי יהודה החסיד ורב האי גאון ורב שירא גאון, ערב אני בדבר שתפלתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפלתו, ואין לו שטן ופגע רע בראש השנה וביום הכפורים בתפלתו, ואויביו נופלים לפניו, ויש אומרים אף יצר הרע משלים אתו". עכ"ל. וכך הובא באליה רבה (סימן מו סוף ס"ק ט"ו), ובבגדי ישע (שם), ובהגהות מהר"א אזולאי על הלבוש (ר"ס מו), ובפתח הדביר (סימן מו אות יא), ועוד רבים. וראה עוד מה שהאריכו בסגולת ומעלת אמירת "אדון עולם", בספר כף החיים (פלאג', סימן ט אות ה), ובספר שערי תפילה (רקח, ד"ע ע"ב אות ה), ובשו"ת מבשרת ציון (מוצפי, ח"א סימן כ). וכתב הגאון רבי חיים פלאג' זצ"ל בספרו מועד לכל חי (סי' יג אות ח) שיכוין: 'אדון עולם' - בגימטריא 'אין סוף'. 'אדון עולם אשר' - ראשי תיבות בגימטריא 'ע"ב', וסופי תיבות 'מר"ן'. ונרמזים בו ארבע עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. 'אשר מלך' - אותיות 'שר מכלל', הוא המוליך כל התפילות, ומקריב קרבנות לה' יתברך, ועל ידי זה מוחל עוונות. עכ"ל.

אמירת תהילים בחודש אלול

כתב הגה"ק רבי רחמים ניסים פאלאג'י זי"ע (בנו של הגר"ח פאלאג'י בספרו אבות הראש, ח"ג מערכת ש נפש יתירה בשבת אות קפג) הביא בשם הרב חמדת ימים (ח"א שבת פ"י אות סא) שכתב בשם אביו שג' זמנים מסוגלים ללמוד בספר תהלים - ואלו הם, בשבת קודש, ובימים טובים, בראשי חדשים, ולמעלה מהם בימי חודש אלול. והוא היה נותן בהם סימנים, כי פתח בפרק ראשון באשרי שהוא ר"ת אלול שבת ראש חודש יום טוב, ולכן אמרו בגמרא (ברכות י.) 'כל פרשה שהייתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי'.

אסור להיות שאננים להתפלל שיהיה שנה טובה

פעם במחלקת ילדים בבית חולים. ראה ילד קטן שהיה רץ משחק ומשתולל כל הזמן והיה נראה יותר בריא מכל הרופאים והאחיות יחד. אחד המקרים ניגש בשקט אל האחיות ושאל מה הילד הזה עושה כאן הוא נראה בריא יותר מכולם, עוד מעט כל הנוכחים יהיו חולים בגללו, הוא העיר בחיך, אבל האחיות הביטה בו בעיניים עצובות ואמרה בשקט אילו היית יודע ממה הוא סובל היית בוכה יחד עם ההורים שלו, והיא המשיכה הילד סובל ממחלה נדירה שאין מזור ותרופה בשבילה והוא בסכנה מיידית, ראה את ההורים עומדים בצד עצובים מאוד הוא ראה את הדאגה על פני הרופא כל פעם כשראה את משוכותיו של הילד, היחיד שלא נראה מודאג כלל ועיקר היה הילד, והשאלה היא למה? התשובה פשוטה למדי. הרופא, האחיות וההורים מבינים את המצב, אבל הילד שעוד תקופה קצרה כבר לא יהיה בין החיים לא מבין. הדברים אמורים לעורר אותנו לא להיות שאננים כאותו ילד אלא להבין את התסבוכ בן אנו נמצאים. רק ליכור את האסונות שהיו בחצי שנה האחרונה מהאסון הנורא במירון ועד האסונות הנוראים שהיו בבין הזמנים האחרון, הורים צעירים ובחורים חרדים לדבר ה' אבדו את חייהם באופן טרגי, מי יודע איזה מעשה טוב אנחנו יכולים לעשות כדי שתהיה לנו שנה יותר מוצלחת.

מאמין בהשי"ת שיכול להושיעו ע"י התפילה

ושמעתי בזה מעשה נורא הממחיש עד כמה תפילתנו רצויה לפניו יתברך ואפילו ברגע האחרון בעת דכדוכה של נפש והכי הוה עובדא: כידוע, ישנן קבוצות שנוסעות מידי שנה בנסיעה מאורגנת לפולין לסיור בכל זוועות השואה. והנה, פעם אחת הצטרף אל אחת הקבוצות - ניצול שואה! זוהי תופעה נדירה לכשעצמה, שניצול שואה יאזור כח בעצמו לחזור למקום הבלהות הזה. והנה, אותו יהודי זקן הגיע אל מקום תאי הגזים וכאשר נכנסו לתוך התאים במהלך הסיור, נעמד ובירך בהתרגשות בשם ומלכות: ברוך שעשה לי נס במקום הזה. כולם עמדו משתוממים, איך יתכן שאדם ניצל מתוך תאי הגזים עצמם? שמענו אמנם על כאלו שנמלטו ברגע האחרון ולא נכנסו לשם, אבל להיכנס פנימה ולהינצל מתוך התאים הכיצד? אותו יהודי, שהרגיש במבטים התמהים פתח את סיפורו ואמר: אכן, ישנם ניצולי שואה שניצלו ברגע האחרון ולא נכנסו לתוך תאי הגזים, אבל אני, ניצלתי מתוך תאי הגזים עצמם. וכך היה המעשה: הנאצים ימ"ש הובילו קבוצה של יهودים להכניסם אל תאי הגזים, ובתוך הקבוצה היינו יחד עשרה בחורי ישיבה מובלים אל הסוף. והנה, לאחר שנכנסנו וננעלה הדלת של תאי הגזים, נחלקו הבחורים מה עדיף לעשות עכשיו, האם לומר וידוי קודם המוות או שמא עדיף לזעוק אל השי"ת ולקרוא תחלים. חמשה בחורים החליטו שעדיף יותר לומר וידוי ועמדו על מקומם והתחילו באמירת וידוי ואילו חמשה בחורים אחרים החליטו שעדיף לקרוא תהלים אפילו ברגע האחרון, וכך התדפקו על הדלת הנעולה וזעקו להשי"ת שיציל אותם מכאן. והנה, לפתע נפתחה הדלת וקצין אס. אס. ימ"ש הורה לחמשת הבחורים הסמוכים לדלת לצאת מיד מהתאים ולגשת למשאית הצבאית שהיתה שם בחוץ ולפרוק ממנה סחורה. מה התברר? שהגיעה משאית עם תכולה רבה, שהיתה נצרכת לצבא, והיה חסר כח אדם לפרוק אותה. אז הגרמנים ניגשו לתאי הגזים והוציאו כמה יהודים שיעזרו לפרוק אותה. וחמשת הבחורים עבדו כל כך במרץ בפריקת המשאית, עד שהחליטו הנאצים ימ"ש שעדיף להשאיר אותם בחיים ולשלוח אותם למחנה עבודה, וכך היה. ומשם, ניצל אותו יהודי מן התופת וכך נשאר בחיים. תל"ת.

מצות הצדקה בחודש אלול כהננה לימים הנוראים

שלמה המלך כותב בספר משלי, בשני מקומות, ש"צדקה תציל ממות". הגמרא (בבא בתרא י"א ע"א) דנה, מדוע היה צריך עולמה המלך לחזור על הענין פעמים: "כתיב (משלי י"א, ד): 'לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות', וכתוב (שם י, ב): 'לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות'.

אומרים חז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק לד): "שלושה אוהבים יש לו לאדם בחייו, ואלו הן: בניו ובני ביתו, ממונו, ומעשיו הטובים. ובשעת פטירתו מן העולם, הוא מכניס לבניו ולבני ביתו ואומר להם: 'בבקשה מכם, באו והצילוני מדין המות הרע הזה' והן משיבין אותו ואומרים לו: 'ולא שמעת שאין שלטון ביום המות? ללא כך כתיב (תהלים מט, ח): 'אח לא פדה יפדה איש'. וכשהוא רואה כן, מכניס את ממונו ואומר לו: 'הרבה טרחתי עליך לילה ויום, בבקשה ממך, פדני מן המות הזה והצילני'. והוא משיבו: 'והלא שמעת, כתיב: (משלי י"א, ד) 'לא יועיל הון ביום עברה'. אחר כך מכניס מעשיו הטובים ואומר להם: 'בואו והצילוני מן המות הזה, והתחזקו עמי ואל תניחוני לצאת מן העולם, שעדיין יש לכם תוחלת עלי אם אנצל.

בילקוט מסיים: וכתוב (ישעיהו נח, ח) "והלך לפניך צדקך" וכו', שהמעשים הטובים יקדמו לפניו ללמד זכות ואפשר יצילוהו מהמות, כדכתיב "צדקה תציל ממות" (משלי י, ב).

אומר שלמה המלך בפרק 'אשת חיל' (משלי לא, כ): "כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון. לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבש שנים".

בספר אוצרות התורה (כהן, פרשת ראה עמ' קפד) מובא המעשה שארע בתקופת בעל הבית הלוי.

פעם בצעירותו שהסתובב בצעירותו בבית הקברות של 'בריסק', וראה שני קברים צמודים. על מצבה אחת חרות הפסוק - "כפה פרשה לעני" (משלי שם), ועל המצבה השניה מוטבע המשך הפסוק - "וידיה שלחה לאביון". ויהי הדבר לפלא בעיניו. הלך לראש החברא קדישא ושאל אותו לפשר הדבר. וראש החברא קדישא סיפר דברים כהוייתן, ומעשה שהיה כך היה:

שני הנפטרים הללו בחייהם היו שותפים בעסקיהם, שניהם נחשבו נדבנים גדולים, ולכולם היה ידוע כי הם מחלקים מרכושם ממון רב לצדקה. היום בהיר אחד, נהפך עליהם הגלגל ונפלו בעסקיהם. הדבר עורר פליאה רבה בעיני כולם, ולכן הושיבו רבני העיר בית דין מיוחד כדי לבדוק בשל מי הצרה הזאת. חקרו ודרשו, ולאחר בדיקה מצאו שכל זה נגרם אך ורק בגלל שהפרישו יותר ממה שצריך (למעלה מחומש), ולכן נענשו. ועל כן גזרו עליהם שלא יפרישו יותר מחומש מממונם.

הרגילות היתה כי כל יום שיחרו עניים לפתחם והתחננו על נפשם שיתנו להם דבר מה, ואותם עשירים נתנו בשמחה רבה כהרגלם. אך כאשר נתנו כבר חמישית מממונם, לא ידעו מה לעשות, מצד אחד העניים מבקשים, ומצד שני הרבנים הורו להם לא לתת יותר מחמישית. ועל כן החליטו שכל הפסק היה רק על ממון, אבל לא על חפצים, ועל כן החלו לחלק את כלי הערך שהיה בביתם - גביעים, תמונות, רהיטים וכו' עד שרוקנו את ביתם.

והנה לפתע הופיעו שני עניים מרודים וביקשו נדבה, אך כבר לא היה להם מה לתת. הצטערו מאוד הנדבנים ולא ידעו מה לעשות. לפתע נשמע קולו של השמש מהמטבח - 'מצאתי' 'מצאתי', בתוך הכלי של הסוכר יש כפית מזהב. שמחה גדולה היתה לשני הגבירים שיש להם מה לתת. אך שני עניים לפנייהם, מה עשו? חלקו את הכפית לשנים, את הידית נתנו לאחד, ואת חצי הכף לשני.

מעשה זה עורר רעש גדול בעיר, ואנשי הקהילה החליטו לערוך תפלה מיוחדת למענם ולבקש שה' יחזיר להם את עשרם, ואכן, כך היה. כשנפטרו, חרתו על המצבות את הפסוק "כפה פרשה לעני" על שם שפרסו וחצו את כפית הזהב כדי לתת לעני אחד, "וידיה שלחה לאביון" שאת הידית של הכפית נתנו לאביון השני...

רש"י (משלי שם) מפרש: "לא תירא לביתה משלג" - שדנין בו הרשעים מאש לשלג. מבאר אם כן, שיש גהינום של אש ויש גהינום של שלג. אומר לנו שלמה המלך: אשה, או איש, שנותנים צדקה, לא צריכים לפחד מגהינום של שלג. למה? "כי כל ביתה לבש שנים". מפרש רש"י: "לבוש שנים" - מלובשים בכפל, 'נתן נתן' (דברים טו, י), "פתת תפתח" (שם, ח). 'העניק תעניק' (שם, יד), 'עשר תעשר' (שם, יד, כב), כל אלו מצילין אותן משלג גהינום, כך היא נדרש בתנחומא (פרשת ראה סי' יג)

כתב רבינו האר"י ז"ל כי בפסוק "ו'צדקה ת'ציל מ'מות" רמוזה המילה "מות" ב' פעמים אחד מפורש והשני בראשי תבות: "מות", וזה בא לרמוז, ברגע שהאדם נותן צדקה, הוא נצל גם מהעניות שאף היא מותכמו שאומרים חז"ל (נדרים סד:) שעני נחשב כמת.

מבאר הזוהר הקדוש (פרשת עקב רעיא מהימנא דף רעג ע"ב) את הכוח שטמון במצות הצדקה, שיכול להציל מן המות, זה לשונו "ובגין כך 'צדקה תציל ממות'. דעני חשוב כמת' ואיהו מחיה ליה, אוף הכי קודשא בריך היא מחיה ליה".

וא"כ עני נחשב כמת, וכשנותן לעני צדקה, הרי שמחיהו, ולכן מדה כנגד מדה, מאחר שנותן הצדקה עסוק בתחיית המתים בזה שמציל העני ממיתה, דבר זה מחייב שמגיעים גם לו חיים.

חטאך בצדקה פרוק

הצדקה רמוזה בפס' (אסתר ט, כב) איש לרעהו ומתנות לאביונים, שעם התשובה והתפלה צריך לעשות בחודש זה צדקה, כמ"ש (דניאל ד, כד) וחטאך בצדקה פרוק.

וכמובא בכתבי האר"י ז"ל (עי' סידור משנת חסידים מסכת אלול פ"א) כי צרוף חודש אלול יוצא מס"ת של הפסוק (דברים ו, כה) וצדקה תהיה לנו כי - ההו"י, ובא ללמד כי אחד הדברים החשובים בחודש זה הוא הצדקה כמ"ש (משלי

יא, ד) "וצדקה תציל ממות", וכפי שאמר רבי אמנון ממגנצא בתפילתו ונתנה תוקף - תשובה תפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, ולכן צריך כל אחד להשתדל להרבות בצדקה בחודש זה.

מעוֹת של העני מופקדים אצל העשיר

החיד"א זי"ע מביא בספרו פני דוד (ראה ד"ה וכנפל הכתוב) בשם האלשיך (שמות כב, כד ד"ה אם כסף, וע"ע באלשיך בפרשת ראה ד"ה נתן תתן א"י השני), שכראות אדם שהקב"ה השפיע לו שפע רב, ידע שאינו אלא 'אפטרופוס' על המעות, וכמו שאמרו (ב"ב קלא): הכותב כל נכסיו לבן אחד בין הבנים, הרי הוא נעשה אפטרופוס על הממון, **כי אומדים דעתו של אב שלא כיוון לתת רק לאחד ולהניח את שאר בניו - אלא שמינה אותו לאפטרופוס**, וזהו הביאור מדוע כפל הכתוב - 'נתן תתן' לו (דברים טו, י), כי כל ישראל בנים לה', ואם נתן נכסים לעשיר - **הדעת נותנת דחלקו של עני מונח אצל העשיר, ואין העשיר אלא אפטרופוס עליהם.**

וז"ש נתון תתן לו, פירוש. ראה אנכי נותן לך, כדי שתתן לו, ולא ירע לבב - שהרי נמצא שהנך נותן לו משלו, ואין זו מצוה כי מעותיו של העני מופקדים בידך, ושלו הוא נוטל, ואף שלכאורה אין זה מצווה כלל, עכ"ז - בגלל הדבר הזה יברכה ה' אלוֹקֶיךָ.

המגיד מדובנא זי"ע (אהל יעקב ראה, ד"ה כי בגלל) המשיל את הדבר לאדם שאיבד שטר של מאה זהובים, ובדרך חיפוש מצא מאתים זהובים אחרים, יש לו מקום לחשוב שאם לא היה מאבד את המאה הראשונים היה לו עתה ג' מאות זהובים, אך ההולך בשדהו ושק של זרעים בידו ונקרע השק ונפלו ממנו זרעים, ולאחר זמן עבר האיש בשדהו ונשתומם לראות שצמחו ירקות לרוב, וכי יש לו מקום לומר - אם לא היה נקרע שקי היה לי כעת לבד משדה מלאה בזרעים גם, שק 'גרעיני זרע', והרי לשוטה ייחשב האומר כן, מכיוון שכל הצמיחה באה לו רק על ידי שהשק נקרע ונפלו ממנו גרעיני הזרע. כמו כן על האדם לדעת, שבכדי שיזכה לישועות והשפעות מן השמים עליו לזרוע את גרעיני הצדקה, וכהא דאמרינן 'זורע צדקו' - מצמיח ישועות' שהצדקה היא אשר מצמיחה את הישועות וזה פירוש הכתוב 'ולא ירע לבבך בתתך לו' שלא תחשוב שממונו מתחסר על ידי הצדקה, כי אדרבה 'בגלל הדבר הזה יברכה ה' אלוֹקֶיךָ' כי הצדקה היא אשר הצמיחה את כל הברכה והשפע.

רב חסד

והענין בזה, כי עבודת חודש אלול היא לעודד מידת 'ורב חסד' (עי' פרע"ח שער כו פ"א) על ידי נתינת הצדקה כדי שיעשה הקב"ה עמנו צדקה וחסד. וכמו שמבקשים בתחילת הסליחות "לך ה' הצדקה" בגימטריא ור"ב חס"ד, שהיא אחת משלש עשרה מידות של רחמים המתעוררות בחודש זה.

אמר האיש לאליהו אם יש לבורא העולם גזברים טובים מאיתנו, יקח את העושר וייתן להם. אך אם לא, שישאיר אותו אצלנו. אמר אליהו: יישאר אצלכם

חז"ל (ילקוט שמעוני רות תרז) מספרים מעשה באיש עני ונכאה לב, שמתוך צער על דלותו, יצא לשוטט בחורשות שמחוץ לעיר. לפתע נגלה לו אליהו הנביא ואמר: בשכר תמימותך ואמונתך בבורא עולם, הוחלט להעניק לך שש שנות עושר, מתי תחפוץ בעושר, עתה, או באחרית ימיך, לבבו של העני פחד ורחב משמחה אך הוא אמר לאליהו: יש לי אשה צדקת שמעולם אינני עושה דבר בלעדיה. אלך ואשאל את פיה... אמרה הצדקנית: תבקש את העושר כעת, הסכים אליהו, ועם שוב האיש לביתו כבר ראה את בניו צוהלים סביב ארגז עתיק שמצאו בחצר... את עשרם הרב, לא שמרו בני הזוג לעצמם. בניצוחה של הצדקנית חולקו סכומים אדירים לנוקקים, כשכל תרומה מצוינת בפנקס.

כחלוף שש שנים מצא אליהו הנביא את האיש שוב בשדה ואמר: הגיעה השעה להשיב את האוצר, אמר האיש: כשם שנטלתי בעצת אשתי, כך לא אשיב אלא בעצתה, אמרה האשה: הצג את פנקסי הצדקה שלנו לאליהו הנביא ואמור לו: אם יש לבורא העולם גזברים טובים מאיתנו, יקח את העושר וייתן להם. אך אם לא, ישאיר אותו אצלנו. אמר אליהו: יישאר אצלכם!

אל המשפט ביום ראש השנה, נבוא גם אננו : עם פנקסים. אם לא נזכה מצד הדין, נזכה לפני משורת הדין. וכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ב ה"ד): מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי ובתחנונים, ועושה צדקה כפי כוחו. ועוד הוא כותב: ומפני ענין זה, נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים. ונשאלת השאלה: מדוע מכל תרי"ג מצוות הדגש הוא דוקא על עשיה וריבוי בצדקה? והתשובה היא מה שמוכח בגמרא (ר"ה

טז:) אמר רבי יצחק, ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם, והראשון שבהם צדקה, ככתוב (משלי יא, ד) "וצדקה תציל ממות".

"וחטאיך בצדקה פרוק"

ובחודש זה ירבה בצדקה כמ"ש (דניאל ד, כד) "וחטאיך בצדקה פרוק" שהצדקה מצילה את האדם מגזירות רעות ומאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים.

צדקה היא כוח מיוחד עבור אלו שאינם חשים שייצאו זכאים בדיון!

ריבונו של עולם! אם מצד הדין איננו זכאים, הנה אנו נוהגים עם אחינו לפנים משורת הדין. אף אתה, נהוג חסדך, ותתנהג עמנו לפנים משורת הדין.

לפייס לקדוש ברוך הוא

ידועים דברי הגמרא בברכות (כח:): במעשה עם רבן יוחנן בן זכאי, שכשנכנסו תלמידיו לבקרו סמוך לפטירתו, ראה אותם והתחיל לבכות. אמרו לו: נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, מפני מה אתה בוכה? אמר להם, אילו היו מוליכין אותי לפני מלך בשר ודם, שהיום כאן ומחר בקבר ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון, אעפ"ב- הייתי בוכה, ועכשיו שמוליכין אותי לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון, ולא אבכה!?

ואומר שם המהרש"א (חידושי אגדות ד"ה ואני יכול לפייסו) דבר נורא, שאמנם בעולם הבא אי אפשר לפייסו בדברים או לשחדו בממון, אבל כאן בעולם הזה - כן אפשר לפייסו בדברים ע"י תפילה וכביכול לשחדו בממון ע"י נתינת כסף לצדקה! שהרי צדקה תציל ממוות. ומכאן ישמע חכם ויוסף לקח לנצל את כח התפילה כאן בעולם הזה, שיכול לפייס בה את השם יתברך.

מאמרי הפרשה

"רֵאָה אֲנִי נֹתֵן לַפְּנִיכָם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה" (יא, כו)

יש אנשים שמחממת רוב טובה מבקשים למרוד, ויש אנשים להיפך מחממת הצרות, לשניהם אומרת התורה, ראה אנכי נותן לפניכם היום "ברכה וקללה, אבל מחר יתכן שיבא עליך ההיפך

פסוק זה בא ללמדנו תשובה לשני סוגי מחשבות רעות העולות בליבם של אנשים. פעמים האדם מתבונן במצבו ורואה שהוא מסודר ב"ה, הנה יש עימו דירה הגונה, בנים ובנות, אשה טובה, עושר וכבוד, ועל כן מחשבה פגומה עולה בליבו, שהוא יכול חס ושלוש לפרוק מעליו קצת עול, בבחינת "וישמך ישורון ויבעט" (דברים לב, טו), וזאת כי סבור הוא, שאפילו אם יעבור על מצוות ה', ויענישו אותו מן השמים, אי אפשר לקחת לו את כל השפע שברשותו, שהרי יש לו השקעות רבות ונכסים רבים, ואפילו יפול חס ושלוש באיזה עסק, עדיין ישאר הוא עשיר גדול בעסקיו האחרים. לעומת זאת יש אדם שהוא נמצא בצרות גדולות ביותר, על כן חושב שאין מצב קשה יותר מזה, ומתייאש וחושב שלא יעזור לו שום דבר בעולם, וכל מה שיעשה לא יצליח מזלו.

ועל כך בא הפסוק ואומר, ראה והתבונן, אנכי נותן לפניכם היום ברכה, אמנם יש לך ברכה, אבל כל זה רק היום, ומחר אי אפשר לידע מה ילד יום, הרי הקב"ה יכול לקחת לאדם את כל רכושו, ולעשות אותו עני ברגע אחד, או שיבואו עליו בעיות אחרות חס ושלוש בביתו עם רעייתו, עם בניו וכו', ויכול להיות גם כן שהקב"ה ישאיר את כל הרכוש והטוב בעולם ליורשים שלו, ויקח את האדם עצמו מכל השפע והטוב שנתן לו. לכן דע לך "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה" היום אני נותן לפניך, אבל מחר יכול להיות חס ושלוש קללה.

וכן בהיפך, פעמים כאמור שהאדם רואה שיש לו צרות קשות עד מאד, וחושב שכבר אין לו תקנה, ומתייאש חס ושלוש. לכן אומר לו הפסוק, ראה אנכי נותן לפניכם היום קללה, אבל מחר בעזרת השם יתברך, תהיה לך ברכה, כי מחר כבר יש מזל אחר, ברכה אחרת, והקב"ה יכול להפוך הכל ברגע אחד.

כל אדם יביט ויסתכל בדעתו שאין לו בעולם אלא רק היום שהוא עומד בו

וכך ביאר מורנו רבי יוסף חיים זצוק"ל בספרו עוד יוסף חי (דרושים ראה ד"ה ובאופן אחר) וזה לשונו, בסיעתא דשמיא, אמרו, ראה אנכי נותן לפניכם היום, דעצה טובה קא משמע לן, שכל אדם יביט ויסתכל בדעתו שאין לו בעולם אלא רק היום שהוא עומד בו. והסתכלות הזאת מהני ליה, בין בברכה, רוצה לומר בזמן שיש לו עושר וטובה הרבה, דהיצר הרע מושך לבו לגאווה גדולה ונשיאות ראש מחמת רוב טובה, על דרך "וישמך ישורון ויבעט", דאז הסתכלות זו אהני ליה שלא יבעוט ולא ירשיע, כיון דהוא רואה בדעתו שאין לו בעולם אלא אותו היום שעומד בו. דאפשר שבליילה תצא נשמתו ולא תחזור אליו עוד וישאר פגר מת ולקברות יובל. והן בקללה, שיש לו צער ויסורין הן בדוחק הפרנסה הן בחולאי גופו, ואם יסתכל בכך אז ישקוט וינוח מן הצער, וכמו שאמר החכם (ראה משלי כו, א) "אל תצר צרת מחר" [כי מי יודע מה ילד יום], שמא מחר איננו, ונמצאת מצטער על עולם שאינו שלך. ולזה אמר, "ראה" והבט במחשבתך ובשכלך כי "אנכי נותן לפניכם היום", רוצה לומר "היום" הזה שאתם עומדים בו בלבד. וראה שכלית זו טובה היא וצריכה לכם, והן בזמן שיש בו "ברכה" וטובה, הן בזמן של "קללה".

גם זה יעבור

מסופר על אב חכם, שלעת זקנתו קרא לבנו שיבוא אליו, כי הכין את צוואתו לאחר מיתה ועשרים. כאשר הגיע הבן, נתן לו אביו טבעת שחקוק עליה בעט סופר "גם זה יעבור". לתמיהת בנו ביאר האב את שיחתו. דע בני, שאם תראה שהקב"ה השפיע עליך שפע וברכה, אל תהיה בטוח ששפע זה יעמוד לך לעולם, ולכן תוכל לפרוק מעליך עול מלכות שמים, חס ושלוש, אלא תהיה תמיד דרוך בעבודתו יתברך, כי אפשר שכל השפע והטוב הזה "גם זה יעבור" מעליך. וכן להיפך, אם תראה שבאו עליך צרות רבות ומשונות, אל תתייאש ותאמר אין לי תקנה, חס ושלוש, אלא "גם זה יעבור".

אפילו המלך והנחש...

אומרת המשנה (ברכות ל:) אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו, ואפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק. הסביר האדמו"ר ר' שלמה הכהן מרדומסק זצ"ל בדרך החסידות, פעמים שהאדם רואה שעולה הוא למעלות רמות מאד, עד כדי שהמלך העליון שואל בשלומו, וזוכה להשיג השגות גבוהות. וזהו "אפילו המלך" הוא מלכו של עולם "שואל בשלומו, לא ישיבנו", דהיינו למרות כל המעלות שהעלהו מלכו של עולם, ידע שצריך להזהר שלא יפסיק בתפילה לבורא עולם, ולא יפסיק מלהיות דבק בקב"ה בכל עת, כי אין הוא יודע מה יהיה איתו, וברגע שאדם עוזב את הקב"ה אפילו לרגע, יכול חס ושלוש ליפול ולהפסיד את כל מעלתו שזכה בה עד עתה.

וכן לאידך גיסא, אם חס ושלוש רואה שהקליפות התלבשו עליו, והוא כבר טבע בתוך עוונות חמורים, וכולו שקוע בתוך תאוות העולם הזה עד כדי כך שהנחש בלע אותו מראשו ועד רגליו, ועל כן חושב שלא תעזור לו שום תפילה כי לא יוכל לצאת ממצבו, על כך אומר לו התנא, "אפילו נחש כרוך על עקבו", דהיינו גם אם הנחש שהוא היצר הרע כבר בלעו כולו מראשו ועד עקבו, מכל מקום "לא יפסיק", דהיינו לא יפסוק מלהתפלל להקב"ה וינצל, כמו שאמרו רבותינו (ברכות י). אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתייאש מן הרחמים. וכן הגמרא (שם) מספרת על חזקיהו המלך, ככתוב (מלכים ב, כ) "בימים ההם חלה חזקיהו למות, ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו, כה אמר ה' צבאות צו לבינתך כי מת אתה ולא תחיה" וגו'. מאי כי מת אתה ולא תחיה? "מת אתה" - בעולם הזה, "ולא תחיה" - לעולם הבא. אמר ליה [חזקיהו לישעיהו], מאי כולי האי? [על שום מה מגיעני עונש כה חמור?] אמר ליה, משום דלא עסקת בפריה ורביה [שלא נשאת אשה]. אמר ליה, משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו [עשיתי כך, משום שראיתי ברוח הקודש שעתידיים לצאת ממני בנים שאינם הגונים]. אמר ליה, בהדי כבשי דרחמנא למה לך [מה לך עם סתריו של הקב"ה], מאי דמפקדת איבעי לך למעבד [מה שנצטווית אתה צריך לעשות, כלומר לישא אשה], ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא, לעביד [והקב"ה יעשה את הטוב לפניו, ואין זה מסור לבחירתך]. אמר ליה, השתא הב לי ברתך [תן לי את בתך לאשה], אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מינאי בנין דמעלו [אולי הזכות שלי יחד עם זכותך יגרמו שיוולדו לי בנים צדיקים]. אמר ליה, כבר נגזרה עליך גזירה. אמר ליה, בן אמוץ, כלה נבואתך וצא! כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים.

”רֵאָה אֲנֹכִי נֹתֵן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה” (יא, כו)

הכל מלמעלה והאדם לא יכול לפעול ולעשות כלום מלבדו

הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע ביאר את הפסוק בפרשה "ראה אנכי נותן לפניכם היום", דהנה טעמי המקרא שעל תיבת ראה הוא 'רביע', שסימנו נכתב ממעל לתיבה, ובתיבת אנכי הטעם הוא 'תביר' שמקומו מתחת לתיבה, ולרמזו לנו, שבאם בכל הקורות אותו יראה האדם ויתבונן אל הטעם שלמעלה - שהכל מאתו בא, והוא עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, אזי האנכי האנוכיות והגאוה שלו תביר (שבירה - בלשון ארמי), גאוותו תשבר לגמרי וישאר זך ונקי (הובא במושיען של ישראל ח"ב עמ' 361).

הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע המשיל משלו (משלי הח"ח לר"ד זריצקי תלמידו), פעם איקלע 'בן כפר' לתחנת הרכבת, והנה רואה הוא אדם העומד לצד הרכבת וחצוצרה בפיו, וראה זה פלא - כשאדם זה מצפצף פעם אחת ממהרים כל הקהל לעלות על הרכבת, אחר כמה רגעים יוסיף הלה לצפצף בשנית ואז אף ה'נמושות' ימהרו כל עוד נשמתם באפם לעלות על הרכבת, לאחר מכן יצפצף הלה בשלישית ותחל הרכבת במסעה. נתפעל הכפרי מכוחו של זה האיש, ועד מהרה ניגש אליו ואומר לו בחנופה, לכבוד גדול הוא לי להכיר את מנהיג ומנהל הרכבות, איש אשר על פיו יישק כל דבר. מילא האיש שחוק פיו, באמרו, טעות גדולה טעית בני, אינני אלא 'פועל' קטן, הממלא אחר כל הוראותיו של המנהל היושב כאן למעלה במקום מהודר ולבוש מחלצות, הוא הבעה"ב אשר מרוויח הון רב מכל נסיעה ברכבת, על פיו יישק כל דבר, והוא הקובע את כל החוקים ומועדי הנסיעות. אני אינני אלא שליח פשוט.

גם אם נתבונן במה נשתנינו מאותו 'בן כפר' טיפש, בשעה שהננו משקיעים בקשרים עם עסקן פלוני ועם נדיב אלמוני, וכי הללו מנהיגים את העולם, וכי הללו יכולים לגרום לאדם להיות 'שמח וטוב לב מרוב כל'... עד שאפשר לומר כי יש בזה 'כפירה נסתרת'.. הרי הכל תלוי ברצון השי"ת ולא ברצון אדם יהיה מי שיהיה, וכמו שנאמר (תהלים קמו ג-ה) "אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה... אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ה' אלוהיו".

”רֵאָה אֲנֹכִי נֹתֵן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה” (יא, כו)

העושה "רצון" הבורא יהיה כ"צנור" להשפיע לרבים

כתב הגאון חיד"א בנחל קדומים (ריש פרשתנו) ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה, אפשר כי רמז יש בראשי התיבות שעולים בגימט' רפ"ח, שכל מגמתנו בתורה ובמצוות לברר את רפ"ח הניצוצין, ובא לציון גואל, וזאת ה"ברכה" שעל ידי העלאת רפ"ח ניצוצין זוכים לתקן העולמות וליחד הכל.

עוד ממשיך (שם) הרחיד"א, "ראה" לשון יחיד, ואחר כך "לפניכם" בלשון רבים? אלא דכל יחיד יכול לתקן, ויהיה הוא הצנור להשפיע לרבים. כמו שהאריך מר זקנו הרב בחדר לאברהם ז"ל. הביטה וראה כי העושה רצון הבורא, "רצון" אותיות צנור, יהיה הוא כמו צנור להשפיע על ידו תדיר שפע רב ברכות שמים לכל ישראל.

”רֵאָה אֲנֹכִי נֹתֵן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה” (יא, כו)

קודם כל מעשה שעושים עלינו לזכור כי הוא משפיע על כלל ישראל, לטוב או לרע

צריך ביאור מדוע פתח הפסוק בלשון יחיד - "ראה", וסיים בלשון רבים - "נותן לפניכם"? והנה ביארו המפרשים את הענין על פי דברי הגמרא במסכת קידושין (דף מ). לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי... עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו ואת כל העולם לכף זכות. עבר עברה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה. עד כאן. וזהו שנאמר "ראה" - אתה היחיד, "אנכי נותן לפניכם ברכה וקללה", לפני כל מעשה שתעשה זכור שמעשה זה משפיע על כלל ישראל, אם זו מצוה, הרי אתה מקיימה עבור כלל ישראל ומשפיע עליהם ברכה. ואם זו עבירה, אתה משפיע עליהם את ההיפך חלילה.

ואין לחשוב הלא אנו בניו של הקב"ה, כנאמר (דברים יד, א) "בנים אתם לה' אלהיכם", כיצד אם כן נבין את האפשרות שהקב"ה יתן קללה על עם ישראל בניו, חס ושלום? אלא ודאי הוא שהקב"ה מנהיג את העולם במידת החסד ובמידת הרחמים, והשאלה היא באיזו דרך האדם בוחר. אדם שמקיים מצוות מגביר על עצמו את מידת החסד, ואילו העובר עבירות מגביר על עצמו את מידת הדין. נמצא שהוא המושך על עצמו את ההיפך מן הברכה. רמז לדבר במילה "היום", כנאמר (כאן) "אנכי נותן לפניכם היום", היינו כדוגמת השמש המאירה ביום. אם ניקח ביצה ונניח אותה בשמש, הרי שהיא תתקשה מחום השמש. לעומת זאת אם נקח קרח ונניח אותו בשמש הוא יפשר ויימס. הנה לנו שהשמש פועלת אותה פעולה והגם שכך התוצאה הפוכה, פעם מקשה ופעם ממיסה. כך גם בנמשל, הקב"ה מנהיג את עולמו

בחסד, והאדם בבחירתו מחליט אם למשוך על עצמו את חסדי ה' אם לאו. המקיים מצוות מושך על עצמו חסדים. ולעומתו העושה עבירות מושך על עצמו את מידת הדין. ואם כן חלילה מלומר שהקב"ה מקלל את ישראל.

"רְאֵה אֲנִי נֹתֵן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה" (יא, כו)

דיקדוקים נפלאים בלשון הפסוק

מובא בספר פנינים משולחן הגר"א על התורה, מדוע אמר הכתוב "נותן" ולא נתתי? ובאר, דאם היה אומר נתתי, הוה אמינא שהבחירה שניתנה לאדם לילך בדרך טובה, היא דוקא בתחילת הבחירה, אבל אם כבר בירר לו דרך הרע, אף אם אחר כך יברור לו את דרך הטוב, שוב אין לו תקנה. לכך אמר הכתוב "נותן" בלשון הווה, פירוש, שבכל ימך יש לך ברירה לבחור בדרך הטוב, אפילו עד יום המיתה.

ואם אמור יאמר האדם, איזו תקנה יש לי אם הייתי רשע עד הנה, ומה אעשה עם העבירות שעשיתי ובוודאי אין לי תקנה. לכן אמר הכתוב "היום", שבעל תשובה הוא כקטן שנולד "היום", ולכן די שיעשה תשובה וילך בדרך הטוב מכאן ולהבא.

ואם עוד יאמר האדם, מה אעשה עם היצר הרע הכופה אותי? לכן אמר הכתוב "אנכי", ופירוש, "אנכי" אהיה עמך, ואל תירא מן היצר, כמאמר חז"ל (סוכה נב.), יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר (תהלים לו, לב) "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", ואלמלא הקב"ה שעוזר לו, אינו יכול לו.

ואם יאמר האדם עוד, אולי לא טובה היא הדרך שמרצה אותי הכתוב בכל מיני ריצויים כדרך המוכרים סחורה שמרצים את הלוקחים בכל מיני תחבולות כשהסחורה גרועה. לכן אמר הכתוב "לפניכם", פירוש, הדבר הזה הוא לפניכם, אין אני מכריח אתכם, לכן לא אמר לכם, רק לפניכם.

ואילו עוד יאמר האדם, שכל זה אמור כשיש בעולם צדיקים, אבל אני שחי בארץ נכר ואין צדיקים עימי, כיצד אברור לי את הדרך הטובה, ומה אני חיי? לכך אמר הכתוב "ראה" לשון יחיד, ולא אמר ראו בלשון רבים, רצה לומר, ראה לפניך ואל תשגיח על העולם.

"רְאֵה אֲנִי נֹתֵן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה" (יא, כו)

גם הקללה היא ברכה, כי מתגבר על יצרו ועולה מאוד ברוחניות וזוכה למעלות נשגבות

כתב הגאון הגדול כה"ר אליהו שְׁרִים זצוק"ל בספרו מוסר חכמים על הפסוק ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, פעמים צריך לידע שגם במקום קללה קשה אפשר לקנות חיי עולם הבא, כלומר, גם הקללה יכולה להיות ברכה, כמו אם הקב"ה שם אותו במקום קשה עם אנשים רעים וחטאים, יכולה לצאת לו משם ברכה, כי מתגבר על יצרו ועולה מאוד ברוחניות וזוכה למעלות נשגבות.

ושמעתי שזה ענין הסולם שהראו ליעקב אבינו בשעה שהלך לחרן, משום שיעקב אבינו כשהלך לבית לבן הצטער מאד, ודאג שלא יוכל לעסוק שם בתורה ועבודה. דעד הנה ישב בבית יצחק אביו ובבית שם ועבר, ועסק רק בתורה ועבודה, ועתה הלך לבית לבן הרשע, מקום הטומאה והקליפות עובדי תרפים, והיאך יוכל לסגל שם תורה ומצוות? לזאת הראו לו מן השמים שלא יצטער, דאיש ישראלי הוא כסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה (בראשית כח, יב), רוצה לומר, אף שהוא מוצב במקום רע, במקום טומאה, ב"ארץ", בגשמיות, בכל זאת יוכל לעלות על גרם המעלות, עד שראשו יהיה מגיע השמימה. לזאת כשהקיץ יעקב משנתו אמר (בראשית כח, טז), "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי", רוצה לומר, אנוכי חשבתי וסברתי תמיד, שלא יוכל איש לעלות על גרם המעלות, רק אם הוא עומד במקום מקודש כבית אבי, או כבית שם ועבר, אולם שיוכל לעלות אל מדרגה גבוהה גם במקום רע כבית לבן, זאת "אנכי לא ידעתי" עד הנה.

בהקשר להשגת דרגות גבוהות גם במקומות נמוכים מאוד, מסופר על מזכיר החברה קדישא, שביום שישי אחר הצהרים צלצל הטלפון במזכירות, הרים המזכיר את השפורפרת ומעבר לקו היו בני משפחה שבקשו לערוך לויה לראש משפחתם, ושבחפצם לעשות את ההלויה מיד עוד לפני שבת, אך אחר שהוסבר להם כי הזמן קצר עד מאוד ובלתי אפשרי לעשות כן, נערכה ההלויה במוצאי שבת. מפאת עיכובים שונים נערכה ההלויה מאוחר בלילה. בדרך לקבורה בהר הזיתים הבחינו אנשי החברה קדישא שחסר להם עשירי להשלמת מנין, על כן החליטו לעצור ליד בית מדרש הנקרה בדרום, ולבקש אדם שיהיה מוכן להצטרף עמהם ללויה. והנה בבית המדרש מצאו מאן דהוא עת היה מכין שיעור, למוסרו למחרת לפני תלמידיו. אמנם בתחילה היסס האיש, אך שוב סגר את ספריו ואץ לקיים את

המצוה שזימן לו בוראו. לאחר הקבורה, בהר הזיתים, לפני שהתפזרו אנשי החברה קדישא, נזכר אחד מהם שהנפטר ביקש עד מאד לשורר את השיר בר יוחאי בעת הקבורה. אך לא היה בנמצא מי שזוכר את השיר בעל פה. לפתע נזכר האיש משלים המנין, כי בכיסו יש את הזמר הדרוש, והחל לשיר את "בר יוחאי". סיימו את השיר, וירדו מן ההר. העשירי למנין היה נרגש כולו הפלא ופלא, ואמר, שמעו נא רבותי, האזינו וראו פלאי פלאות, איך סיבב הקב"ה שיקויים רצונו של נפטר זה, שישוררו את הפיוט בר יוחאי אחר קבורתו. דרכי היא מידי שבת להתפלל מנחה גדולה בבית כנסת סמוך. ומשום מה הארכתי בסעודת שבת והלכתי לבית כנסת אחר להתפלל מנחה. בהגיענו סמוך לבית הכנסת, הצביע בני על הארץ ומראה לי כי מתגולל על הרצפה דף הטעון גניזה. הגבהתי את הדף, היה זה דף שנדפס עליו השיר בר יוחאי, על כן נשקתיו והכנסתיו לכיסי עד שאביאו לגניזה. אחר התפילה שכחתי מכך, והדף נשאר בכיסי, ופשוט שאין זאת אלא בשביל לקיים רצונו של הנפטר. זאת ועוד המשיך הרב לספר, פלא נוסף אירע, הן מעודי אני מכין את השיעור לתלמידי בסלון ביתי, ומשום מה היום גבר רעש הילדים בביתי, ועל כן החלטתי לצאת אל בית הכנסת בכדי להכין את השיעור. ועתה מבין אני על מה ולמה היה עלי לצאת מהבית ובכיסי גנוז השיר בר יוחאי, ולמה סובבו מן השמים שאלמד בבית הכנסת, זאת למען יוכל איש החברה קדישא לפגשני. התחקה האיש אחרי הנפטר לראות מי הוא אשר ארעו עמו הדברים הללו. התברר שהיה זה אדם פשוט לגמרי, אלא שמעודו לא החסיר את העליה למירון בל"ג בעומר, ואף היה פוקד את הציון פעמים נוספות במשך השנה. ומעבר לכך מידי ליל שבת היה מזמר בהתלהבות גדולה את השיר בר יוחאי על שולחנו, וכנראה היה בנשמתו ניצוץ לתנא רבי שמעון בר יוחאי, ולכך סובבו מן השמים, שיעשה רצונו, ועל מיסתו יאמרו את הזמר בר יוחאי בדרך פלאית.

"רֵאָה אֲנִי נֹתֵן לַפְּנִיכָם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה" (יא, כו)

"ראה", את מצוות "אנכי", ודע שלפניכם "ברכה"

"ראה אנכי", פירוש, "ראה" היינו אם האדם "רואה" ומשים אל נגד עיניו את ה"אנכי" ה' אלהיך, כלומר שמקיים את ההלכה הראשונה של השו"ע, שויתי ה' לנגדי תמיד, ידע נאמנה ש"לפניו" תבוא "ברכה".

"רֵאָה אֲנִי נֹתֵן לַפְּנִיכָם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה" (יא, כו)

או "ברכה" או "קללה" - אין אמצע

אצל הגויים יש אומה ששולטת על אומות אחרות, ויש אומה השפלה מכולם, ויש אומה הנמצאת במצב אמצעי, מחד אינה שולטת על אחרים, ומאידך גם לא שולטים עליה. אולם בעם ישראל אין מצב אמצעי, אלא או שהולכים בדרך ה', ועולים מעלה מעלה, ושולטים על כל העולם, ואם לא חס ושלו, הם יורדים מטה מטה, ונשלטים ביד אחרים. האמצע שישבו בנחת, לא ישלטו על אחרים ואחרים לא ישלטו עליהם, אינו קיים בעם ישראל. לכן אמר הפסוק "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה", או ברכה שעולים על כולם, או קללה שיורדים מכולם, ומצב ביניים אינו בנמצא.

"רֵאָה אֲנִי נֹתֵן לַפְּנִיכָם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה, אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ" (יא, כו-כז)

הקב"ה לא יכול לשלם לנו את השכר עבור המצוות בעוה"ז, מרוב עוצמו וגודלו

בכל יום אנחנו אומרים בתפילה, "אלו דברים שהאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא", כלומר בעולם הזה משלמים לאדם רק את ה"פירות" ממעשיו הטובים, אבל עיקר גמול השכר, הוא "הקרן" בעולם הבא, כי אין כח ליתן לאדם שכר על מעשיו בעולם הזה, כי השכר גדול מאד ורוחני שבעולם הזה אין אפשרות לשלמו, לכן האדם מקבל בעולם הזה רק מעט מן הפירות שמגיע לו, וזה נקרא "ברכה" כלומר מה שהעסק מרוויח רווחים טובים מעל הקרן, זו ברכה מהשמים. ולכן במצוות ומעשים טובים יש "ברכה" ויש "קרן", הקרן היא רק בעולם הבא וזה שנאמר כאן, "ראה אנכי נותן לפניכם היום" דהיינו כאן בעולם הזה, "ברכה" שהיא הפירות "היום", אבל הקרן קיימת לעולם הבא, כמו שממשיך הפסוק "וקללה" שהיא בראשי תיבות והקרן קיימת לו לעולם הבא.

והסביר רבי העניך מאלכסנדר, כי ישנם שני סוגים של "היום", האחד הוא היום של ברכה, והשני של קללה. היום של ברכה אומר (עירובין כב.), "היום לעשותם ומחר לקבל שכרם". ואילו היום של קללה אומר (ישעיה כב, ג) "אכול ושתה כי מחר נמות", כלומר תאכל "היום" כי מחר תמות. הנה שלכל אדם יש בחירה לבחור בין היום של הטוב להיום של הרע, אולם, תורתנו מציעה וגם מצוה עלינו (דברים ל, יט), "ובחרת בחיים למען תחיה".

על דרך זו ביארו בגמרא (עירובין כב.) את הפסוק (דברים ז, יא) "אשר אנכי מצוך היום לעשותם", היום לעשותם ומחר לקבל שכרם. שהעולם הזה הוא עולם העשיה, והעולם הבא הוא עולם ה"מחר לקבל שכרם", עולם הגמול.

משל למה הדבר דומה, לסוחר שנסע לצורך מסחרו בעגלה, וכיון שהנסיעה היתה ארוכה, ביקש בעל העגלה את שכרו כבר באמצע הנסיעה. אמר לו הסוחר, אם מבקש אתה את תשלום הנסיעה, לא אתן לך עד שנגיע ליעדנו. אך אם מבקש אתה תשלום עבור הוצאות הדרך, כגון עבור קניית מאכל הסוסים או עבור תיקון מסויים, אתן לך כבר עתה.

להבדיל, גם בשכר המצוות הוא הענין, שהרי את השכר האמיתי עבור פעולתנו בעולם העשיה נקבל רק לעתיד לבוא, אולם תשלומי מענק מקבלים בשביל לקיים את התורה כבר עתה, וזהו שנאמר, "את הברכה אשר תשמעו", ופירש רש"י: על מנת שתשמעו.

"רֵאָה אֲנֹכִי נָתַן לַפְּנִימָה הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמָעוּ" (יא, כו-כז)

הקב"ה מבקש מאתנו שנבחר בחלק הטוב שהוא הברכה

כתב בספר ליקוטים מפרדס (שרים, ריש פרשתנו בחלק הפשט) על המילים בפסוק "ראה אנכי", המפיל גורלות עם חברו איזה חלק כל אחד מהם יקבל, דרכו להסתיר את החלק הטוב כדי שלא יטלנו רעו, אבל השם יתברך אומר להם לכל אחד, "ראה אנכי נותן לפניכם", והחלקים הם "ברכה וקללה", לא די שהשם אינו מסתיר את החלק הטוב, אלא גם מצביע לנו אליו ואומר "ראה", ובחרת בחיים.

עוד רמזה תורה, "ברכה וקללה את הברכה", הנה שמה כאן התורה למילה "קללה" שני שומרים: "ברכה" מצד ימין, ו"ברכה" מצד שמאל, ושבה התורה לבאר, כיצד נותנת "לפניכם" שני הפכים בנושא אחד? לכך אמר בסמוך, את הברכה "אשר" תשמעו [בלשון וודאית שכך יעשו], ואילו בקללה אמר בסמוך, והקללה "אם" לא תשמעו [בלשון ספק], כי כל ישראל בחזקת כשרים ובוודאי ישמעו לברכה, ואילו הקללה היא בספק.

על פי דרכו יש להוסיף, נאמר להלן (ל, יט) "החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה". שמא יאמרו ישראל, הואיל ונתן המקום לפנינו שתי דרכים, דרך חיים ודרך מות, נלך באיזו שנרצה? תלמוד לומר (שם) "ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך".

משל למה הדבר דומה, לאחד שהיה יושב על פרשת דרכים, והיו לפניו שתי דרכים, אחת שתחילתה מישור וסופה קוצים, ואחת שתחילתה קוצים וסופה מישור, והיה מודיע את העוברים והשבים ואומר להם, אתם רואים שביל זה שתחילתו מישור, דעו שרק שתיים שלש פסיעות אתם מהלכים במישור, אולם כל המשכו הוא קוצים. מאידך אתם רואים את שביל הקוצים, רק שתיים שלש פסיעות ראשונות אתם מהלכין בקוצים, ואחר כך יוצאים למישור. כך אמר להם משה לישראל, אתם רואין את הרשעים שמצליחים בעולם הזה, דעו שרק כשנים ושלושה ימים הם מצליחים וסופן להידחות באחרונה, שנאמר (משלי כד, כ) "כי לא תהיה אחרית לרע", ואומר (קהלת ד, א), "והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם", ואומר (משלי ד, יט), "דרך רשעים באפלה לא ידעו במה יכשלו". ואתם רואין צדיקים שמצטערים בעולם הזה, כשנים ושלושה ימים הן מצטערים, וסופן לשמוח באחרונה, וכן כתוב (דברים ה, טז) "להטיבך באחריתך". וכתוב (ירמיה כט, יא) "כי אנכי ידעתי את המחשבות". ועוד כתוב (משלי ד, יח) "ואור צדיקים כאור נגה".

"רֵאָה אֲנֹכִי נָתַן לַפְּנִימָה הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמָעוּ" (יא, כו-כז)

אמר להם משה "ראה אנכי" - תראו אותי, האוהב והדואג לכם באמת (כמו שאתם יודעים)

מו"ר הגאון הגדול מרן ראש ישיבת פורת יוסף כמוה"ר יהודה צדקה זצוק"ל כתב בספרו קול יהודה (פרשת בחקותי עמ' ר"ד) להקשות על הפסוק ראה אנכי, מה מקום לומר "ראה" והיה לו לומר "שמע"? עיין באור החיים הקדוש ביאורים נחמדים. ולי נראה בס"ד, מה שהוצרך לומר "ראה אנכי", מפני שמשנה פחד שיתמהו עם ישראל עליו, כיצד מעז לקלל אותם כל כך קשות. לכן אמר להם משה, ראו מי מדבר אליכם, "ראה אנכי" דהיינו "ראו" את "אנכי" הן אתם מכירים אותי כמה שאני אוהב אתכם, כמה מסרתי נפשי עליכם, ואם אני מקלל, זאת אינה קללה, אלא זו מציאות, והקללה תהיה אם לא תשמעו. משל למה הדבר דומה, לאמא שאומרת לבנה הקטן הזהר בני שלא תגע בחוטי החשמל ואם תגע תמות. תמה הבן על אכזריות אמו ואמר מה חטאתי שאת מקללת אותי כל כך. אמרה לו אמו ראה בני מי מדבר עמך, אמא, שידוע לך כמה אני אוהבת אותך, תדע בני זו אינה קללה בתור עונש, רק מציאות היא זו, לכן אמר ראה אנכי.

בעולם האמת לא קיימות קושיות כלל

ואפילו אם יש לאדם קושיות ואי הבנות בענין היסורים שבאים עליו ובסדר הנהגת ה' יתברך עמו, כי הולך הוא בדרך ה' ולומד תורה ומקיים מצוות, ולא מבין מדוע יסורין באים עליו. מכל מקום יאמין בלב שלם, שמכיון שהוא מקיים מצוות והוגה בתורה, הברכה עמו, וכל השאלות בענייני העולם הזה אינם שאלות.

מעשה (הובא בילקוט מעם לועז שופטים עמ' פ"א) שהיה בתלמידו של הרמב"ן ז"ל שחלה, ובא הרמב"ן לבקרו. כיון שראה שקיצו קרב, והולך הוא לבית עולמו, אמר לו: שמע נא בני את אשר אצוך. דע שבעולם העליון יש היכל עליון ושמה כסאות למשפט והשכינה נצבת בעדתם. הא לך קמיע, ודע שבקמיע זה יפתחו לך כל שערי ההיכלות שברקיע, עד שתגיע להיכל העליון הזה, ושם תשאל כמה שאלות עצומות שיש לי בנוגע לכלל ישראל. את השאלות נתן לו בכתב, ובקשו שלאחר מותו יבוא אליו בחלום ויגיד לו את התשובות שישמע שם.

התלמיד נפטר לבית עולמו. ויהי היום והרמב"ן יושב על יד חלונו ולומד תורה, והנה דמות תלמידו הופיעה לנגד עיניו. אמר לו התלמיד ידע רבנו, שבכל מקום שבאתי והראיתי את הקמיע נפתחו בפני השערים, ונתנו לי רשות לעלות מעלה מעלה עד ההיכל הזה שאמרת לי, אולם כשרציתי לשאול שם את הקושיות שהכין לי מורי ורבי, ראיתי מיד שכל הקושיות אינן קיימות בעולם האמת, ששם עלמא דקשוט והכל בצדק ובמשפט.

כיצד ביאר החזו"א את אסון השואה

בספר לבוש יוסף (ישר, פרשתנו עמ' סז) מביא שכששאלו את מרן החזו"א איש כיצד יתכן שהקדוש ברוך הוא אב הרחמים גזר את השואה על עם ישראל, סבל כה רב שלא ישוער? ענה להם, מי שלא מבין בענייני חייטות כשרואה שהחייט חותך את הבד, חושב שהוא אכזרי שמקלקל את הבד. אבל המבין בחייטות יודע שבעצם חיתוך הבד הוא התיקון, שעל ידי הגזרים האלו הוא תופר בגד יפה. כך גם אין בידנו להבין את חשבונו של בורא עולם.

בעוה"ב נצטער שלא זכינו ליותר יסורים, עליהם השכר הוא עצום

ובודאי כשיראה האדם את מתן השכר בעולם הבא יתעצב ויאמר, חבל שלא נתייסרתי עוד בעולם החולף. **נמחיש** זאת במעשה ביהודי שהיה שוכר מגורים מאחד הפריצים. הממונה על גביית דמי השכירות של אותו פריץ, היה שר גוי שונא ישראל. היהודי דידן היה זהיר לשלם את השכירות בזמנה, כי יהודי כשר והגון היה. אולם פעם אחת כשהגיע יום התשלום אמר היהודי לשר, הפעם לא השגתי כסף, בבקשה תן לי מספר שעות עד שאשיג הלוואה. קצף עליו השר ואמר לו, אם לא תשלם עכשיו את הכסף, תקבל מלקות, וכן היה, הלקהו במכות נמרצות. מה עשה היהודי, ניגש בבכיות לפריץ, וסיפר לו את המעשה. אמר הפריץ לשר הממונה, עבור כל מכה שנתת לו, עליך לתת לו זהוב אחד. הלך אותו יהודי לביתו עצוב. שאלה אותו אשתו, מדוע אתה עצוב? אמר לה, אני בצער על שלא קבלתי ממנו עוד מלקות, הרי אם הייתי מקבל יותר מלקות, הייתי מתעשר יותר. כך הוא בעולם הבא, על כל צער שבא לאדם כאן בעולם הזה, אפילו על צער קטן ביותר, שם מקבלים שכר רב. וכשנראה את השכר העצום, נתמלא צער רב, שלא זכינו ליותר יסורים כאן בעולם הזה.

להשתתף בצער עמ"י

יחס אחר יש בצער ויסורים שאדם כביכול מביא על עצמו, וכמו שידוע שהחזו"א בזמן מלחמת העולם השנייה לא ישן כלל על מיטה, אפילו שכידוע היה חלוש מאד מאד בטבעו, עד שאפילו לימוד התורה שלו, היה לומד בשכיבה, אבל אמר כי בזמן שיש צער לעם ישראל, עלינו לשאת בעול באותו צער. וכן מסופר על מרן החפץ חיים שבמלחמת העולם הראשונה במשך ארבע שנים לא ישן כלל על מטה.

"את הברכה אשר תשמעו" (יא, כז)

את' הברכה' אשר' תשמעו' - ס"ת תורה, שזוהי הברכה האמיתית והגדולה

כתב בעל הטורים (כאן) את הברכה אשר תשמעו, סופי תיבות תורה, כי כאשר האדם לומד תורה, ומשתדל בה ומקיים אותה, זו הברכה האמיתית והגדולה שלו, "אשר תשמעו", שכל השומע למה שהתורה מצוה אותנו יש לו ברכה גדולה, ואין עליו חס ושלוש קללה ויסורים.

"את הברכה אשר תשמעו וכו' והקללה אם לא תשמעו" (יא, כז-כח)

בזכות אשר "תשמעו" הרומזת לקריאת "שמע", תזכו לברכה

אחת העצות הגדולות להנצל ממלחמה היא על פי האמור בפרשת "שופטים" (דברים כ, ג) "שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה" וגו'. ופירש"י, מדוע אמר בלשון "שמע ישראל", אלא רצונו לומר, אם אתה נוהר לומר קריאת שמע בבוקר ובערב, אתה ניצל מן המלחמה. לכן צריכים אנחנו לדקדק במצוה זו מאד, ולהשתדל שכל עם ישראל יאמרו אותה.

וזה שאומר הפסוק, את הברכה אשר "תשמעו", "תשמעו" אותיות "שמע" היא קריאת "שמע", וגם הוא והיה אם "שמוע תשמעו" וכו', שבזכות אמירת קריאת שמע, תזכו ל"ברכה", וגם בקריאת שמע יש את ה"קללה" כנאמר, השמרו לכם וכו' ועבדתם וכו'. וכמו שאומרת הגמ' (סוטה מב.) שעל ידי קריאת שמע, כדאי אתם להנצל מאויביכם ולהכנס לארץ ישראל.

הברכה הגדולה של האדם זה לשמוע בקול ה'

הברכה הגדולה של האדם היא לשמוע בקול ה', כמו שראינו שאמר שמואל לשאול (שמואל א, טו, כב) "ויאמר שמואל לשאול וגו' הנה שמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אלים". דהיינו לשמוע לה' מעלתו גדולה יותר מהקרבת חלב אילים על המזבח. ומה היה שם המעשה? אמר שמואל לשאול, הלא הקב"ה ציוה אותך (שמואל א, טו, ג) "עתה לך והכיתה את עמלק והחרמת את כל אשר לו ולא תחמול עליו והמתה מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שם מגמל ועד חמור". אמר שאול, אכן כך היה חפצי לעשות כפי שצוה עלי ה', אמנם העם אמרו לשאול בבקשה תרחם על הצאן, ונקריב ממנו עולות וקרבנות לכבוד ה'. אמר להם שאול, יש בעיה, כי אגג מלך עמלק מכשף גדול מאד והוא יכול להפוך את עצמו לבהמה. [כמובא בפענח רוא (שמות כב, יז)] אמרו לו, גם עם זה נסתדר, כי אפשר לבדוק את הבהמות בעיניים, שאפי' שמכשף יכול להחליף את עצמו לבהמה, אבל בעיניים אי אפשר לו לנגוע, לכן תבדוק כל בהמה בעיניה, אם עיניה עיני אדם, תהרוג אותו. [ראה במדרש חמדת ימים (שבזי, סוף פרשת אמור, דף מ"ח סע"א, ירושלים תרמ"ה)] אמר להם בסדר, וכך היה, עקב אחרי הבהמות אחת לאחת, אבל לא בדק את כולן כמו שצריך, ואכן אגג הפך את עצמו לבהמה ולא הרגיש בו שאול. כבר באותו לילה אגג שב ונהפך לבן אדם, לקח אשה והמשיך את זכר עמלק [כמובא במשאת משה לאלשיך על מגילת אסתר (ב, ה). ובבבלי יקר (שמואל א, טו)]. למחרת בא שמואל אל שאול, אמר לו שאול עשיתי ככל אשר ציוני ה'. אמר לו שמואל, ומה זה קול הצאן אשר אני שומע? השיבו שאול כי חמל העם על מיטב הצאן למען זבוח לה'. אמר לו שמואל הנה שמוע מזבח טוב, וה' אמר לי מאסתי בשאול ואני רוצה להמליך את דוד.

וזה שנאמר כאן "את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלהיכם". תשמע מה אומרים לך, ולא תעשה מה שאתה רוצה, וזה שכתוב (דברים ו, ד) "שמע ישראל", היינו הבן וקבל ישראל, תבין ותקבל מה שאומרים לך.

הברכה היא אם שומעים למצות ה' והקללה היא אם לא הולכים בדרכיו

וכך גם ניתן לדרוש את הפסוק "את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלהיכם" פירוש, שהשמיעה בקול השם היא גופא "הברכה", שאף שבעולם הזה הוא בחיי דוחק, יש לו ברכה שבזה קונה חיי עולם. והמשך הפסוק "והקללה אם לא תשמעו" היינו שאי השמיעה היא גופא הקללה, אף שחיי חיי עונג, ידע לו האדם שזו הקללה, כי בזה משלמין לו בעד זכויותיו, וגם שעוד מוסיף לחטוא מכפי שהיה בעוני ודוחק, ונמצא שחיי העונג הם קללה עבורו.

"את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלהיכם וכו' והקללה אם לא תשמעו" (יא, כז-כח)

מדוע בברכה לא אמר "אם", כמו שאמר בקללה?

בברכה אמר את הברכה "אשר תשמעו", מה שאין כן בקללה אמר בלשון "אם" כנאמר "והקללה אם לא תשמעו". והטעם הוא, לפי שרבונו של עולם יודע שעתידין ישראל להתקן בתיקון שלם באחרית הימים, ולשמוע אל מצוות השם ולשומרם בכל דקדוקיהם ופריטיהם, בלי שום מונע ומעכב. ודבר שעתיד להיות לענין הטובה אין לפרשו בלשון ספק, ולכן אמר הכתוב, "את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלהיכם", ולא אמר בלשון ספק אם תשמעו, כי הספק התלוי בזמן הקצוב, אינו מוציא מידי ודאי שיהיה לעולמים אחר התיקון, שהרי אפילו המקולקלים שחטאו הרבה, היות וכולם מזרע אמת, חוזרים ומתגלגלים כמה פעמים עד שיתקנו לבסוף, וזה יהיה בתורת ודאי. וזהו סוד הפסוק (קהלת ה, י) "ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו וממקום קדוש יהלכו" וגו', הוא סוד גלגול הנשמות כידוע, ודקדק ואמר "קבורים", לפי שהנשמה אינה מתגלגלת בגוף אחר, עד שתחילה יקבר הגוף הראשון, וזה פשוט מדברי חז"ל

בספר הזוהר. נמצינו למדים בכך שהכל יתוקנו לבסוף, ואפילו רשעים גמורים המתגרשים מן הקדושה ונשכח זכרם, יתוקנו לבסוף, לפי שנתקנים בכמה גלגולים, עד שחוזרים לשרשם.

"וְנִתְּנָה אֶת הַבְּרָכָה עַל הַר גְּרִזִּים וְאֶת הַקֶּלֶל עַל הַר עֵיבָל" (יא, כט)

רמז לארבעת הצדיקים שמתו בעטיו של הנחש

המקובל האלקי רבי יהודה פתיה זצ"ל בספרו "מנחת יהודה" רמז בפסוק זה, את שמות ארבעת הצדיקים שמתו בעטיו של נחש (שבת נה; בבא בתרא יז). על פי האמור בזוהר (בראשית דף ל"ז ע"ב), שהם: עמרם, ישי אבי דוד, בנימין ולוי. וזה שרמז "ואת הקללה" – היא קללת המיתה שניתנה לאדם הראשון, "על הר עיבל", ראשי תיבות: עמרם ישי בנימין ולוי. כלומר הם נפטרו רק בגלל הקללה, אבל שאר הצדיקים נפטרו, לא בגלל הקללה, אלא משום דברי חז"ל (שבת נה). שאין מיתה בלא חטא.

"כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן" (יא, לא)

הניסים הגדולים שהיו בזמן שעם ישראל עבר את הירדן

בגמ' סוטה (דף לג): מובא, תניא רבי יוסי אומר בשלושה מקומות נשאו כהנים את הארון, כשעברו את הירדן, וכשהסבו את יריחו, וכשהחזירוהו למקומו, וכיון שנטבלו רגלי הכהנים במים חזרו המים לאחוריהם, שנאמר (יהושע ג, טו) "וכבוא נושאי הארון עד הירדן וגו', ויעמדו המים הירדים מלמעלה קמו נד אחד" וגו'. וכמה גובהן של מים, שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, כנגד מחנה ישראל, דברי רבי יהודה. [כיון שגודל מחנה ישראל היה י"ב מיל, לכן נחסר בירדן שטח של י"ב מיל, כדי לאפשר לעם ישראל לעבור שם]. אמר לו רבי אלעזר ברבי שמעון לדברין אדם קל או מים קלים, הוי אומר מים קלים, אם כן באין מים ושוטפין אותן? [כיון שהמים נשפכים מהר יותר מהילוכו של האדם, יוצא שכשהגיעו המים לגובה י"ב מיל היה זה קודם שעם ישראל השלים את המעבר בירדן, ואם כן המים נפלו עליהם?]. אלא מלמד שהיו מים נגרשין ועולין כיפין על גבי כיפין יתר משלוש מאות מיל, עד שראו אותן כל מלכי מזרח ומערב שנאמר (יהושע ה, א) "ויהי כשמע כל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן וכל מלכי כנען אשר על הים, את אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם, וימס לבכם ולא היה בהם עוד רוח מפני בני ישראל". ואף רחב הזונה אמרה לשלוחי יהושע (יהושע ב, י) "כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף", וכתוב (שם יא) "ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד" וכו'.

ממשיכה הגמרא, עודם בירדן, אמר להם יהושע, דעו על מה אתם עוברים את הירדן, על מנת שתורישו את יושבי הארץ מפניכם. אם אתם עושין כן מוטב, ואם לאו באין מים ושוטפין אותכם, מאי אותכם אותי ואתכם.

עודם בירדן אמר להם יהושע (יהושע ד, ה), "הרימו לכם איש אבן אחת על שכמו למספר שבטי ישראל", וכתוב (שם, ו) "למען תהיה זאת אות בקרבכם, כי ישאלון בניכם מאמר מה האבנים האלה לכם". סימן לבנים שעברו אבות את הירדן.

עודם בירדן אמר להם יהושע (יהושע ד, ג), "שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים הכן שתיים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון אשר תלינו בו הלילה". יכול בכל מלון ומלון, [שמא הציווי כאן שהם יקחו את האבנים לכל מקום חניה שיהיה להם?] תלמוד לומר אשר תלינו בו הלילה. אמר רבי יהודה, אבא חלפתא ורבי אליעזר בן מתאי וחנניא בן חכינאי עמדו על אותן אבנים ושיערום כל אחת ואחת שקולה כארבעים סאה. וגמירי דטעונא דמדלי איניש אכתפיה תילתא דטעונא הוי [משקל כל אבן היה מ' סאה, והנושא משא לבד, הוא שליש מהמשא שישא כאשר יסייעו אחר להגביהו]. מכאן אתה מחשב לאשכול [מה היה משקלו של האשכול שנשאו המרגלים] שנאמר (במדבר יג, כג) "וישאוהו במוט בשנים", ממשמע שנאמר במוט איני יודע שבשנים, מה תלמוד לומר בשנים, בשני מוטות. אמר רבי יצחק טורטני וטורטני [תרגום, משאוי ומשאוי של משאוי. דהיינו שני מוטות שנושאים אותם ד' אנשים, ומתחתם עוד שני מוטות, שגם אותם נושאים ד' אנשים, סך הכל נשאו את האשכול שמונה אנשים]. הא כיצד, שמונה נשאו אשכול, אחד נשא רימון ואחד נשא תאנה, יהושע וכלב לא נשאו כלום. אי בעית אימא משום דחשיבי [יהושע וכלב לא נשאו, מפני חשיבתם]. ואי בעית אימא שלא היו באותה עצה [שבכוונת המרגלים בהביאם פירות היתה לומר לעם ישראל, כשם שפירותיה משונים, כך אנשיה משונים, ולכן יהושע וכלב לא סייעו בידם בהבאת הפירות]. פליגי בה רבי אמי ורבי יצחק נפחא, חד אמר לדברי רבי יהודה כחנייתן עברו, לדברי רבי אלעזר

ברבי שמעון בזה אחר זה עברו. וחד אמר בין מר ובין מר כחנייתן עברו, מר סבר אדם קל ומר סבר מים קלים. עד כאן דברי הגמרא.

עוד אמרו שם, אמר לו רבי אלעזר ברבי שמעון, מלמד שהיו מים גודשין ועולין למעלה כיפין על גבי כיפין יותר משלוש מאות מילין. עד כאן. והנה המנין של שלוש מאות, הוא שיעור מיוחד לגובה, מפני שמזלות הרקיע הם שנים עשר, ומן הארץ עד רום הרקיע יש שלשה מזלות, ולכך כאשר דבר שהוא גובה חומרי הוא כפול מאה ועל זה אמרו את מספר שלוש מאות מיל, שזה ההתייחסות לדבר רוחני שמתרומם עד תכלית הגובה, ואין להאריך כאן.

"כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שְׁבִטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת שְׁמוֹ שָׁם" (יב, ה)

לא גילה הקב"ה מקום בית המקדש כדי שלא יריבו עליו השבטים

"לשום" את שמו שם, הנה אותיות "לשום" הן אותיות "שלום", ואמרו רבותינו ז"ל (דברים פרשת ראה פיסקא סב אות ה'), שלא גילה הקב"ה את מקום בית המקדש, כי אם אחר ירושה וחלוקה, ואפשר לומר שהטעם לכך הוא משום שלא יריבו השבטים על מקום בית המקדש. ונראה דהיינו טעמא כשבית המקדש בנוי יש שלום בעולם, שהנה שלמה שהוא בנה את בית המקדש, כתוב עליו (דברי הימים א, כב, ט) "כי שלום יהיה בימיו".

"רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַּמַּיִם" (יב, טז)

מדוע לא נאמר 'רק הדם לא תשתו'

לשון הפסוק לכאורה קשה, "רק הדם לא תאכלו" וכי דם אוכלים? היה צריך לכתוב רק הדם לא תשתו, כפי שנאמר בהמשך הפסוק "על הארץ תשפכנו כמים", כי הנה מבואר שהוא משקה, משום שהוא דבר הנשפך, והיא סתירה מיניה וביה?

ביאר הגאון רבי דוד כהן בספרו "אהבת דוד", שתחילתו של הפסוק "רק הדם לא תאכלו", מכוון לדם שבתוך הבשר, ששייך בו לשון אכילה. דהיינו אל תאכל בשר בלא מליחה, כי יש באכילתו דם. וסופו של הפסוק "על הארץ תשפכנו כמים", מדבר על הדם לבדו. והפסוק בא ללמדנו את דרך תיקון הבשר על ידי מליחה, שאז הדם הנוזלי ייצא החוצה ונשפך על הארץ כמים. (לחזון בנועם ה').

"רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בַּמַּיִם" (יב, טז)

הרוצח מתגלגל בתוך המים ואין לו מנוחה כלל

כתב מהרצ"ו בשער הגילגולים (הקדמה כ"ב עמ' ס"ב) כי השופך דמים מתגלגל במים, וסימנך, "על הארץ תשפכנו כמים", ותמיד הולך ומתגלגל בתוך המים ואין לו מנוחה. ואילו ידעו עלמא בההוא צערא הדין, הוו בכין תדיר [ואילו ידעו העולם את הצער הזה, היו בוכים תדיר], ועיקר צערו במקום אשר קלח המים ונופל עליו קילוח המים ומפילו ומגלגלו שם.

"כִּי יִרְחִיב ה' אֶלְהֵיךָ אֶת גְּבוּלְךָ פֶּאֶשֶׁר דָּבָר לְךָ וְאִמְרַתְּ אֲכָלָה בָּשָׂר כִּי תֵאָדָה נִפְשֶׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל אֹת נִפְשֶׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר" (יב, כ)

אבותנו נזהרו ושמרו עצמם מלאכול בשר ומיעטו הנאתם

אף שהתורה התירה כאן את אכילת הבשר, לא טוב אתה מאדם הראשון שלא אכל בשר כל ימיו (סנהדרין נט:). וכן באברהם כתיב (בראשית יח, ח) "ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויאכלו", מדויק שהם אכלו אך הוא לא אכל. ורבקה לקחה לו עיזים ועשתה לו מטעמים, אך רואים שלא לקחה טלאים לפי שהם שמנים שיש להם אליה, ולא היו אוכלים אלא עיזים, למעט ההנאה. יעקב אבינו ישב בבית שם ועבר ובבית לבן, ובודאי בבית לבן הארמי לא אכל בשר, כי בשר נבלה הוא. וכך גם בבני יעקב נאמר (בראשית לו, כה) "וישבנו לאכול לחם". וביוסף נאמר (בראשית מג, לא) "שימו לחם", הרי שאכלו לחם ולא בשר, ומה שנאמר שם (לעיל, טז) "וטבח טבח והכן?" אלו היו עופות, כי לא אכלו במצרים בהמה שהיא היתה עבודתם.

"בְּכָל אֹת נִפְשֶׁךָ תֹאכַל בָּשָׂר" (יב, כ)

"נפשך" כולל את שני חלקי הנפש

יש לדקדק בלשון התורה, "בכל אות נפשך תאכל בשר", שמשמעותו אכול יותר ויותר בכל כוחך. וזה לא יתכן, וסותר את כל התורה? ויש לומר, כי ידוע שיש ניצוצות ובידורין, והנפש המשכלת מתאוה להם להתברר להתקשר

ולתתחבר עם אותם ברורי נצוצות כי זה מזונה, ועל זה נאמר (מנחות צז.) שעכשיו שאין בית המקדש קיים, שולחנו של אדם מכפר במקום מובח. והקשר הוא שכמו שעל ידי המזבח היתה עליית נשמות וניצוצין, כך נעשה גם על ידי השולחן, וזו כוונת התורה כאן, כי תאווה נפשך, בכל אות נפשך, "בכל", הכוונה לשני חלקי הנפש, החיונית והמשכלת, כי נפש החיונית ניזונה במאכל ומשקה הגשמיים, ואילו נפש המשכלת מתפרנסת מניצוצי קדושה, בדברי מחשבה שכליים, דהיינו מכוונת המצוות הנוהגות בסעודה, ובזה היא מקיימת אל הגוף, ושתי הדרגות טובות, לפי שאי אפשר לקיום הנפש רק על ידי הגוף, וכן להיפך הגוף מתקיים רק על ידי הנפש, ולכך צריך לאכול ולהברות את גופו וגם להיות לו מחשבות שכליות ובכך תהיה התקשרות הנפש המשכלת עם החיונית, וזו כוונת התורה כאן בכל אות נפשך תאכל בשר, היינו שבשעת האכילה תכלול את תיקון שני חלקי הנפש, החיונית והמשכלת, ולא שתאכל בכל כוחך יותר ויותר (סידור לב שמח).

"וַיִּזְבַּחַת מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' לְךָ כְּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בִּשְׂעִירֶיךָ בְּכָל אוֹת נִפְשְׁךָ" (יב, כא)

סודות מצות השחיטה

כתב האריז"ל (טעמי המצוות פרשת ראה) סוד השחיטה, כדי למתק כל הדינים. פעם אחת ביום ה' היינו יושבין לפני מורנו זלה"ה, ובא עז אחד, ושם שתי ידי על השולחן, והיה מורי זלה"ה מדבר עמו בלשונו, ואחר כך ציוה לי שאלך ואקנהו, ונשחוט אותו לשבת ואת בשרו יחלקו לעניים. וציוה להר"ר משה סופינו שיסחוט אותו בכונה.

עוד בשער הגלגולים (הקדמה ל"ח) כותב מהרח"ו, גם אמר לי [רבינו האר"י], כי בגלגול הקודם קיימתי מצות שחיטה, ועתה, בגלגול הזה הזהרני במאוד מאוד שלא אשחוט כלל ועיקר. ולא עוד אלא שהזהרני גם כן, שלא להמית שום בריה, אפילו כינים ופרעושים כלל ועיקר [וכבר נודע גדולת רבנו האר"י שהיה רואה ברוח הקודש במצחו של האדם הכל וכמו שכתוב בס' שער רוח הקודש (דף ד' ד"ה ובענין השגתו), וזה לשונו: גם היה מכיר באותיות המצח, ובחכמת הפרצוף, ובאורות שיש בעור גוף האדם, ובאורות שבשערות ובצפצופי עופות ובשיחת דקלים ואילנות ועשבים, ואפילו שיחת הדומם כמו שאמר הכתוב (חבקוק ב, יא), "אבן מקיר תזעק, ושיחת להבת הנר, ולהבת גחלי אש" וכו'. עכ"ל].

עוד כתב האר"י ז"ל בספר טעמי המצוות למהרח"ו (ריש פרשת ראה), מצות שחיטה, שאמר מורי זלה"ה להר"ר יצחק כהן ז"ל, הלא כבר ידעת בענין כוונת האכילה, האיך כל הנבראים שבעולם צריכים להתקן ולהזדכך, להעלות עד החומר הראשון שהיה להם בעת יצירת העולם, וכמו שהיה לחמורו של רבי פנחס בן יאיר. גם הרבה פעמים יהיו נפשות מגולגלות בבהמות. ואם אותה השחיטה תהיה בכונה, מועיל להעלות אותו המגולגל מעונש ההוא שיש לו, ויוכל לחזור ולבוא נשמתו בגוף האדם, כמו שהיה תחילה.

"רַק חֶזֶק לְבַבְּךָ אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבֶּשֶׂר" (יב, כג)

המאכלים הטמאים משרישים באדם מידות רעות

ביסוד איסור אכילת מאכלות אסורות ביארו הקדמונים (עיין חינוך מצוה ע"ג ועוד) שהמאכלים הטמאים משרישים באדם מידות רעות, כשהוא אוכלם ומביאם לתוך גופו ונעשים בשר מבשרו, הרי זה מוליד בקרבו מידות רעות (ועי' באברבנאל ויקרא יא, יג, ובמסילת ישרים פרק יא), וידוע שאדם שיש לו מידות רעות בטבעו, הוא מעביר אותם אחר כך בירושה גם לבניו. לכן אמר כאן הכתוב "לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך אחרריך", שבזה שלא תאכל את הדם, זה יהיה טוב גם לך וגם לבניך, שלא תשחית על ידי זה את הנפש שלך ושל בניך. (דרש יהודה).

"שֹׁמֵר וְשֹׁמֵרֶת אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ לְמַעַן יִיטֵב לְךָ וּלְבְנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד עוֹלָם כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ" (יב, כח)

אם שנית, אפשר שתשמע ותקיים

רש"י (כאן) פירש, "שמור", זו משנה, שאתה צריך לשומרה בבטנך שלא תשכח, כענין שנאמר (משלי כב, יח) "כי נעים כי תשמרם בבטנך". ואם שנית, אפשר שתשמע ותקיים, הא כל שאינו בכלל משנה, אינו בכלל מעשה. "את כל הדברים", שתהא חביבה עליך מצוה קלה כמצוה חמורה. "הטוב", בעיני השמים. "והישר", בעיני אדם.

"שמור" - את התורה "ושמעת" - לגדולי ישראל

רבנו האור החיים הקדוש (כאן) פירש, "שמור ושמעת", שהתורה מצווה כאן על ב' דברים, א' על שמירת התורה והמצוות, אשר נודעו לישראל מפי משה, וב' לשמור את אשר יגזרו רז"ל הם הגדלים והסייגים אשר יחדשו.

וכנגד התורה והמצוות שהם ידועים כבר בתורה, נאמר "שמור", דהיינו שמור את הידוע, ואילו כנגד הדברים המתחדשים מרז"ל, אמר "ושמעת", כי עדיין לא נאמרו, לכן הציווי הוא על השמיעה, כדי לקיים את כל גזירות רז"ל וסייגיהם, וממשיך הפסוק, "את כל", "את" בא לרבות את כל גזירות ושמירות וגדרים שיחדשו רז"ל. ואמרו "כל", פירוש שבאמצעות הגדר אין נגרע מקיום התורה דבר, כי יש לשמור את כולה. וסיום הפסוק "למען ייטב לך ולבניך" פירוש, לפי שהגדרים והסייגים שעשו רז"ל, הם דבר המעמיד דורות בבני ישראל, להבדילם מכל כיעור והדומה לו.

מעשה בחייל יהודי אמריקאי שחלם שמוציאים מהקיר ספר תורה, וחפש ומצא כן והיה הדבר לפלא

כיון שהפסוק כאן מצווה לשמור על התורה, נזכיר כאן סיפור פלאי על חייל יהודי אמריקאי ששירת בצבא באירופה נגד הצבא הנאצי. לאחר לחימה עקובה מדם התעייפו אנשי הצבא, ונכנסו אנשי היחידה האמריקאית אל בית מחסה חרב, שמרתף הבית היה בשלמותו, ובו נחו מנוחה קצרה. כדרכו לפני השינה אמר החייל היהודי קריאת שמע על המיטה ומיד נרדם.

בחלומו הוא נמצא בבית הכנסת, מסביב המון קהל מתפללים עטופי טליתות, המתפללים בנעימה הדומה לנעימות בני עדות המזרח. החזן התקרב לאחד מקירות המרתף, פתח את הקיר והוציא מתוך ארון הקודש ספר תורה מפואר עטור ברימוני כסף. כל המתפללים ניגשו אל הספר נישקוהו וחביקוהו וליווהו אל הבימה. לאחר הקריאה נישא ספר התורה בידי החזן, כשכל המתפללים שוב מלוים ומנשקים אותו, והספר הוחזר לאחר כבוד לתוך הכותל אל מקומו. כל זה ראה החייל בחלומו.

לאחר המנוחה המשיכה הפלוגה במשימתה, במיגור הצבא הנאצי. לחייל לא היה זמן רב להרהר בחלומו הנפלא, אך כאשר שב ליחידתו, הלך אל הפינה המיוחדת לחיילים היהודיים אוכלי הכשר, וסיפר לרעיו את חלומו. כולם ביטלו את החלום, מלבד קצין יהודי שלחש באזני חולם החלום, שלא יתן ליבו לדברי חבריו החיילים שבטלו את החלום, כי ניכרים הדברים שיש כאן דברים בגו.

לאחר כמה ימים, קיבלה היחידה חופשה ליומיים, והקצין הציע לחייל החולם לצאת לאותו מרתף, ולבדוק את ענין הס"ת, שמא באמת הוחבא שם באיזה מקום ספר התורה. אפשר שהמקום שימש בעבר לבית כנסת לאנוסים, או שמסיבה כל שהיא החליטו להטמין שם את ספר התורה. יחד הגיעו לטירה החריבה, ירדו למרתף ובידיהם פנס רב עוצמה שהאיר את האפלולית שהיתה במרתף, כשרוביהם דרוכים לכל מקרה. אלומת האור שהאירה את כל פינות המרתף לא העלתה דבר, הקירות היו שלמים ללא כל סימן של פתח שהוא, אך הם לא התייאשו, והחלו לדפוק על קירות המרתף בעזרת קתות הרובים, בכדי לשמוע את הד הקולות, שמא ישנו חלל בקיר.

לפתע נשמע קול חלול ועמום, המעיד על מקום חלול אחרי הקירות, הכו בכל כוחם על הקיר החלול, והנה נפרצה פירצה בכותל וכוח חשוך נתגלה. אלומת הפנס הופנתה למקום, והנה על קרקעית הכוך התגלה ארגז עץ נאה ומחוטב, חתום בחותמת שעווה. בזהירות פתחו את הארגז, והנה בתוכו ספר תורה מפואר המונח על ריפוד בד משי אדום.

"זהו ספר התורה שראיתי בחלומי" אמר החייל בהתפעלות ושמחה, הספר היה עטוף במעיל קטיפה שאותיות זהב רקומות עליו, חלקם כבר דהו עם חלוף הזמן, אך עדיין אפשר היה לראות בלי קושי, כי שנת המעיל היא ת"ז לפ"ק. שמו של הנדבן היה נסים משקוט. השמחה על גילוי ספר התורה היתה כה רבה שהרקידה והקפיצה את ליבות החיילים היהודים שהיו שם. החיילים חזרו לבסיסם, וספר התורה הונח למשמרת באחד מקרונות המרפאה.

כאשר הסתיימה המלחמה, פגשו החיילים בקבוצת יהודים סלוניקאים שניצלו ממחנות השמד. נחישותם וגבורתם היהודית של הסלוניקאים העלתה בהם התרגשות רבה, עד שהחליטו לתרום להם את ספר התורה, עמו יעלו לארץ ישראל ובו יקראו תמיד. סיפורו של ספר התורה סופר לעולים, ויהודים אלה תפסוהו ורקדו עמו בניגון מיוחד, וראו בו את נס הצלתם. בנמל מרסיי ששימש כריכוז לניצולים יהודים, שם ניתן לניצולים ספר התורה, והם לקחוהו עמם עלו איתו על כבש הספינה והביאוהו ארצה.

ספר תורה של המהר"ם מרוטנבורג

אגב סיפור ספר התורה, רבי אליהו ב"ר עזריאל שחי לפני כמאתים ושישים שנה כתב בהערותיו (נדפסו בהמבורג בשנת תצ"ח) וזה לשונו, ואני בעוברי דרך קהילת קודש וורמייזא, נזכרתי מה שהוגד לי ושמעתי מכבר, כי שם נמצא ספר תורה אחד ישן נושן, ומרגלא בפומייהו דאינשי, שקבלה בידי אנשי העיר הזאת, שספר התורה הוא של המהר"ם מרוטנבורג ז"ל. ורבי אליהו הנ"ל השתמש בספר התורה הלז, כענין כתיבת ספר תורה מדויק.

גם האדמו"ר הרי"צ מלובאוויטש זצ"ל כתב, בביקורי בצרפת, בהיותי בווארמס בשנת תרס"ז ראיתי ספר תורה אשר מקובל בידם שכתבו מהר"ם מרוטנבורג. ומה מופלא מקורו של ספר התורה שכתבו רבי מאיר מרוטנבורג בין קירות בית הסוהר, מפאת גזירת הקיסר כידוע, ומנעו ממנו ללמוד בספרים המצויים, אך היו בידו קלף ודיו, בהם כתב את חידושו ושלחם לתלמידיו.

והנה גוף המעשה שאירע עם ספר התורה הזה, מובא בספר המעשיות שספר תורה מהשמים ירד למהר"ם מרוטנבורג בהיותו בבית האסורים, בכדי להפיג צערו, ובו היה קורא, ונתגלו לו טעמי תורה שלא למדם אדם מעולם. לאחר מכן החליט להעתיק ולכתוב ספר תורה על פי ספר תורה זה. וכאשר קרבו ימיו למות, ביקש שיביאו לו ארגז קטן או שעשה ארגז בעצמו, והניח בו את ספר התורה שכתב, ושלשלו מן חלון תא מאסרו, אל עבר נהר הריינוס שהיה עובר מתחת בית המאסר, כך שטה לה התיבה ובה ספר תורה בנהר ממקום אל מקום, לקיים את מצות משלחה, עד שהגיעה התיבה בסמוך לעיר וורמייזא. כאשר ראו דייגים נוצרים את התיבה צפה על פני המים, אמרו בליבם מציאה מצאנו, והתקרבו אליה כדי לקחתה. אולם כאשר קרבו אליה לקחתה, פתאום נתרסקה מהם בדרך פלאית ולא יכלו לגשת אליה, וכך אירע כמה פעמים עד שנתייאשו מלהשיגה. השמועה על דבר התיבה הנפלאה התפשטה בעיר, ובני האדם באו לראות את מעשה הפלא, כיצד תיבה בורחת מפני רודפיה. גם הכומר של העיר ניסה את כוחו להשיגה, ובראות התיבה את הכומר, התכסתה מתחת לפני המים.

והנה אל המקום הגיעו סוחרים יהודים שרגילים היו לקנות דגים מאת הדייגים, ואמרו ננסה אנו את כוחנו להשיג את התיבה, ושטו לקראת התיבה, ולא עברה שעה קלה והתיבה היתה בידיהם. פתחו את התיבה, וראו שמונח בה ספר תורה כתוב על קלף של צבי.

ההגמון המקומי דרש את חלקו בתיבה, וקיבל במתנה לידו את הארגז שספר התורה היה מונח בו. וניסי ניסים נעשו לו, שכשהיה יוצא למלחמה היה לוקח עמו את התיבה ומנצח. אולם גוף ספר התורה המיוחד, נשאר בידי הקהילה.

על שולי התיבה היה כתוב, שספר התורה נכתב על ידי המהר"ם מרוטנבורג בעת מאסרו, וגם בקשה מאת הקהילה היהודית שספר התורה יבא לידה, שיקראו בו את קריאת התורה. אנשי וורמייזא עיטרו את ספר התורה בעטרה של זהב, קישטוהו ברימונים וביד של כסף, והכניסוהו להיכל בשירה וזמרה, ושמרו עליו כבבת עיניהם. את ספר התורה הוציאו לקרוא בו במועדי ישראל בחג השבועות ובשמחת תורה, ואז היו מוציאים אותו בעסק גדול, וקראו בו באוזני כל העדה, הם ובניהם ובני בניהם עד דור אחרון. ויש אומרים שלא מהר"ם מרוטנבורג כתבו אלא רבי מאיר מאיגרא.

"כִּי יָקִים בְּקֶרְבְּךָ נָבִיא" (יג, ב)

אין לומר אף בדרך שחוק 'כך אמר לי הבורא'

חכם אחד מארצות המזרח בא לעיר וילנא, והיה משתוקק ונכסף להשתעשע בחברת הצדיק רבי זלמלע מוולאז'ין, ולנסות עד היכן מגיע כח בקיאותו בספרי הרמב"ם. והי כאשר בא החכם הספרדי אל בית מדרשו של הצדיק, שאל אותו לאמור, הנה שמעתי עליך שחכם גדול אתה, וכי רב כוחך בספרי הרמב"ם, והיה בדעתי לנסוע אליך מכבר, אולם ה' אמר לי לא תעבור... וכוונתו היתה לרמוז שמן השמים עכבוהו, מחמת קור וצינה שמנעו ממנו להגיע.

וישתומם רבי זלמלע לקול דברי האיש, ויאמר לו, אחי, הלא ידעת אם לא שמעת כי תלמוד ערוך הוא בפי רבנו הגדול הרמב"ם (פ"ה מהל' ע"ז ה"ח) תוך כדי שהוא מצטטו בזה הלשון, אחד המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה, או מי ששמע דברי הנביא חברו ואמר שדבר זה לו נאמר והוא נתנבא בו, הרי זה נביא שקר ומיתתו בחנק. וכתב שם ההגהות מיימוניות, כתב רא"מ, הלכך יזהר אדם שלא יאמר אפילו דרך חוכא ושחוק, הקב"ה אמר לי כך, ולפי שראיתי בני אדם אומרים כך ואין מרגישים שעוון הדבר, כתבתי. עד כאן לשונו.

איך גילה ה"ז את סודו של משיח השקר שבתאי צבי

בספר טללי אורות (ראה, עמ' רכ"ח) כותב, בימים ההם פעל משיח השקר שבתאי צבי ימ"ש, ורבים מהמון העם ואף חכמים וטובים נהרו אחריו. ביקש בעל ה"ז לתהות על קנקנו, ושיגר את בנו אליו לבחון מעשיו. כאשר שב הבן אל אביו, סיפר כי לא מצא בו במשך ימי שהותו שמץ של חשד או הנהגה לא טובה, רק הבחין כי בעת שהוא

ישן הוא שוכב פרקדן. אמר בעל הט"ז, אם כך, אין כל ספק שאין זה משיח צדקנו, כי לא יתכן שיעבור אפילו על גזרה או דקדוק קל מדברי סופרים.

ואכן לבסוף נתגלה קלונו ברבים, ויחד עם כת הרשעים שעמו עברו עבירות חמורות, בחיובי כריתות ומיתות בית דין, וסופו שנתפס על ידי מלך טורכיה, והמיר את דתו כדי להציל את חייו ומת כמומר ומשומד.

פיקחות הגר"ח מוולאז'ין שגילה את מטרת היהודי המסתורי

מעשה שאירע בוילנא, המעיד על חכמתו ופיקחותו של הגר"ח מוולאז'ין. באותם הימים לחמה הממשלה בכל עוז נגד הברחת סחורות מעבר לגבול. יהודים לא מעטים שהתקשו למצוא מקור פרנסה בגלל הצרת צעדיהם על ידי הממשלה, עסקו בהברחת סחורות ובמכירתן כדי לקיים את נפשם ונפש בני ביתם.

והנה יום אחד הגיע אל העיר אורח נעלה, בעל הדרת פנים מופלאה, לבוש בגדי הוד והדר, כפתורי כסף גדולים מעטרים את בגדיו, ואף נעליו מקושטות היו בכפתורי כסף. מיד עם בואו לעיר, נועד עם המושל המקומי במשך כמה שעות, ובצאתו ביקש שידאגו לו לאכסניה מהודרת שתהיה בתכלית הכשרות. רבים מהמון העם נהרו בכל יום לבית הכנסת, כדי לשמוע את תפילתו, שהיתה זו תפילה מלאה התרגשות והשתפכות הנפש, עד שסיפרו כי המקום בו עמד בתפילתו, היה רטוב מרוב דמעה וזיעה. גם בשיחותיו דיבר ברמיזות וסודות, כאשר את מטרת בואו הוא עוטף בהילה של רזי דרזין, שאין לגלותה עד בוא העת. על כן, בואו של האיש עורר התרגשות רבה, כשסודיות רבה אפפה את מקורו. היו שסיפרו כי הוא ציר שלוח מעשרת השבטים, והיו שסיפרו שהוא מגיע מתוככי היבשת האסיאתית כדי לפעול למען כלל ישראל אצל השלטון הרוסי, ועוד שמועות כאלה ואחרות היו סביב האיש. כך גם רבים מגדולי וילנא ביקשו לשחר את פניו בדרך כבוד, אך הלה סרב לקבלם לפני שיתנה על קנקנם. לאט לאט החל להתקרב אל חשובי העיר ונכבדיה, ומי שהתקבל אצלו, נחשב לו הדבר לזכות גדולה.

השמועה על אותו יהודי מסתורי עשתה כנפים למרחוק, ורבים תלו בו תקווה להטבת מצבם של כלל ישראל. למרות כל זאת, רבן של ישראל הגר"ח מוולאז'ין, לא הלך שולל אחרי אותו איש מסתורי. מיד כששמע על מעשיו והנהגותיו, שיגר שליח ציר נאמן אל אחד מחשובי וילנא, והזהיר אותו מפני האיש המסתורי, שאינו אלא מרגל שנשלח על ידי השלטונות כדי לחשוף את מבריחי המכס, וביקש הגר"ח שיתריע באנשי העיר לבל יהיו שום אדם להחזיק ברשותו סחורות מוברחות, פן ימיט אסון על תושבי העיר והמדינה כולה. למותר לציין כי אזהרת הגר"ח פעלה את פעולתה על תושבי וילנא. לא ארכו הימים, עד שאותו איש מסתורי, שכבר סבר כי עלה על עקבות המבריחים, הסיר את תחפושתו מעליו ויחד עם המשטרה המקומית החל לערוך חיפושים בבתי מסחר בהם חשד שהחזיקו סחורה מוברחת, אבל חכמתו של הגר"ח עמדה לתושבי וילנא להינצל, והמחפשים העלו חרס בידם. המלשין המוסר, עזב את וילנא בבושת פנים, ושמו נשאר לדראון עולם בקרב יהודי המדינה.

"כִּי יָקוּם בְּקֶרְבְּךָ נְבִיא" (יג, ב)

קושי ותירוץ בפירוש בעל הטורים בפסוק

בעל הטורים כתב כאן: "בקרבת" בגמטריא "זו האשה" ועד כאן לשונו. ולכאורה אין הבנה לדבריו. אלא, שבימינו של בעל הטורים רבו המסיתים הנוצרים לנסות להסית ולצוד נפשות מן היהודים אל הנצרות. אחת מדרכי מעלליהם היתה לחפש בתורה רמזים להבליהם, כאילו שעתיד המשיח להיוולד בדרך נס מאשה יהודית. ועל כן ביקש בעל הטורים לענותם כאוולתם, וגילה במקרא רמז לסתור, כי הנה המקרא מדבר בנביא שקר וחולם חלום המסית ואומר, נלכה אחרי אלהים אחרים וכו', וכאן בפרשת נביא שקר רמזה התורה ש"נביאם" הוא נביא שקר, צא וראה כי תיבת "בקרבת" עולה בגימט' "זו האשה" דהיינו האשה הידועה שהנוצרים אווזים שהיא אם מושיעים.

"וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקֶּרְבְּךָ" (יג, ו)

המשכיל שהתרברב לפני החתם סופר

משכיל אחד התרברב לפני הגאון בעל החתם סופר, שהוא הספיק בחייו לעבור על כל העבירות שבתורה, מלבד איסור אחד שלא "זכה" לעבור עליו והוא איסור מאבד עצמו לדעת.

השיב הגאון כסיל כאוולתו, עבירה זו גם אין בידך לעבור, שהרי אם תאבד את עצמך לדעת, אז תקיים את מצות התורה "ובעררת הרע מקרבך" ונמצא שתקיים מצוה ולא עבירה. (ליקוטי אלהינו).

"ונתן לך רחמים ורחמך" (יג, יח)

העושה מעשה אכזריות נעשה טבעו אכזרי

האור החיים הקדוש (כאן) מבאר את הפסוק, כי על פי הטבע האנושי, העושה מעשה אכזריות נעשה טבעו אכזרי. וכפי שמעיד האור החיים שדיבר עם אנשים המוציאים להורג בגזירת המלכות, שאמרו לו שכשהם מבצעים את ההרג, יש להם בכך הנאה גדולה ועצומה. הנה רואים, שהעושה מעשה אכזריות הרחמים הטבעיים נכרתים ממנו, שהלא על כל אדם ואף אם הוא אכזרי ביותר, קשה עליו לראות מעשה הרג, קל וחומר לבצע הרג בידיו, והנה להם זו הנאה עצומה. ובזה מבאר את הקשר בין הפסוקים, לפי שהתורה כאן מצוה להרוג את אנשי עיר הנדחת, ממילא תבוא מידת האכזריות בלב מבצעי המצוה. לכך הקדוש ברוך הוא מבטיח למקיימיה "ונתן לך רחמים ורחמך" שה' ישפיע על לבך את מידת הרחמים, וישיבה לך כבתחילה.

בדומה, מביא בספר טללי אורות (ראה עמ' רל"ה) שבימי מלחמת העולם הראשונה, בכה רבנו החפץ חיים מאין הפוגות ואמר, כמה יהודים נהרגו במשך שנות גלותנו על קידוש השם, ואף אני הייתי מתרצה לכך למות על קידוש שמו יתעלה. אבל כיום שנהרגים אנו ונשחטים סתם בידי מרצחים, ורבים ישארו חיגרים, שבורים ורצוצים כל ימי חייהם, וגם אלו שישארו בחיים, לאחר שיעברו את המלחמה וראו את מראותיה, עלולים הם עצמם להיפך לרוצחים, כי רגש הרציחה נטוע בלבבם, וענין הרציחה נעשה הפקר בעיניהם ואין בכך כל תועלת רק רע, על דא קא בכינא.

"בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ" (יד, א)

מדוע יש כל כך הרבה עדות ומנהגים שונים

בילקוט שמעוני (כאן ריש רמז תתצ"א) מפרש את המילים לא תתגודדו, לא תשימו אגודות אגודות ותהיו חלוקין אלו על אלו.

מסופר על החפץ חיים זצ"ל, שפעם בא אליו אדם ושאלו, מה טעם לכל הנוסחאות והמנהגים השונים שבתפילה, ומה צורך יש בהם? חסידים מתפללים כך, ומתנגדים מתפללים אחרת. ואף החסידים עצמם מנהגים שונים להם. אלה בהתלהבות, בנגינה ובריקודים, ואלה בשקט, בשלווה ובניחותא וכיוצא בזה. כלום לא מוטב היה אילו התפללו כל ישראל בנוסח אחד ובהנהגה אחת?

השיבו החפץ חיים, באמת יכולת לשאול שאלה זו מאת הקיסר הרוסי, לשם מה לך אדוני הקיסר צבאות וחילות רבים ומשונים כל כך? חיל רגלים, חיל פרשים, חיל תותחנים ויורדי ים, שומרי גבולות וכו' וכו', כלום לא היית מייטיב לעשות אילו איחדת את כולם תחת חיל אחד, עם אותם כלי מלחמה, ושר צבא אחד ממונה עליהם, הרי בכך פוטר היית את עצמך מדאגות רבות ושונות.

ברם, באמת כל בר דעת מבין כי לכל סוג וסוג של חילות הצבא, מטרה מיוחדת ותכלית נפרדת לו לעצמו, ותפקידו המיוחד אך לו הוא לבדו, כי הלא המטרה העיקרית והכוללת של הצבא כולו היא לנצח את האויב, ולתכלית זו מחפשים דרכים ואמצעים שונים. הן מה שיש בכוחו של חייל מחיל הרגלים לעשות, אין בידיו של פרש לעשות, ואילו מה שיש בכוחו של זה אין בכוחו של זה, חיל הרגלים יכול להלחם בקרב פנים אל פנים עם האויב. ואילו חיל הפרשים תנועתו קלה יותר והוא יכול להימלט יותר מהר או לדלוק מהר אחרי האויב. מעלה יתירה יש לתותחנים שכן הם יכולים לפגוע באויב גם ממרחקים. מה שאין שאר החיילות יכולים עשות כן. ואפילו התוקעים בחצוצרות שאין כוחם יפה לעשות מלחמה, תועלתם מרובה, שבתקיעתם הם מפזרים רוח של גבורה בקרב החיילים.

וכך הוא אף בעבודת הבורא, שהרי כל פעולתנו אינה אלא מלחמה מתמדת עם הסטרא אחרא, הוא השטן, הוא המסית, הוא המדיח, ואנו מבקשים ומחפשים תחבולות שונות כיצד לנצחו ולהתגבר עליו. לשם כך ולתכלית זו מצויים לנו בחילותנו סוגי צבא שונים, כדוגמת חיל רגלים, פרשים, יורים בתותחים וכדו', כל סוג וסוג חשיבותו גדולה ותועלתו מיוחדת, כי כל אחד ואחד נלחם באויב על פי דרכו ובכלי המלחמה המיוחדים לו, וכל אחד ואחד מסייע לנצחון על פי דרכו, ובידו לעשות דבר שאין בכוח חבריו עשותו.

כת זו מנצחת בכח התורה וכת זו מנצחת בכח התפילה, ואילו כת שלישית מנצחת בכח נִיגוּנִיה וכיוצא בזה. העיקר אינו אלא שידעו כל הכיתות וכל סוגי הצבא, שהמטרה היחידה היא המלחמה ביצר הרע והנצחון עליו. (להתעדן

באהבתך)

"להיות לו לעם סגולה" (יד, ב)

עם ישראל הם סגולתו של הבורא

במדרש תנאים (פרק יד, ב) על הפסוק "להיות לו לעם סגולה" כתוב, אם יכנס אדם לגנו של מלך ליטול סגולתו [מי שיכנס לגינת המלך האהובה עליו, ויתלוש את הפרח היפה ביותר בגינה] אין הורגין אותו? והם [עם ישראל] גנו של מקום, שנאמר (שיר השירים ו, יא) אל גינת אגוז ירדתי. [ולכן מי שיתעסק עם עם ישראל להרע להם, כיון שהוא נוגע בסגולתו של מקום, רע ומר יהיה גורלו]. או אם יכנס אדם לביתו של מלך ליטול סגולתו, אין הורגין אותו? כך ישראל הן סגולתו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר (כאן) "להיות לו לעם סגולה".

עוד במדרש (שם) על הפסוק "להיות לו לעם סגולה", "תהא" לא נאמר, אלא "להיות" [מדוע נאמר להיות ולא תהיו?] אמר להן [הבורא לעם ישראל], לא עכשיו בלבד תהיו לי [לעם סגולה] אלא בעולם הזה ולעולם הבא. [לכן נאמר "להיות" בלשון עתיד, לפי שגם בעתיד בעולם הבא, עם ישראל הם לבורא עם סגולה].

דרוש א' סגולת חודש אלול

סגולת חודש אלול. פתחו לי פתח אפי' קטן. ולנצל את אלול

ע"י התשובה שאדם עושה בימים אלו מעלה כל הניצוצות של כל השנה ומתקן אותם

הנה נודע כי חודש אלול מסוגל לתקן המעשים שעשינו כל השנה כולה, כי ע"י התשובה שאדם עושה בימים אלו שהם ימי רחמים ורצון, מעלה כל הניצוצות של כל השנה ומתקן אותם ע"י חזרתו בתשובה שלמה, כי הכל חוזר ונתקן. ונודע מה שכתב בספר לחמי תודה (הורוויץ, תוכחה יום א' דסליחות ח ע"א ד"ה והנה עיקר) בשם אביו בעל ההפלאה זצ"ל על המשנה (בכתובות נו:): "נותנים לבתולה שנים עשר חודש" לרמוז שנותנים לאדם את חודש אלול שמזלו בתולה כדי שיתקן כל השנים עשר חודש של השנה. שאם מתקנים ישראל את מעשיהם בחודש אלול נחשב להם כאילו היו צדיקים וטובים כל הי"ב חדשים, ועתה ע"י מעשיו הטובים בחודש אלול וחזרתו בתשובה מכין מלבוש מיוחד לכבוד השנה החדשה, וכדאיתא בליקוטי מוהר"ן (ח"א לט ע"ב) על הפסוק (משלי לא, כה) עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון ר"ת אלול, שעל ידי הלבוש זוכה ל'ותשחק ליום אחרון'.

ולכן צריך להתעורר חזק בחודש זה ולנצל את הזמן כדי לתקן את כל השנה הקודמת, וגם הכנה לקראת השנה שתבא בעה"ת ולא ימתין עד יום ר"ה שבו תוקעים בשופר, ויאמר מספיק עתה בעת התקיעה אחזור בתשובה, והכל יתקן. כי צריך את חודש אלול שהאדם יעשה בו הכנה ויחזור בתשובה, וכולי האי ואולי, כמו שאמרו (עירובין יח:): "אחרי ארי ולא אחרי אשה" ודרשו בעלי המוסר (עי' חמדת ימים אלול פ"א אות ה) שצריך לעשות תשובה כבר אחרי חודש אב שמזלו אר"י כלומר לחזור בתשובה בחודש אלול, ולא אחרי אשה אחרי חודש אלול שמזלו בתולה והוא יחזור בתשובה ביום ר"ה בתקיעת שופר כי בזה אין לו כח כמו אם האדם מכין עצמו כל חודש אלול.

כמו שהביא בספר "שער המלך" (תקעו, שער א פ"ו ט ע"ב) על הפסוק (בראשית ל"ג, יד) "ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה" שהוא ר"ת "אלול" כלומר שאתחיל כבר לחזור בתשובה לרגל המלאכה של כל השנה החולפת שיש לי לתקן מה שעשיתי ומה שפגמתי, כי אי אפשר לתקן הכל בפעם אחת.

ואם האדם רק מתחיל ועושה איזו פעולה לתשובה, אפי' קטנה, מהשמים נותנים לו עזרה כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער א אות א) וז"ל: כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעו משגת, ויחדש בקרבם רוח טהרה להשיג מעלת אהבתו כמש"כ (דברים ל, ו) "ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך" הרי לפניך שהקב"ה מסייע בידינו כמש"כ ומל ה'.

פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם

וכבר ידוע מה שאמרו רבותינו במדרש (שיר השירים רבה פרשה ה ה אות ב) פתחו לי פתח כחודרה של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, ופתחים שעגלות וקרונות עוברות בהם, כלומר אומר הקב"ה אתם תפתחו לי פתח הקטן ביותר ואני אפתח לכם פתח גדול.

והעיקר שיהיה הפתח של המחט מפולש מצד לצד ועשוי מחומר פלדה שלא יחזור ח"ו להסגר, כך הרצון לתשובה צריך להיות ברור והחלטי שהוא רוצה להיות אדם חדש, שהוא באמת רוצה להשתנות ורק אז יפתח הקב"ה פתח גדול מאוד. (בשם הסבא מנובהרדוק ע"פ תנועת המוסר ח"ד עמ' 312 אות כג).

וזה שאמר בלעם הרשע הפסוק (במדבר כד, ה) "מה טובו אהלך יעקב משכנותיך ישראל" מפרש רש"י ראה שלא היו מכוונים פתחיהם אחד כנגד השני דהיינו ששמרו על הצניעות כדי שלא יסתכל אחד על חברו.

וחכמי המוסר אמרו שהשבח שמשבח בלעם את עם ישראל שהקב"ה אוהב אותם מאד וחפץ בתשובתם ולכן אין פתחיהם מכוונים כי הפתח שאנחנו צריכים לפתוח הוא כחודו של מחט ולא דומה לפתח שהקב"ה פותח לנו פתחים שעגלות וקרונות נכנסים בהם. וכאשר ראה זאת בלעם אמר אין יכולת להתעסק ולהצר להם, כי יש להם אותות ומופתים שמיד הקב"ה עונה להם ופותח להם פתחים גדולים וטובים. (בוצינא דנהורא פרשת בלק).

אפי' תזוז ותתקדם בעבודת ה' סנטימטר אחד ממקומך כל הגזירות מתבטלות

מעשה שהיה לפני כארבעים שנה, בשני בחורים שיצאו לטייל בשדות ויערות בדרומה של ארץ ישראל, תוך כדי הטיול אבדו את דרכם, וכבר פנה יום ולא ידעו אנה יפנו בחשיכה המוחלטת שהשתררה עליהם, עודם תוהים אינה ה' לידם ומצאו שהם עומדים בסמיכות לפסי רכבת, והחליטו להלך רק בסמיכות אל הפסים וכך קיוו להגיע בעזרה ש"ת למקום מבטחים בדרכה של הרכבת...

עודם מהלכים ותגבר עייפותם עד מאד, מה עשו, נחו שניהם על הארץ, זה נתיישב על שק עפר שמצא על הארץ וזה נתיישב על הפסים עצמם, לא ארכו הרגעים והשניים נרדמו ושקעו בשינה עמוקה... אך, אוי, שוד ושבר, כי באותו זמן נסעה על פסים הללו - במרחק רב, רכבת ארוכה טעונה משא של חמרי בניה כבדים, לאחר זמן משהתקרבה קצת אל מקום ישיבת הבחורים הבחין מנהיגה מרחוק כי יושב לו בחור על הפסים וחולם חלומות נעימים באמצע שנתו, מיד החל מצפצף בכל כוחו, טו... טו... בידעו, שגם אם יעצור ויעמיד רכבת גדולה וכבדה כמותה מנסיעתה במהירות גדולה כל כך לא יצליח להעמידה... וההמשך ברור שהישן הלז ימצא את עצמו בגן עדן העליון... וכן הווה, כי הבחור לא שמע את קול הצפצוף - הגם שהצפצוף בקע ועלה בקול רעש גדול עד שהעיר את כל יושבי העיר הסמוכה משינתם, אך שנתו של זה גברה על הכל ולדאבון לב אירע הגרוע מכל...

עתה הבה ונתבונן, מה רצה המצפצף מאותו בחור, וכי הוצרך לזה שהבחור יקום ויברח משם כל עוד נשמתו באפו למרחקים מרחקים, לא ולא... וכי מרחק פרסה אחת רצו להרחיקו, לא ולא... לא הוצרכנו אלא להרחיקו סנטימטר אחד ותו לא מיד, אבל משלא זו סנטימטר זה אירע לו הגרוע מכל.

זאת ועוד, יתכן שאותו הבחור התעורר מקול הצפצוף אבל שב לשנתו באמרו, אוי, אין בכוחי לקום עכשיו, עוד רגע ואקום משנתי, ראה נא מה אירע לו ברגע, זה, אף אנו, בל ימצא מי שמתעורר שישוב לשנתו, אלא אין ועתה אלא לשון תשובה, זו ממקומך ס"מ, אבל בזה הרגע.

וא"כ אנחנו צריכים לעשות תשובה ולהתעורר ולא צריך להתעלות הרבה כ"כ אפי' מעט כפי יכולתנו רק שנתחיל לזוז ואז ניצולים ברוחניות ובגשמיות.

מו"ר הרש"ש זיע"א אמר אדם שיקבל עליו לחזור בתשובה אפילו רק על דבר אחד, אז היא תהיה המליץ יושר שלו בעולם העליון

ומו"ר הרש"ש זיע"א (עי' בסידור נהר שלום כת"י עמ' 345) אמר כי הוא ערב על זה, שאדם שיקבל עליו לחזור בתשובה אפילו רק על דבר אחד, דהיינו שיקבל עליו קבלה אחת, אבל ביתד שלא תמוט - מה שלא יהיה הוא מקבל על עצמו לעמוד בה, אז היא תהיה המליץ יושר שלו בעולם העליון, ואותו אדם נהפך להיות אדם אחר, זה לא אותו אדם, אלא הוא עכשיו אדם חדש!

למשל אדם שיקבל עליו להזהר בברכת המזון, שבכל פעם שהוא יאכל ידקדק בברכת המזון כמו שצריך בכוונה ומתוך הסידור, אבל לא רק - "בדרך כלל", אלא יהיה אשר יהיה גם כשימהר לצורך דחוף... או יהיה עייף ביותר. או

שאין בנמצא סדור... שום דבר! לא יבטל את הקבלה שקבל עליו, כגון זה אמר הרש"ש שיכול להיות לאיש אחר.

היה אומר מו"ר מרן ר' יהודה צדקה - תקבל על עצמך להשתנות בדבר אחד איזו מצוה אתה חלש בה, וכך תזכה ליום הדין

מורינו ראש הישיבה רבי יהודה צדקה זצ"ל, הוא שלמד אותנו את זה, היה אומר תחשוב במה אתה לא בסדר, ותקבל על עצמך להשתנות בדבר אחד תעשה חשבון נפש איזו מצוה אתה חלש בה, לא מדקדק בה, ותתחיל, וכך תזכה ליום הדין. מי שלא קובע עתים לתורה יקבל עליו לקבוע עתים לתורה, מהיום והלאה. מי שלא מתפלל במנין, יקבל עליו להתפלל במנין, כל אדם לפי הענינים שלו.

ואם אדם מקבל עליו מעט מעט, ומקפיד לעמוד בזה, הרי זה מליץ יושר בשבילו, ואז יזכה ל"עין לא ראתה" (ישעיהו סד, ג). עכשיו הזמן לקבל איזה קבלה, כל אדם יכין את עצמו, יחזור בתשובה ותהיה לו זכות.

החפץ חיים הביא משל

היה סוחר גדול של בדים שכולם היו קונים ממנו, והיו אוהבים אותו, היה נותן להם בהקפה, עד שימכרו ויביאו לו את כסף.

יום אחד אמרו לו, אתה מכיר את פלוני, אל תביא לו סחורה, תזהר ממנו, שאל להם למה, אמרו לו הוא פשט את הרגל, כל הצ'קים שלו חוזרים, אין להם כיסוי, ולכן תזהר ממנו ואל תלך אליו.

והנה בא אליו אותו בעל החנות, ואומר לו, תן לי סחורה, אני רוצה לעשות ביזנס. אמר לו, לא, לך לא אתן. כי שמעתי שכל הצ'קים שלך חוזרים, מה אעשה אי אפשר. אמר לו הסוחר, עשה עמי חסד, ותן לי, התחנן ובכה לפניו. אבל הסוחר לא הסכים. עבר שמה איזה סוחר אחר וראה את הויכוח, אמר לו תראה, הוא צודק הסוחר הגדול, איך הוא יתן לך, הרי כל הצ'קים שלך חוזרים, הכל ילך לאיבוד, אבל אתן לך עצה, תקח רק מעט סחורה מאה מאתיים מטר בד, ותמכור. תוכיח את עצמך תחזיר את הכסף, ותבוא עם הכסף ותקח עוד, וכך לאט לאט יהיה לך שוב שם טוב והכל יסתדר, וכך עשה. לקח מעט - מכר, הביא לו, לקח מעט ומכר - ושלם לו, וכך לאט לאט עלה שוב על הדרך הטובה.

וכך עם האדם, אם הוא בא ורוצה את הכל איך יקבל, אין לו, איך הוא יכול לשלם על זה, יש לו כיסוי על כל המעלות שלו, לא.

יקבל עליו מעט - קבלה אחת, יוכיח את עצמו עם הקבלה הזאת, יוכיח איך הוא מתפלל, מברך ברכת המזון, כל אדם במה שהוא לוקה בו, ויכתוב זה בפנקס, ביום ראש השנה תשע"ג קיבלתי עלי בעזרת השם יתברך לברך ברכת המזון בכוונה.

וכל שבוע שבועיים יפתח, ויזכר, קיבלתי עלי ברכת המזון, אני מקיים את זה או לא, ואז האדם יבוא בראש השנה הבאה, ויאמר רבש"ע, קבלתי על עצמי בשנה שעברה, וקיימתי. בבקשה עכשיו אני מקבל עלי עוד דבר, אני רוצה להתקרב אליך, ואני משתדל בכל הענינים להיות עבד שלך, עבד נאמן, ולהתפלל טוב, וללמוד טוב, ולקיים כל מצוה כתיקנה, ואני לומד הלכות, ואני רוצה לקיים כל פרט ופרט, ולהשתדל בעבודת השם כמו שצריך. (ע"פ בית ישראל לרבינו הח"ח פרק ה).

להתחבר להי"ת

הרה"ק הדברי יואל מסאטמאר (דבר"י ליל יוה"כ פ' עמ' שלח), כתב שהנה מצינו במסכת מקוואות (ו, ח) שבור מי גשמים **המטהרים** מעלים את המים השאובים שאינם כשירים כלל למקוה - אפילו אם הם מרוחקים הרבה מהמקוה הכשירה, והיאך - **אם יחברם יחד על ידי נקב השקה**, והיינו שאף המרוחק ביותר אם אך יעשה לעצמו איזו אחיזה ושייכות לטהרה יטהר אף הוא בעצמו עד כדי שיוכל לטהר אחרים... כיו"ב, לדידן - על ידי שיעשה קשר ושייכות בעצמו עם הקב"ה - בקבלה אחת אמיתית דוגמת חור ההשקה, **יגרום 'השקה' בעצמו**, ויתהפך לטהור לגמרי.

אני לדודי בלבד

חודש אלול הוא חודש של התעוררות, של השתפכות הנפש, של עזיבת הבלי העולם לחודש אחד ולתפוס בתורה ויראת שמים, ובשיעורי תורה ולהרבות במעשים טובים ומצוות.

אמרו הקדמונים: "אני לדודי ודודי לי" (שיר השירים ו, ג), ר"ת אלול (עי' פירוש הרוקח על שיר השירים שם). אלול הוא חודש של קרבה לקב"ה, אנחנו מתקרבים אליו והוא מתקרב אלינו, חודש של עזיבת ההרגלים הרעים, חודש של קניית הרגלים רוחניים וטובים.

מה פירוש "אני לדודי ודודי לי"? דודי זה הקדוש ברוך הוא, אומרת כנסת ישראל, כל כולי לדודי. כל השנה אני עובד את יצרי ואת יוצרי, פעם זה גובר ופעם זה מנצח. אבל בחודש אלול אני לדודי, אני תפוס! אני לא זמין! הכניסה לזרים אסורה! כל כולי לדודי, הפלאפון מושק, אני בפגישה עם הקב"ה, בפרישות! בארבעים יום אלו של הכנות ליום הדין הכניסה לזרים אסורה!

יש מה לעשות בימים אלו, צריך לערוך אוברול כללי! איך התפילה שלי? הפסוקי דזמרה, הברכות, האמנים, הכוונה בתפילה, הכבוד לתפילה או חלילה זלוזל בה! איך השבת, איך התפילין, איך ברכת המזון שלי נראית. איך הבין אדם למקום ואיך הבין אדם לחברו!

יש אוטובוס שכתוב עליו "לכותל המערבי", האם יכול להיות שיעלה אדם לאוטובוס ויבקש להגיע לחיפה? אין מקום למשא ומתן! אין מה לדבר! זה לכותל המערבי וזהו! כך אדם, "אני לדודי" אין מקום למשא ומתן, אין פה ואין שם, אני לא זמין! אני עומד לפני יום הדין, אני מתחזק בתפילה בתפילין בשיעורי תורה ובברכת המזון, מתחזק באמונה ובטחון בצניעות וותרנות. כל כולי לדודי, להתקרב אליו כמה שיותר!

מה זה "אני לדודי"? אני לא קיים! אני בטל לבורא עולם!

הגאון הצדיק רבי דן סגל שליט"א, מספר סיפור נורא: הסיפור מובא בספר פאר יצחק ובו חידושי של הרה"ק רבי יוסף שמואל מקראקא בעל מסורת הש"ס שהחיד"א כותב עליו בשם הגדולים (מערכת י אות קפא) שסיים את הש"ס ארבעים ושנים פעם כמניין "ודברת בם" (דברים ו, ז), וכותב החיד"א שדבריו נשמעים בשמים כאחד הראשונים. **נסתלק** רבי יוסף שמואל לבית עולמו, ותלמידיו הילכו כיתומים שבורים, אדם ענק שהיה מורה דרך שלהם. למחרת ההלוויה הלכו לבית המדרש, וכשנכנסו ראו את הרב שלהם יושב בראש השולחן, במקומו הקבוע, הם נדהמו ונבהלו. אמר להם רבם הנפטר, נשלחתי מן השמים לספר לכם מה קרה איתי בעולם העליון, וכה סיפר: כשבאתי לשמים, צדיק הדור שמונים וארבע פעמים סיים את הש"ס, גם אותו דנו! פחד פחדים. דנו אותו בית דין של מעלה ונפסק שלפי רוב יגיעותי בתורה ומסירות הנפש מגיע לו הזכות לשבת ליד השל"ה הק', שהיה מלאך אלוקים, שזכיתי להיות מצאצאיו, אבל השל"ה הק' קם ואמר אני לא מסכים שישב לידי, כי אני כל חיי עמלתי ללמד את העם תורה ומוסר, והוא לא עשה את זה, אין לו את הזכות לשבת לידי, כיון שאני כל חיי עמלתי לזכות את הרבים במוסר, כמו שרואים בספר של"ה, ושפכתי דמעות על כך להחזיר בתשובה, ואילו הוא לימד את העם תורה אבל לא הדריכם במוסר! ולכן החזירו את הדין שלי לבית דין של מעלה שוב, כדי שידונו שוב בטענת השל"ה הק', ושוב דן הב"ד ויצא הפסק שאע"פ כן אני זכאי לשבת ליד השל"ה הק' אבל עלי לתקן את מה שהחסרתי, על ידי שאני יחזור אליכם, ולחזק אתכם במעלת לימוד המוסר! לכן, סיים, ותלמידי היקרים תדעו מכאן ולהבא להתחזק לא רק בתורה אלא גם במוסר! מבהיל הרעיון מה זה מוסר! (ע"פ באר יצחק (תרנח) בהקדמה תולדות יצחק ב ע"ב).

הקב"ה לא דורש ממך להגיע לרקיע השביעי להתקדם מעט לפי כחך

משל נפלא הובא בספרי מוסר, למלך שהחליט לרדת 'מן ההר אל העם' - ובכל שנה הקדיש עשרה ימים רצופים לבקר בבתיים של אנשים פשוטים מתושבי מלכותו, למען דעת צרכי העם מה הם, וכך היה מנהגו, שלושים יום לפני אותם עשרת הימים שלח מכתב לאלו האנשים שבדעתו לבקרו בזו השנה כדי שיהא סיפק בידם להכין עצמם ואת ביתם כראוי, ויוכלו להכניס את המלך לביתם. באחת השנים נמנו בין ה'זוכים' שהמלך יבקרו בני זוג ערירים וזקנים אשר איתן מושבם בביתם עלובה ורעועה בפאתי העיר, משקבלו השניים את המכתב המבשר על בוא המלך לביתם, אחזתו 'התרגשות' וחיל ורעדה לבעל הבית, באמרו לבני ביתו, וכי לביתנו ניתן להכניס את המלך, והרי כתלי הבית שחורים הם לגמרי וזה להם כשבעים שנה שלא באו במגע עם סיד לבן, חלונות הבית שבורים ומנופצים - וכולם מכוסים בחתיכות נייר שיירי בדים וחתיכות עץ שבורות הצמודות זה לזה בדבק, הכיסאות רעועים וכל היושב עליהם נופל מיד על הארץ אם אינו מבני הבית הקבועים היודעים 'כיצד' משתמשים בכיסאות הללו... ומי מדבר על השולחן אשר לו ארבע רגליים שאחת איננה נראית כרעוטה... על כן, שמעי נא רעייתי, תיכף ומיד אזמין את כל בעלי המלאכה, זה יצבע את הבית בציור וכיור נפלא, זה יחליף את החלונות הישנים בחדשים - יקרים ונוצצים, גם שולחן וכיסאות

חדשים יובאו הנה, ובכן יבוא המלך כדת לביתנו, אמרה לו האשה, והרי זה לי כשלושים שנה שהנני טוענת כי כן ראוי לעשות, ובכל עת ענית לי 'כסף מנלן' תם הכסף ולרש אין כל... ומאין יבוא עורך עתה בזו השעה, אמר לה בעל הבית, נו, אבקש משכנינו הלוואה מכובדת ובמעות שיתקבלו נשלם על כל אלו ההוצאות, אמרה לו האשה, וכי תקח על עצמך לשלם חובות במשך שלושים שנה עבור מחצית השעה שהמלך מבקר באהלינו... ומה בכך שהמלך יראה את צורת חיינו היום יומיים, א"ל בעה"ב, זאת הייתי אומר אם המלך היה מגיע הנה בפתע פתאום, לא כן, כאשר שלח להודיענו זה כשלושים בטרם יבוא אלינו בוודאי כוונתו שנתקן ונכשיר את הבית כראוי לבוא המלך אליו, אמרה לו האשה, לא ולא, גם המלך יודע היטב כי דלים ורשים אנו, גם הוא מכיר במצב העם שבשדות, ולא הודיע קודם בואו אלא מכיוון שהוא רוצה לראות מה יש בכוחנו להכין בתוך ל' יום, ישבו וטיכסו עצה, עד שהחליטו, את כתלי הבית נכסה בסדינים לבנים, על החלונות נעמיד ציורים נאים אשר יכסו את שברי החלונות, את השולחן נכסה במפה, את הכיסאות נעמיד בסמיכות לשולחן, אבל זאת אנו מחוייבים להכין לכה"פ כסא אחד שלם כדי שיוכל המלך לשב עליו, ובוזה לא יועילו לנו כל מיני תיקונים למראית העין, שהרי המלך יתיישב עליו בפועל ומסוכן הוא ליפול ממנו.

והנמשל פשוט, הקב"ה בא לשכון בתוכינו בעשרת ימי תשובה - בהמצאו, והוא מודיע אותנו על כך ל' יום קודם - מר"ח אלול, אמנם, פעמים הרבה שומעים אנו קול בקרב המחנה, וכי אוכל לתקן את עצמי בחודש זה עד תכלית המעלות והמידות, תשובתו, לא, אין הקב"ה דורש ומבקש ממך בשלושים יום אלו לעלות לרקיע השביעי, רק לראות מה יש בידך עשות בל' יום, מה תוכל לתקן בהם, לכה"פ כסא אחד, ואכן, אם מתקן עצמו לכה"פ בענין אחד מילא בזה אחר רצון המלך ובוודאי יכתב ויחתם לאלתר לחיים טובים ושלוש.

לא לעמוד במקום צריך להתקדם

ידוע שברזל שנשאר במקומו בלי תזוזה מקבל חלודה, וכך גם יהודי שמחליט שאינו זו ממקומו, אינו מתקדם בעבודת השם הוא נעשה חלו"ד. ראשי תיבות: חרדי לא דתי. כלפי חוץ הוא נראה חרדי אבל באמת בפנימיותו אינו דתי ואינו ירא שמים. כי אם היה מאמין באמת שיש כאן העמדה לדין ביום הזה, אז הוא לא היה נשאר אדיש ודורך במקומו. אדם שמקבל מכתב מבית משפט איך הוא נראה? כולו סהרורי ונחרד, מה יהיה גור הדין? הוא מבין שהמשפט הזה יחרוץ את עתידו ועל פי זה הוא פועל בהתאם.

לפי ההכנה כך מתגלה הי"ת

איתא ב'שפת אמת' (בפרשת כי תצא, תר"מ הדיבור הב') וז"ל, (בפסוק (דברים כג, י-טו) "כי תצא מחנה... ונשמרת מכל דבר רע... כי ה' אלוהיך מתהלך..." רמז לימים הללו קודם ר"ה שהוא יום מלחמה כידוע, ולכן "יום תרועה" (במדבר כט, א) כמ"ש במלחמה 'והרעותם בחצוצרות ונזכרתם' (במדבר י, ט) כמ"ש בזהר (עי' זוה"ח בראשית דף כה ע"א, ובפרשת ויקהל ח"ב דף קצו ע"ב), לכן יש חודש אלול מקודם להיות נשמר לזכות לסיוע משמים כמ"ש "ה' אלוהיך מתהלך - להצילך ולתת אויבך לפניך" ר"ת אלול... שבוודאי בנ"י צריכין עזר משמים, רק כפי הקרבות אליו ית' כמו כן עוזר לנו השי"ת, וצריכין רק הכנה לקבל השראת שכנתו ית'. וכמו שבנ"י מכינים עצמם בימים הללו לשוב אליו ית'. כן הבורא ית' מגלה הארות הקדושה בלבות בנ"י בימים הללו. ז"ש (תהלים סט, יד) "ואני תפלתי לך ה' עת רצון", כי בנ"י מכוונים ויודעים להתעורר בתפלה בימים אלו. שגם בשמים מתעורר שערי רחמים "כי אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן" (ישעיה מב, ח) ר"ת אלול - כי מסירין בימים אלו הסתרות הקליפות וסט"א ויש התגלות הקדושה כנ"ל.

קל לרדת אבל לעלות מאד קשה כי בחודש אחד הוא רוצה לעלות את כל הדרך שירד, כמה עמל ויגיעה דרוש למשימה קשה זו

אם אדם יקח זמן לעצמו לעשות חשבון נפש ויתבונן במעשיו ויפסיק את מרוצת החיים שלו ויתבונן היכן הוא עומד, מה עשה כל השנה, כמה למד וכמה תיקן את עצמו, ומה הרויח בשנה זו. (אם יראה כמה הוא חייב לקב"ה ועדיין הוא רחוק) וצריך לזה עבודה גדולה כי קל לרדת אבל לעלות מאד קשה. והובא על זה בספר קדוש ישראל (ח"ב עמ' שמו) בשם ר' ישראל סלנטר זצ"ל משל לקטר רכבת שהיה יורד מראש ההר ושנסע במסלול במשך אחד עשר חדשים ואח"כ החליט כי בחודש אחד הוא רוצה לעלות את כל הדרך שירד, כמה עמל ויגיעה דרוש למשימה קשה זו? כך היא עבודת חודש אלול.

ובאמת צריך להבין מדוע האדם לא מתעורר, הרי יום הדין הגדול קרב וידונו בו את האדם על כל מה שהיה עמו, יחיה או ח"ו ימות, חולה, בריא, עני עשיר מה יהיה עם רעייתו, בניו ובנותיו נכדיו וכו' כל זה על הכתפיים שלו והוא עולה את העליה שמשני צידיה יש תהום, אם ח"ו הוא נופל גם הם נופלים עמו ח"ו, א"כ מדוע לא מתעוררים?

אלא הסיבה שאנחנו אדישים כי אנחנו חושבים שגם השנה יהיה כמו שנה שעברה ומסתמא נכתב ונחתם לחיים טובים, אבל אם נתבונן נראה כמה מחשבה זו שקרית שהרי כמה בנ"א בריאים נפטרו בשנה זו בכמה מיתות משונות ל"ע, מי באש מי במים ומי בחרב, ה' ירחם.

ועוד אם היה בא שליח בי"ד של מעלה ביום ר"ה לבהכנ"ס ואומר לכל אחד מהמתפללים את פסק דינו בידו יחיה או ימות, זכאי או חייב, כולנו היינו עושים מאמצים כבירים ועובדים קשה כל חודש אלול כדי לזכות בדין ביום הדין, ואז חודש אלול היה נראה אחרת לגמרי, מסירות נפש לכל דבר שבקדושה.

- זו התורה, מספרת עם בעלה - שכל ספוריו בדברי תורה.

ימים גורליים לכל אחד ואחד מאיתנו, אסור להתמהמה!! זה הזמן שנקבל קבלות כדי לזכות ביום הדין

וצריך לדעת, כי חודש אלול הוא זמן מלחמה ואסור לאבד אפי' חלק מזמנו אלא חייבים לנצל כל רגע, וכך הרבה סבל ומכאובים נוכל למנוע, אם רק לנצל את המתנה הגדולה שנתן לנו הקב"ה.

ולכן עתה מתחילים את חודש הרחמים והסליחות והם ארבעים יום 30 יום של חודש אלול ועוד עשרה ימים של תשרי שבהם שערי שמים פתוחים והאדם יכול לקבל עליו תשובה ומעשים טובים ומקבלים אותו באהבה וכמו שכתב רבינו האר"י ז"ל (עי' שער רוח"ק יחוד י"ו) שמתגלים עתה י"ג מכילן דרחמי ויש רחמים גדולים מאוד והתפילה והתשובה מתקבלות.

כוחה של קבלה

סיפר הרב ברוך רונבלום השבוע מה כוחה של קבלה שאדם קיבל על עצמו.

אברך אחד קיבל על עצמו ליטול ידיו קודם התפילה ויהי מה והקפיד על קבלה זו בכל מאודו.

והנה בבין הזמנים האחרון טייל עם משפחתו בירקון ואספו שם מנין לתפילת מנחה, הוא חיפש מקום ליטול ידיו ולא מצא בלית ברירה החליט ליטול ידיו במימי הירקון על אף שהם סרוחים.

והנה כשהלך ליטול ידים ראה שם יד חשב זה יד של בובה ופתאום ראה גם ראש שבולט מהמים הבין שיש שם גוף של אדם, והוא בתפקידו פראמדיק, קפץ מיד לתוך המים והוציא משם ילדה קטנה עשה לה החייאה וחזרה לנשימתה ב"ה וניצלה. וסיים על זה "מים ראשונים הצילו את הנפש".

היצר הרע רוצה לגנוב את חודש אלול ויחד עם זה כל השנה הבאה

בספר בן איש חי' (ח"ג דרוש ג' לשבת תשובה עמ' נ) למורינו הרי"ח זצ"ל הביא בשם 'המגיד מדובנא' (פרשת בלק סו ע"א) משל לבעל חנות אשר הרוויח בכל יום הון רב, ומדי יום ביומו בעת נעילת החנות היה שולח נער עם כספו אשר הרוויח להפקידו בבנק, ויהי כראות 'גנב העיר' שנער זה עובר ברחובה עיר בכל יום בשעה קבועה עם צרור הכסף הגדול, שם ענינו להשיב את הכסף אליו, אך לא היה יכול לשדרו מהנער כיון שבאותה שעה שהילך עם הממון בידו היה רחוב העיר מלא באנשים, והיאך יגנבהו לעיני כל הקהל, אמנם 'גנב העיר' אינו מתייאש, וחישב עד שמצא תחבולות היאך יבוא כל הכסף אל ידיו, וממחשבה למעשה, ברחוב ההוא היה יושב חייט מומחה התופר בגדי שרד לשרים ורוזנים, באחד הימים נכנס הגנב אל החייט ואמר לו, הנני שלוחו של פלוני מעשירי העיר, אשר שלחני להזמין בעבורו חליפה ברוב פאר והדר כראוי לעשיר שכמותו, אמר החייט, אכן אצלי הוא המקום הנכון לכך, אך יואיל כבוד העשיר לבוא הנה שאוכל למדוד את מידת החליפה, אמר לו ה'שליח', אדוני עסוק עד מאד ואין עיתותי בידו לבוא הנה, לכך ביקש ממני, שאחפש ברחוב העיר אדם השווה למידות גופו ועליו נמדוד את החליפה, וכך יצאו שניהם להמתין ברחובה של עיר לאדם התואם במידותיו לעשיר...

ויהי כאשר עבר נער זה והממון בידיו, אמר הגנב לחייט מידות נער זה מתאימות למידות אדוני, קרא החייט לנער ואמר לו, האם תוכל לגמול עמי חסד ולמדוד חליפה זו, והנער הסכים, נכנס לחנותו של החייט ופשט את חליפתו שלו ואף הוריד מידו את אמתחת המעות בכדי למדוד את החליפה החדשה, באותו רגע תפס הגנב את אמתחת המעות וברח עמה, הנער שרצה לרדוף אחריו, נעצר על ידי החייט שתפסו בשתי ידיו בזעקו, אין אתה יוצא מכאן כשהנך לבוש בחליפה שלי... וכך עלה בידו של הגנב להוציא ממנו את כל המעות. ואמר הבן איש חי שלכך אנו דומים, שבחודש אלול יש בדינו 'אמתחת מעות' פי כמה וכמה מאשר אנו משערים, ובכוחנו לפעול לעצמנו כתיבה וחתומה טובה לשנה הבאה עלינו לטובה, לשוב ולהתקרב אל הש"ת, לעלות ולהתעלות ברוחניות ובגשמיות אי לכך בא היצר, זה 'הגנב הגדול', מלביש עלינו 'חליפותיו', לא רק על גופנו, כי אם ובעיקר על מוחנו וליבנו, כל אחד כפי מידותיו

ושטויותיו, וכך מסיח הוא את דעתנו ומאבד אוצר יקר זה מידנו, עד שכאשר נפקח עינינו לראות את 'הגניבה' יזעק הוא לעברנו, אין בידך לברוח, כיון שהנך לבוש בחליפה שלי... והנה זאת ברור ומוסכם שבאם היה אחד מגיע אל אותו נער וזועק לו, היזהר והישמר מפני אותו נוכל שכל מאוויו הם לשדוד את מעותיך, ודאי שהיה הנער משליך את החליפה מעליו ושומר על צרור הכסף כעל בבת עינו, ולדידו, זהו קול השופר שתוקעים בחודש אלול לעורר אותנו ולצעוק אלינו בקול גדול, עורר ישנים משנתכם, היזהרו והישמרו ממעללי היצר הרע הבוער בכם ורוצה לגנוב מידכם את כל החודש הנעלה הזה, ואת כל השנה הבאה לטובה התלויה בחודש זה, השליכו מעמכם את כל הטרדות והתחזקו בעבודת הבורא יתעלה.

ההשפעות לפי המקבלים

והנה נודע כי הקב"ה מנהיג את העולם הזה ע"י צרופי אותיות התורה הקדושה, וכאשר האותיות יורדות למטה לעוה"ז הן מצטרפות לפי מדרגת המקבלים.

וצריך לידע שכל ההשפעות שהקב"ה משפיע לנו מן השמים הן חסד ורחמים, אלא שבירידתן למטה הם משתנות כפי מדרגת המקבלים, אם המקבלים עובדים את השי"ת אז האותיות נשארות למטה כמו שהיו למעלה - חסד ורחמים.

אבל אם המקבלים לא ראויים לקבל את השפע היורד מחמת רוע מעשיהם, כי אז מקבלות האותיות צרוף אחר והחסד הופך לדין ח"ו לדוגמה הענ"ג - נגע, השפע - פשע, תם - מת, רצה - צרה וכו'.

וא"כ כל ההשפעות שמשפיע הבורא יתברך לנבראים בעוה"ז נובעות מצרופי אותיות התורה הקדושה שבה נברא העולם, כי התורה היא כלי אמנותו של השי"ת, כמו שכתב הזוהר הקדוש (פרשת תרומה ח"ב דף קסא ע"א) הסתכל בתורה וברא את העולם, כמש"כ "בראשית" ברא אלהים ואין ראשית אלא תורה ובה ברא את העולם, והקב"ה השתמש באותיות התורה כאומן המשתמש בכלי אומנותו ועושה מהם כל מיני צירופי אותיות כדי לברוא את העולם ולהחיות בהם כל הנבראים.

וצריך לידע כי הפסוק אומר (איכה ג, לח) "מפי עליון לא תצא הרעות" אלא כאשר יורדות אותיות השפע למטה, הנה מחמת מעשה התחתונים הם משתנות, לכן עתה בחודש הרחמים והסליחות נוכל ע"י התשובה והמעשים הטובים להפוך את הכל לטובה. (ע"פ מאור עיניים טברסקי פרשת משפטים).

וכאשר האדם חוזר בתשובה ומתפלל לקב"ה הרי הוא מחזיר צרופי האותיות כפי שהיו למעלה לחסד ולרחמים וכך מתבטל הדין.

דרוש ב' מעלת התשובה

חובת התשובה בחודש אלול

הנה איתא בזוה"ק (זו"ח כרך א דף צו ע"ב) לפרש מה שנאמר (דברים כא, יג) 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים - **דא היא ירחא דאלול'**, לרמז על חובת התשובה בחודש אלול, וביאר הגה"ק בעל 'משנת חסידים' (בספרו חושב מחשבות פר' כי תצא סוף רמז קי"ו) הטעם שלא נאמר 'חדש ימים' כי אם 'ירח', משום ש'ירח' ר"ת יום ראש חודש, לרמז כי מיום ר"ח אלול יתחיל בסדר התשובה ולא יתמהמה מלהתחיל עד אמצע החודש...

כבר הבאנו מה שכתב האר"י הק' (שער רוה"ק יחוד י"ו) שהכתוב (ישעיהו מג, טז) "הנותן בים דרך" שייך לענין התשובה בחודש אלול, שבו נותן לנו הקב"ה 'דרך' לשוב אליו יתברך. ואמרו בעלי הרמז להסביר השייכות בין נתינת הדרך ב'ים' דייקא לתשובה, שכמו שאחר עבור אניה בלב ים אין ניכר שום סימן על המים שעברה שם אניה ואפילו ברושם בעלמא, כך ממש הוא אצל בעל תשובה, אחר ששב אל ה' בכל לבו, שוב אין ניכר על נשמתו שפעם חטא לה' ואפילו רושם בעלמא.

ואם כה יפה כוחה של תשובה בכל השנה, על אחת כמה וכמה שגדולה היא התשובה הנעשית בחודש הרחמים והרצון, וכמו שאמרו צדיקים לרמוז במזלו של החודש 'מזל אלול בתולה' (ספר יצירה פ"ה מ"ח), שבחודש זה ביד כל אחד לעזוב את כל העבר, כמי שלא קלקל מעולם, דוגמת קרקע שלא נחרשה מעולם הנקראת בגמרא 'קרקע בתולה' (ע"ז לב.).

רמז נוסף 'הנותן בים דרך', כי כאשר יסע כלי הרכב ביבשה ממקום למקום, אם יטעה 'בעל העגלה' (נהג) ויסטה מדרכו המיועדת לו אין בידו לסוב מיד על עקביו לעמוד בדרך ישר כי בזה יפגע מיד בנוסעים לפניו ולאחריו... אלא עליו להמשיך בדרכו עדי הגיעו ל'פרשת דרכים' שם יסוב על עקביו, משא"כ כשאנייה טועה בלב ים, הרי מיד על אתר מסובב פניו ממזרח למערב וכבר הוא עומד ומתייצב על דרך טוב... כיו"ב היא התשובה - הנותן בים דרך, ברגע כמימריה יסובב עצמו וכבר הוא עומד בדרך הישר...

עוד יתבאר על פי 'מאמר החכם' (אגרות סופרים לרעק"א איגרת ט עמ' 12) - אלפי אניות עברו כבר בלב ים, ואפילו אחת מהם לא סללה דרך כבושה לטובת הרבים שיהא בידם לבקוע שם, אלא כל הרוצה לעבור את הים, עליו להיכנס אל תוך הים, ולפלס דרך ונתיב לעצמו, ואף שיעמדו לו מכשולות רבים בדרכו כגלי הים, ומכמורות ושאר מניעות, יתגבר עליהם עד שסוף דבר יגיע למחוז חפצו.

וזוהי ההוראה ל'בעל תשובה', אל יאמר 'הורני דרך תשובה', מהי הדרך הסלולה לתשובה, וכדומה בשאר טענות, לזה אומרים 'הנותן בים דרך' - כמו שבים אין דרך כבושה לרבים, אלא כל אחד נכנס לתוך מי הים ומפליג לדרך ולבסוף יבוא אל תכליתו, כמו כן אתה - תתחיל להפליג בים התשובה, קפוץ נא אל מי הים הסוערים, התגבר על גלי הים המאיימים לבלעך, ולבסוף יערב לך ותגיע למחוז חפצך בשלום ובשלווה.

מצות עשה של התשובה

הנה נודע כי תכלית בריאת העולם כולו לא נברא אלא בשביל "ישראל" שנקראו ראשית. שנאמר (בראשית א, א) "בראשית ברא אלהים" ואמרו חז"ל (ילקוט שמעוני רמז ב ד"ה ומנין) בשביל ישראל שנקראו ראשית שנאמר (ירמיהו ב, ג): "קדש ישראל לה' ראשית תבואתו".

וכידוע שראה הקב"ה צורך גדול לבריאת האדם עם יצר הטוב ויצר הרע, כדי שיקבל שכר טוב ע"פ מעשיו וע"פ הדין, ואם יברא את האדם בלא יצה"ר, יהיה האדם כמלאך, אך לזה כבר נבראו המלאכים, וכידוע המשל על אותו אחד שרצה לנצח במשחק כדורגל ולהכניס הכדור בשער הנקרא בלשונם גול, והלך בבוקר השכם כאשר אין איש במגרש והיה בועט בכדור ומכניס גול ועוד גול, ובא אח"כ והתפאר שהכניס היום עשרה גולים. אמרו לו כיצד, וסיפר להם, אמרו לו בודאי שתנצח כי מי התנגד לך, אבל אם תשחק עם שחקנים יהיה מי שיתנגד ואז אם תנצח מגיע לך שכר. וכן הקב"ה ברא אותנו עם יצה"ר כדי שיהיה מי שיפתה אותנו, ואם נתגבר עליו נקבל שכר.

ואומר רשב"י בזוה"ק בראשית (ח"א דף כג ע"א), שכיון שנברא האדם עם יצה"ר, אי אפשר שלא יחטא, כי כפי שאמרו חז"ל מעטים הם שמותו בעטיו של נחש שלא נמצא בהם חטא ולזה הקדים ה' יתברך את התשובה לבריאת העולם.

ועיין עוד בזוה"ק פרשת אחרי מות (ח"ג דף סט ע"ב) וז"ל בתרגום: בשעה שברא הקב"ה את העולם ורצה לברא את האדם, נתייעץ בתורה, אמרה התורה לפני הקב"ה, מדוע אתה רוצה לברוא את האדם, האדם הזה עתיד לחטוא לפניך, ואם תנהג עמו כמעשיו הרי העולם לא יכול לעמוד לפניך וכ"ש האדם, אמר לה, וכי לחנם אני נקרא (שמות לד, ו) "אל רחום וחנון וכו'".

וטרם שברא הקב"ה את העולם ברא את התשובה. אמר הקב"ה לתשובה, אני רוצה לברא אדם בעולם, בתנאי שאם ישובו אלייך מעוונותיהם תהיי מוכנה לסלוח לעוונותיהם ולכפר עליהם, לכן בכל שעה התשובה מוכנה לאדם.

וכשבני אדם חוזרים ושבים מעוונותיהם, תשובה זו חוזרת לפני הקב"ה ומכפרת על הכל, והדינים נכנעים ומושפלים כולם, ואדם נטהר מעוונותיו, ומתי נטהר אדם מעונו בשעה שנכנס בתשובה ההיא כראוי עכ"ל.

התשובה היא מצות עשה דאורייתא כמ"ש: "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם והתודו את חטאתם אשר עשו" (במדבר ה, ו) ואומר: "בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו" וכו' (דברים ד, ל).

לעתיד לבא אליהו הנביא יתרץ כל תיק"ו אשר בש"ס, ויעשה מן תיק"ו תיקון בסוד נ' שערי בינה

התורה הקדושה מתחילה באות ב' אומר הרי"ח הטוב בשם האר"י (עץ חיים שער מב פרק יד) הטעם שהתחילה התורה באות ב' מפני שהתורה ניתנה לנו מעולם הבריאה שהוא סוד הבינה וא"כ הב' רומז לבינה, וידוע כי התשובה היא בבינה בסוד הפסוק (תהלים קל, ג) "אם עוונות תשמור יה' ה' מ"י יעמוד" - מ"י היא הבינה חמשים שערי בינה, ולכן כתוב (איכה ב, ג) "מ"י ירפא לך" שהגאולה תהיה ע"י התשובה, כי התשובה תגיע עד כסא הכבוד עולם החרות, עוה"ב, ואז נזכה לגאולה, וזה הטעם שאמרו רבותינו (עי' תי"ט סוף מסכת עדיות ד"ה שנאמר הנה), לעתיד לבא אליהו הנביא יתרץ כל תיק"ו אשר בש"ס, ואמרו בזוה"ק (רעיא מהימנא פרשת צו דף כז ע"ב) שאלהו יעשה מן תיק"ו תיקון. וצריך להבין מה ענין זה, ומסביר מו"ר ר' יוסף חיים בעל הבא"ח, שהנה מצינו שהקב"ה נתן שם חיבה ליעקב אבינו והוא "ישורון", כמו שאומרים בתפילה מאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו קראת אותו ישראל וישורון, ושם זה הוא שם חיבה שזכו בו ישראל זרע יעקב, ואותיות השם הזה הן מאירות בעם ישראל, והנה ישורון מיישורון גי' תיק"ו. שעדיין לא זכו להארת הנו"ן של ישורון יען כי לא זכו לתשובה העליונה שהיא סוד הבינה שהיא נ' שערי בינה אבל לעתיד שיזכו, אז יעשה אליהו מתיק"ו תיקון ויזכו לתשובה עליונה בסוד חמשים שערי בינה. (כן איש חיל ח"ג דרוש א לשבת זכור).

לעשות תשובה קודם כל לימוד, תפילה או מצוה

האר"י הקדוש כותב (שער תיקון עונות פרק יא) שאדם צריך לשוב בתשובה לפני כל לימוד תורה ועשיית מצוות, שאם לא כן המצוות שעושה הולכים לס"א. והוסיף על זה הבני יששכר (מאמרי חודש ניסן מאמר ד דרוש יא) על כן אמר הנביא (ירמיהו ד, ג) "נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים".

וע"פ זה מסביר "התפארת שלמה" (לסוכות מהדורה חדשה עמ' רב) את מה שאמרו (ברכות מז): "מצוה הבאה בעבירה" פי' שהמצוה עצמה באה בתוך העבירה בין החיצונים רח"ל אלא צריך להיות מבחי' סוד מרע ועשה טוב.

ולכן גם התנא מתחיל את דיני לולב וכו' כל ארבעת המינים בלולב הגזול. למרות שדין זה הוא מפרטי המצוה ולא מעיקריה אלא שרמז בזה שמצוות לולב עלולה להגזל חלילה ע"י החיצונים לכן צריך קודם המצוה לשוב בתשובה שלא יהיה נלקח ונגזל לחיצונים ולס"א.

ואומר החוזה מלובלין כי מי שעושה תשובה לפני מצוה ולימוד תורה אז לא יקרא רשע ותקובל תורתו ומצותו וז"ש (משלי כח, ג) "מוודה ועוזב ירוחם" פי' אם מודה על פשעיו ועוזב אותם אז ירוחם מלשון רחים רבנן, יהיה אהוב על ה' יתברך. (זכרון זאת משלי לח ע"א).

הקב"ה אמר יעשה תשובה ויתכפר לו

מובא בפרשת שופטים (דברים יז, ו) "על פי שנים עדים או שלושה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד" מה פי' יומת המת, והלא המת מת כבר, מה שייד להמיתו, אלא הרמז כאן ע"פ רבותינו שדרשו במדרש(פסיקתא דרב כהנא כד, ז) "שאלו לחכמה נפש החוטאת מה דינה, אמרה להם (משלי יג, כא) "חטאים תרדף רשע".

שאלו לנבואה נפש החוטאת מה דינה, אמרה (יחזקאל יח, ד) "נפש החוטאת היא תמות".

שאלו לתורה נפש החוטאת מה דינה, אמרה יביא אשם ויתכפר לו.

שאלו לקב"ה נפש החוטאת מה דינה, אמר להם תעשה תשובה ויתכפר לה.

עד שלא בראתי את העולם בראתי את התשובה" כמו שאומר הזוה"ק (פרשת אחרי ח"ג דף סט ע"ב) שבא הקב"ה לברוא את האדם, בא ונמך עם התורה, אמרה התורה לפניו ריבנו של עולם אתה רוצה לברוא את האדם, לתת לו את התורה, איך אפשר לתת לו את התורה, הוא לא יקיים אותה, ועתיד לחטוא לפניך, יש לו יצר הרע. אמר לה בשביל זה בראתי תשובה. אמר הקב"ה לתשובה, אני משביע אותך, כשבני חוזרים בתשובה תפתחי להם את הדלת ותקבלי אותם. וזה שאומר "על פי שנים עדים או שלושה עדים יומת המת" מי הם ה-שנים עדים, אלו החכמה והנבואה, החכמה אומרת "חטאים תרדף רשע", והנבואה אומרת "נפש החוטאת היא תמות". "או שלשה עדים" גם התורה אומרת יביא אשם ויתכפר לו, עכשיו בעוונותינו אין אשם, אין בית מקדש, כשאין אשם יומת המת, אבל למעשה "לא יומת על פי עד אחד", מי הוא העד האחד זה הקב"ה, הקב"ה אמר יעשה תשובה ויתכפר לו. אפתח לו שערי שמים שהרי צויתי על התשובה שהיא תקבל את השבים, תפתח להם דלת, תקבל אותם בתשובה שלמה. (ע"פ לחמי תודה הורוויץ קפא ע"ב ד"ה והנה איתא).

ועכשיו חודש אלול פותחים שערים לתשובה, צריך לעשות תשובה בכל לבנו ובכל נפשנו ובכל מאודינו, לחזור בתשובה לפני בורא העולם להתחרט על המעשים שלנו. אדם לא יעביר את הזמן שלו בהבלים, כל רגע שהוא לא עובד את ה' באמת, שהוא לא לומד תורה, שהוא לא חי חיים רוחניים, זה הפסד נצחי, אין תענוג גדול יותר ממה שאדם חי חיים רוחניים, ואין שמחה יותר משמחת התורה. אדם שרוצה תענוג בעולם הזה ובעולם הבא, זה רק ע"י תורה, יראת שמים ומידות טובות. כל הבלי העולם הזה הם רק מזיקים גם בגשמיות וגם ברוחניות, אדם שיש לו שכל, הוא מואס בזה, העיקר זו הרוחניות. הוא יאמר ליצר הרע מחר! את ה' מתחילים לעבוד עכשיו! יעשה חשבון נפש, יקרא תיקוני הזוהר וכל יום יקום לסליחות, הזמן דוחק צריך לחזור בתשובה בעוד מועד, ויה"ר שבזכות התשובה נכתב ונחתם לחיים טובים ולשלום אנחנו וכל עמו ישראל ובא לציון גואל.

ממעמקים קראתיך ה'

אמרו חז"ל (עי' ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב דף נא ע"ב) כאשר מנשה עשה תשובה קרא מקודם לכל עבודה זרה שתציל אותו מצרתו, כיון שלא הועיל אמר: אני זוכר שהיה אבי מקרא אותי את הפסוק (דברים ד, ל) "בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו"... הרי אני קורא אותו אם עונה אותי מוטב ואם לאו... והיו מלאכי השרת מסתמים את החלונות שלא תעלה תפילתו, והיו המלאכים אומרים רבונו של עולם אדם שהעמיד צלם בהיכל אתה מקבלו בתשובה. אמר להם אם אני מקבלו הרי אני נועל את הדלת בפני כל בעלי תשובה. מה עשה הקב"ה, חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד ושמע תחינתו, זה שכתוב (דה"י ב לג, יג): "ויעתר לו וישמע תחינתו וישיבהו... וידע מנשה כי ה' הוא האלקים".

והנה, מנשה בא בתשובתו בעלילה ובזרוע ובעל כורחו, ואף על פי כן, פתח לו השם יתברך פתח לתשובה. ותשובה כזאת נקראת "עמק", כי (תהילים צב, ו) "מאוד עמקו מחשבותיך" ואין משיג איך תועיל תשובה הבאה בזרוע באין זכות לאדם. ואמרו חז"ל (סנהדרין קא:): שלשה באו בעלילה: קין עשו מנשה, באין זכות ונתקבלו דבריהם. וזהו (שם, קל, א) "ממעמקים קראתי ה'", אני קראתיך ה' שתענונו מן 'עמק', הגם שבידינו אין זכות. ועל כן "עמק" ראשי תיבות עשו מנשה קין, וכשם שנתקבלו דבריהם אף שלא היו להם זכויות, כך תקבלנו גם אנחנו הגם שאיננו ראויים לכך. (בני יששכר מאמרי חודש תשרי מאמר ב דרוש יד).

משל לאשה שהלך בעלה למדינת הים, כמה צער מגיע לה עד שתראה פני בעלה. וזה צער השמים, ואם הקב"ה סובל שעור זה הצער עלינו, על מה אנחנו ישנים בתרדמה גדולה כזאת ואין אנו חוזרין בתשובה שלמה

מצאתי ב"תנא דבי אליהו" (רבה פרק לא) וזה לשונו: הקב"ה יושב ומצפה להם לישראל יותר ממה שמצפה האב לבנו והאשה לבעלה, שיעשו תשובה כדי שיגאל אותן ויבנה להם בית המקדש.

אומר הרב פלאג'י זצוק"ל (תהילים קטז, י) "האמנתי כי אדבר", דבכל פעם שאני קורא המאמר הנכבד הלזה, "עיני עיני יורדה מים" (איכה א, טז), דאיך יתכן דמלך הכבוד אלהי עולם ה' הוא יושב ומצפה אותנו דנחזור בתשובה, כדי לעשות טובה עמנו, כל הטובות שבעולם, וכל אחד הולך בשרירות לבו, ואין איש שם על לב לאמר: (הושע ו, א) "לכו ונשובה אל ה'". ואם בבנו החביב לו ערב אחד אחר לבוא לביתו יותר מהשעה שרגיל לבוא בכל ערב, אזי האב עיניו כיונים משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים, מתי יבוא לביתו. וכן האשה שהלך בעלה למדינת הים, כמה צער מגיע לה עד שתראה פני בעלה. וזה צער השמים, ואם הקב"ה סובל שעור זה הצער עלינו, על מה אנחנו ישנים בתרדמה גדולה כזאת ואין אנו חוזרין בתשובה שלמה, אהא הוא אומר: תן בלב עמך ישראל לשוב בתשובה שלמה לפניך, (תהילים קטז, א) "לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד".

ולפי זה נראה דזהו הטעם דאמרו ב"זהר הקדוש" (פרשת נשא ח"ג דף קכו ע"א), ומובא גם בספר "קב הישר" (פרק ז'), דהקב"ה בעצמו מכריז בכל יום: "שובו בנים שובבים" (ירמיהו ג, יד). וכשיוצא הכרוז למעלה, הקול נשמע למטה, והקול ההוא מעורר עצי היער ולובשים חרדה ואומרים שירה באימה וביראה, כאשר יעוין שם. והיינו: כיון דהקב"ה מצפה מתוך חבה זו, מכריז בכל יום בכבודו ובעצמו, לא עלידי מלאך ולא עלידי שליח (מועד לכל חי להגר"ח פלאג'י זצ"ל פרק טו אות ג).

גדולה תשובה שמארכת ימיו ושנותיו של אדם

אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן: "גדולה תשובה שמארכת ימיו ושנותיו של אדם". (יומא פו:).

ויתבאר על-פי מה שכתב מוהר"ו ב"שערי קדשה" (חלק א שער א): "ואמנם מזון הרוחני של הנפש הקדושה נמשך אליה על-ידי קיום התורה הכלולה מתרי"ג מצוות כדמיון תרי"ג אברי הנפש וכו'. וכל אבר מרמ"ח אברים נזון

ממצוה פרטית המתיחסת לאותו אבר, וכאשר יחסר לאדם קיום איזו מצוה, גם האבר הפרטי המתיחס לאותו מצוה יחסר מזונו וכו'.

ונמצא האבר ההוא מת לגמרי. ובהסתלק הקדושה ממנו, אזי יתלבש בו רוח טומאה במקום רוח הקדושה שנסתלקה וכו'. וזהו ענין "רשעים בחייהם קרויים מתים" (ברכות יח:), כי נסתלק מהם נפש הקדושה מאלהים חיים ושורה עליו המות אבי אבות הטומאה, רחמנא לצלן, עד כאן לשונו.

הרי שחיותו של האדם מצד שפע הקדושה תלויה במצוות, ומיתתו בחייו של הרשע נמשך חיותו מהטומאה, וכששב לה' ממשיך על עצמו שפע קדושה וחיים, ומסלק מעצמו רוח הטומאה שממנה תוצאות מות.

וכן מובא בשער מאמרי רשב"י (פרשת בראשית): "כי הרשע כאשר הוא חוטא הוא מוריד נשמתו בגיהנם בהיותו בחיים, כי בעת יצירתו נופחה נשמתו בקרבו, ובהיותו חוטא מוריד נשמתו דרך מרגלותיו ונשקעת בגיהנם בחייו. וכפי בחינת עוונותיו יורדת נשמתו כך מדרגות, ולכן בחייו קרוי מת, עד שכשמרשיע לגמרי נופלת נשמתו עם כל מדרגותיה בגיהנם, ולא נשאר בגופו שום מדרגה מנשמתו להחיותו והרי הוא מת", עד כאן. הרי שאריכות החיים תלויה בתשובה ובמעשים טובים.

פעם באו אל הבעל שם טוב קרוביו של אדם ששכב על ערש דוי ובקשוהו שיבקש עליו רחמים. נענה הצדיק לבקשתם והלך אל בית החולה לבקרו, האיש שכב כמת על מטתו, גופו כחש עד שעורו נמתח על עצמותיו, כח הדבור נטל ממנו, והרופאים אמרו נואש לחייו.

הביט בו הבעל שם טוב ובקש להביא לו מעט מרק בשר. באטיות ובזהירות רבה השקה את החולה במרק, ולהפתעת הנוכחים התאושש החולה, פניו קבלו גוון של חיים וכושר הדבור חזר אליו. בסבלנות אי-יָקָץ הוסיף הצדיק להשקותו סמי מרפא עד שהבריא האיש לחלוטין. הרופא, שבטוח היה במותו של האיש, נדהם למראה הנס ושאל את הבעל שם טוב באיזה סם פלאים רפא את החולה שאיבריו חלו במחלה שאין מרפא לה. ענה לו הבעל שם טוב: "אתה הסתכלת ובדקת את החולה מבחינה גשמית, הבטת על איבריו, ואני ראיתי את צדו הרוחני, דברתי עם נשמתו. יש לאדם רמ"ח איברים ושם"ה גידים, וכנגדם יש רמ"ח מצוות עשה ורשע"ה מצוות לא תעשה. כשאדם פוגם באחת המצוות, מתקלקל האיבר או הגיד שכנגד אותה מצוה. וכשאדם חוטא מאד ועובר על לאוים רבים, מתקלקלים החיים. כשראיתי את מצבו האנוש של החולה, פניתי אל נשמתו ודרשתי ממנה לקבל עליה תשובה, הסכימה הנשמה והבטיחה לחזור בתשובה שלמה, ומיד נרפאו כל האברים והגידים ויכולתי לרפא את האיש לגמרי". (ע"פ שבחי בעל שם טוב תרפ"ז עמ' 50).

יוסיף דעת יוסיף מכאוב

והנה אחת מן התחבולות של יצר הרע, לבוא בטענה אל האדם, שאין הוא צריך לעשות תשובה, באמרו, הנה אתה שומר תורה ומצוות, משכים ומעריב בבתי כנסיות, קובע עתים לתורה, ומחנך את בניך בדרך התורה והמצוות, ומה לך לחשוש פן ייסר אותך הקב"ה חס וחלילה. התבונן וראה, שהרבה בני אדם, שהם פחותים ממך בתורה ויראת שמים - טוב להם בעולם הזה, ואינם סובלים ייסורים. ומה לך לירא מן העונש?

אך צריך לדעת, שטענה זו היא עצת היצר, ואיננה טענה נכונה. הנה מי לנו גדול מדוד המלך ע"ה, עבד ה', שעם כל צדקותו וגדלותו בתורה, אמר "סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי" (תהלים קיט, קב). ושמואל הנביא, שהיה שקול כנגד משה ואהרן (תנחומא פרשת צו, יג), בשעה שהעלתה אותו אשה בעלת אוב, אמר "למה הרגזתני להעלות אותי" (שמואל א כח, טו) ובגמרא (חגיגה ד:) שחשב שמואל, כי הוא עומד בדין שנית, והיה מתיירא מן הדין, והביא אתו את משה רבינו ע"ה שיעיד עליו, שקיים את כל התורה כולה.

למה הדבר דומה, לילד קטן, שהזהירה אותו אמו, לבל ישחק בבית בכדור. הילד לא שמע, קיפץ בבית אנה ואנה עם הכדור, ולפתע עף הכדור לעבר החלון וניפץ את הזכוכית. אמו בשמעה את קול הנפץ, רצה לעבר חדרו של הבן, ובראותה את אשר עולל בנה הקטן, נופה בו והענישה אותו על אותו המעשה הרע שעשה. והנה לאחר זמן מה, נכנס תרנגול אל סלון הבית, והתחיל מקפץ על גבי השולחן, ושיבר את הכוסות שהיו עליו, לשמוע קול הנפץ רצה עקרת הבית אל הסלון, ובראותה כי שיבר התרנגול את הכוסות נאנחה ואמרה: "כפרת עוונות".

הבן שראה כי מעשה התרנגול עבר בשקט מצד אמו, פנה אליה ושאל: "מדוע כשאני שברתי את החלון צעקת והענשת אותי, ואילו כשהתרנגול שבר עברת על זה בשתיקה".

הסבירה האם ואמרה לבנה, כי התרנגול חסר דעת, ואין שום ציפייה ממנו, ולכן אין מה להענישו, אולם אתה, בני יקירי, בר דעת ומצפה אני ממך להתנהגות טובה, לכן אני מענישה אותך, כדי שתלמד להתנהג מכאן ולהבא בדרך ארץ ותהיה שלם במידות טובות. כך הנמשל, ככל שאדם שלם יותר בשכלו, יתבע אותו הקב"ה להתנהג כפי רום ערכו, ואם יסטה ח"ו מן הדרך, אשר הוא צריך ללכת בה, יפנה אליו השם יתברך, להשיבו אל הדרך הנכונה.

המעשה של רב אחא בכפר טרשא איך שהחזיר אותם בתשובה

פעם אחת בא רב אחא לעיר קטנה בשם "כפר טרשא". רק נכנס לאכסניא ומיד נתפרסם דבר בואו של האורח היקר והחשוב. באותם ימים השתוללה בעיר מגפה, רחמנא לצלן. התאספו אנשי העיר ובאו אל רב אחא וספרו לו על הצרה אשר מצאתם ובקשו ממנו שיעזור להם.

צוה עליהם רב אחא שיבחרו ארבעים תלמידי חכמים מטובי העיר, והוא חלקם לארבעה מנינים, הציבם בארבע רוחות העיר, מנין אחד בכל צד, ואמרו את פרשת הקטרת בכונה גדולה וכמו כן את הפרשה בתורה על אהרן הכהן שעצר את המגפה עלידי הקטרת. וגם רב אחא הלך עמהם ושתף עצמו באמירת פרשת הקטרת.

עצתו של רב אחא נשאה פרי, המגפה נעצרה והמחלה חלפה. רב אחא חזק את לבם של אנשי העיר שלא יתהלכו בעצבות ובפחד, כי שמע בתקול מן השמים מכרזת וגוזרת בפקודת ההשגחה העליונה שהמחלה המתהלכת בעיר תחלף משם כליל. בלילה נאמר לרב אחא בחלום, שהיות שהציל את אנשי העיר מן המגפה, מוטל עליו חוב קדוש להציל גם את נפשותם ולהחזירם בתשובה על חטאיהם הרבים, ובעקר מן החטא של בטול תורה, שכן אין בעיר תינוקות של בית רבן העוסקים בתורה.

השתדל רב אחא ליסד בעיר "חדרים" ותלמודי תורה, הושיב בהם מלמדים והם הרביצו שם תורה לילדי ישראל. כמו כן התקין כל מיני תקנות, גדרים וסיגים. ועל ידי כך חל שנוי גדול לטובה בחיי הדת של העיר. לאות תודה עשו אנשי העיר לכבוד רב אחא סעודה גדולה, והוא דרש לפנייהם ועוררם לתשובה. אחר כך החלישו לזכרון לדורות לשנות את שם העיר ל"מתא מחסיא". (זוה"ק מדרש הנעלם פרשת וירא ח"א דף קא ע"ב).

"מתא" היינו עיר בארמית, "מחסיא" הוא צרוף של שתי תיבות: "מחי" – מסי; "מחי" היינו הכאה, "מסי" הינו רפואה, כלומר שעלידי המכה שקבלו ממחלת המגפה באו לידי רפואה גדולה, שזה תלמוד תורה. הרי לך שגדולה תשובה שמביאה רפואה וחיים לעולם. (נפלאות הזהר עמ' 53).

בפגום האדם דיוקן נשמתו פוגם ממש בשכינה שממנה נברא צלם דיוקן הנשמה

ואביא לפניך קורא נעים מה שכתב הרב "ראשית חכמה" (שער התשובה פ"ב אות יד-יז) על הפגום בנשמתו ע"י עבירות שעושה, וכמה מועלת התשובה לטהר אותו ולעשותו אדם נקי וטהור. וז"ל: כי הנה בפגום האדם דיוקן נשמתו פוגם ממש בשכינה שממנה נברא צלם דיוקן הנשמה, והנשמה והשכינה שניהם כאחת מסתלקין ממנו, ואז שולטין בו החיצונים, ופירש הרשב"י ע"ה בפרשת נשא (זוהר דף קכב ע"א) כי בשרות על האדם רוח הטומאה או נקרא מת, וזהו "רשעים בחייהם קרויים מתים" (ברכות יח:), ואמר שם כי השכינה שהיא ה' אחרונה היא הבל שעל ידו מתקיים האדם כענין כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, כמו שהעיתקנו בשער האהבה בפרק עשירי (אות י), ואמר האי ה' לא תיזיל מגופא ובה קיימא [-זאת אות ה' שהיא השכינה לא תלך מן הגוף ועל ידה הגוף קיים] וכד היא תיזיל מניה הא סם המות תיתי ותשרי עליה [-וכאשר היא השכינה תלך ממנו בגלל עוונותיו, הרי יבא הסם המות רח"ל וישרה עליו] דתתקרי [-שנקרא ג"כ] טומאה ע"א פסולה מלאך המות חשך ואפילה ושריא על גופא דבר נש [-ושורה על גוף האדם] ובההוא זמנא אתקרי בר נש מת [-ובאותו זמן נקרא האדם מת, ע"ש רשעים בחייהם קרויים מתים שאין השכינה עמהם], ורזא דמלה (יחזקאל יח, לא) "כי לא אחפוץ במות המת (שכבר נקרא מת בחייו) נאם ה' אלהים והשיבו וחיו". ואמרו לקמיה כי כמו שיש דיוקן הקדושה שהיא השכינה שממנה השפעת הקדושה לאדם שיקיים רמ"ח מצות שהם דיוקנה כן יש דיוקן חיצוני שורה עליו להחטיאו, ובהיות האדם חוטא שורה עליו אותו הדיוקן הרע וכפי חטאו כך מתלבש בו ולכן בשובו בתחלה צריך לפשוט מעליו רוח הטומאה הזה ולעזוב אותו עזיבה עולמית וטוב לו שיכנס במקוה להפשיט מעליו הטמא הזה. וכן כתבו בספר החסידים ונקיש לזה ענין טבילת הגר כי כדי שיכנס אל הקדושה אם לא טבל לא עשה דבר, כן הענין אל הרשע שיצא לחוץ כדי שיכנס אל הקדושה אחר שיקבל עליו שלא לשוב לעונו יטבול ולא יהיה טובל ושרץ בידו. ובהיות מחזיק בתשובה ותנאיה שנבאר בעזרת ה' מתקן כל המדריגות שבהם פגם, וכן אמרו (זוהר פרשת נשא ח"ג דף קכב ע"א) רבי יצחק ורבי יהודה הוו אזלי מאושא ללוד אמר רבי יהודה נימא

מלי דאורייתא (שמות כא, לג) "כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור וגו'", מה כתיב בתריה בעל הבור ישלם, ומה על דא [-ומה על עון זה כך ענשו] כך מאן דגרים לאבאשא עלמא בחובוי [-זה שגורם לקלקל העולם בחטאיו] על אחת כמה וכמה, אלא תוהנא דאף על גב דאבאיש עלמא אמאי אית ליה תשובה [-והתימה הוא, שאע"פ שקלקל זה את העולם בחטאיו מדוע יש לו אפשרות של תשובה] והכתיב (במדבר ה, י) "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' והתודו את חטאתם". והשיב, אלא ודאי דא מהניא להו [-זה מועיל לו] בגין דעביד תשובה כביכול הוא עביד ליה ממש [-משום שעשה תשובה כביכול הוא תיקן את מה שקלקל ממש] דהא מה דפגים לעילא אתקין ליה [-שהרי מה שפגם למעלה בעולמות העליונים תיקן ע"י] ובמה בתשובה, ותשובה אתקין כלא אתקין לעילא אתקין לתתא אתקין לגרמיה אתקין לכל עלמא [-והתשובה מתקנת הכל, מתקנת למעלה ולמטה, מתקן על ידה לעצמו ולכל העולמות כולם], עד כאן לשונו (של הוזה"ק).

והנה לדעת רבי יהודה תשובה זו היא אימא עילאה כדמוכח לקמן מתוך דברי רבי יצחק, ותשובה זו אתקין לעילא פגם שבאצילות, אתקין לתתא העולמות שמהשכינה ולמטה הכסא והמלאכים, אתקין לגרמיה הפגם שבו שמסתלק כעין המעשה שספרו בזוהר (פרשת אחרי מות ח"ג דף עה ע"ב) וכן הנשמה שנסתלקה ממנו, וכן השכינה שתשוב אליו, כאמרו (מלאכי ג, ז) "שובו אלי ואשובה אליכם", ואמר דוד המלך ע"ה (תהלים נא, יד) "השיבה לי ששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני". ולדברי רבי יצחק תשובה שכל אדם עושה היא למטה כי אין כח בכל אדם לעשות תשובה מעולה כל כך שתעלה עד למעלה כענין תשובת דוד המלך ע"ה, וז"ל הוזה"ק (פרשת נשא ח"ג דף קכב ע"ב), תא חזי אפילו כנסת ישראל תשובה איקרי [-בא וראה שאפי' כנסת ישראל שהיא המלכות נקראת תשובה] ואי תימא תשובה עילאה בכל אתר לא שכיח [-ואם תאמר הרי תשובה עליונה שהיא הבינה העליונה אי אפשר למצאה בכל מקום, משא"כ המלכות שנמצאת עם ישראל גם בשעת הדין, וא"כ איך תקרא בשם תשובה] אלא דא אקרי תשובה כדאדהר רחמי לקבלהא [-אלא הטעם שהמלכות נקראת תשובה ע"ש שמדת הרחמים חוזרת להשפיע בה] והיא תבת על כל אכלוסין וינקא לון [-ואז היא חוזרת על כל העולמות ועל ישראל להניק אותם] ותשובה מעליא כד אתמסר נפשא לגבה [-והתשובה המעולה ביותר היא כאשר נמסר הנפש אליה] ונטיל לה בזמנא דאיהי בתשובה [-ונוטלת אותה המלכות בזמן שהוא בתשובה] כדין כלא אתתקן לעילא ותתא ואתתקן הוא וכל עלמא [-אז הכל נתקן למעלה ולמטה, ונתקן הוא וכל העולם], עד כאן לשון הראשית חכמה.

שלא להיות כמו הסוסים של מרגישים שום פחד

ידוע המשל של הסבא מקלם זצ"ל משל לסוחר שקנה סחורות רבות על מנת להבריא את הגבול ולמכור שם סחורתו בלי מכס ואז ירויח הון עצום ויהפוך להיות עשיר גדול. לשם כך שכר עגלון ממולח שיודע הדרכים והשבילים המיוחדים להבריא את הגבול אבל כאשר יצאו לדרך מיד הסוחר דופק לו הלב אם יצליח לעבור הגבול בשלום ולהתעשר, או ח"ו יתפס ויחרימו רכושו והוא הולך לכלא וכו', העגלון לא פחד בהתחלה כי לא כ"כ נורא הכי הרבה יקחו לו את הסוס וכו' וכל הדרך היה רגוע רק כאשר הגיעו לשער הגבולות היה רועד. אמנם הסוסים היו רגועים במשך כל הזמן ולא חשו בסכנה כלל ועיקר.

והנמשל הוא כי הסוחר הגדול הוא דוגמת עובד ה' באמת, שכבר מתחילת חודש אלול מתחיל לפחד ועושה חשבון נפש ומתקן את מעשיו, והבינונים הם כמו העגלון פחות מפחדים ורק לקראת ר"ה מתחילים לחזור בתשובה, והפחותים ביותר הם כמו הסוסים, כלל לא מפחדים אפי' נמצאים בר"ה בעשי"ת לא מרגישים פחד ממעשיהם, ולכן אנחנו צריכים להתעורר כבר עכשיו שלא יהא מאוחר. (ע"פ להגיד ח"ג ג' 283).

סכנת חיים

בספר "אשר דרש" (עמ' קצב) הביא מעשה בזקן אחד שישב בבהכ"נ ולפתע חוורו פניו כסיד, קמה מהומה גדולה והביאו רופא. הרופא בודק דופק ותופס את זרועו, והחולה שואל אותו למה? הדופק חלש הסביר הרופא וצריך זריקה להחיש הדופק. הנה לחש הישיש, הדופק חלש זה נפלא וטוב, אבי נהג לומר "המהירות מן השטן" ענה הרופא במה דברים האמורים כשאין סכנת חיים עתה זה סכנת חיים חייבים למהר - גם אנחנו מתנהלים לאטנו כל ימות השנה בעניני התורה והמצוות אבל בהגיע חודש אלול יש להגביר חיילים במצוות להוסיף תורה כי אחרת זו סכנת חיים.

מעלת התשובה שאפילו הרהר תשובה והחרב החדה מונחת על צווארו ניצול ממנה

רבי יהודה יוספי שליט"א מוסר שעור קבוע מידי יום חמישי בבית הכנסת של "יוצאי משהד" בבני ברק. יום אחד פנה אחד המשתתפים לרב יוספי, וסיפר לו כי יש לו חבר, חלוני גמור, שאינו מוכן לשמע שום דבר על יהדות. לאחר

מאמצי שכנוע רבים נאות החבר להצטרף אליו לשיעורו של הרב יוספי. "הצלחתי להביא אותו איתי לכאן, כעת הוא נמצא בתוך הרכב החונה בסמוך לבית הכנסת", ספר לרב, "אבל הבעיה היא שיש לו רתיעה מלהיכנס לשיעור. אולי אם הרב ידבר איתו אישית הוא יראה שהרב לא 'נושך' ויסכים להשתתף בשיעור..."

יצא הרב יוספי אל אותו אדם, ברכו לשלום, פתח איתו בדברים והזמינו בלבביות להשתתף בשיעור. אמר האיש לרב: "אינני חושב שיש טעם שאבוא לשיעור, מה כבר יכול הרב לחדש לי... איזה טעם יש לשמוע דברי תורה אם אני בכלל לא מאמין בקיומו של בורא עולם", והוסיף בהתרגשות: "קדם כל תוכיח לי שיש אלוקים!"

המפגש המאולתר ליד הרכב החונה מחוץ לבית הכנסת לא אפשר גלישה להסברים ולוויכוחים ארוכים ומלומדים, אך מצד שני פטור בלא כלום אי אפשר, ועל כן כתשובה לטענתו החזיר לו הרב יוספי בדברי המדרש שעלו לו באותו רגע במחשבתו:

"**אומרים** חז"ל (ילקוט שמעוני פרשת שמות רמז קסז) שכאשר נודע לפרעה מלך מצרים כי משה רבנו הרג את המצרי, ציוה פרעה להרג את משה. התכונן ה'קוסטינר' - התליין, להוציא את משה להורג, הניף עליו את החרב וביקש לשסף בה את צוארו, כשהנחית את החרב על צוארו של משה, נעשה הצואר קשה כשיש, וכתוצאה מכך עפה החרב ופגעה בתליין עצמו. זו הוכחה מוחשית למה שאמרו חז"ל (ברכות י), שאפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים".

פנה הרב יוספי אל אותו אדם ואמר: "ועתה אמור נא, כיצד נעשה הנס למשה רבנו, הלא הדבר לא נעשה מעצמו, בודאי ה' הוא שהציל את משה וחולל לו את הנס הזה, וכמו שרומז על כך הפסוק (שמות יח, ד) "כי אלקי אבי בעזרי ויציילי מחרב פרעה". ואם כן הרי לך הוכחה ברורה לקיומו של בורא עולם!"

אך אותו אדם לא התרשם מן ההוכחה הזו ודחה אותה בבזז: "קדם כל שהרב יוכיח לי שהספור הזה עם משה אכן קרה במציאות, ואחר כך נתווכח כיצד התרחש הנס ומי אחראי לו. מה פתאום שאאמין לכל הספורים שכתובים בספרים..."

והרב יוספי בשלו: "כיצד מעלה אתה בדעתך שהדברים אינם אמת, חס וחלילה! הלא כל דברי חז"ל הם תורה מן השמים, אמת לאמתה!"

אולם האיש עמד במריו, ראה הרב יוספי את התעקשותו והחליט להניח לו. הוא נפרד ממנו לשלום ומיהר לשוב ולהיכנס לבית הכנסת כדי למסור את שיעורו בפני אלה שכן מעוניינים לשמוע את דבר ה'...

חלפה שנה, חלפו שנתיים, יום אחד פנה אותו משתתף אל הרב יוספי ואמר לו: "הרב זוכר שהבאתי לפני שנתיים איזה חבר לשיעור והרב ניסה לשדל אותו להכנס ולא הצליח? ברוך ה' יש לי חדשות טובות: היום הוא התקשר אלי וביקש ממני לארגן לו זוג תפליין..."

הרב הסתקרן לדעת מה קרה לאותו בחור מאז אותה שיחה חטופה ביניהם בפתח בית הכנסת. ואז סיפר האיש: אותו חבר נסע ליפן לחפש בה את מזלו. שם ביפן הוא התרועע עם כל מיני טיפוסים מפוקפקים, והם פתחו בפניו את עולם הפשע המקומי. הוא התחבר אל אנשי העולם התחתון, וביצע יחד עימם מעשי פשע שפלים. באחד הימים הוטל עליו לשמש בלדר להעברת סכום כסף גדול. בדרכו אל היעד חשב בלבו: במקום להעביר את הכסף ליעדו, ולקבל בעבור ה'משימה' סכום סמלי, הרי יש לי הזדמנות להמלט מהם עם כל הסכום ביד. מיהר האיש לרכוש כרטיס טיסה ועשה דרכו לכוון שדה התעופה, בתקווה לעתיד חדש, עתיר מזומנים...

אבל חבריו היו מתווכחים ממנו ולפני שהספיק לעלות על כבש המטוס לכדו אותו והביאוהו למקום מסתור. כיון שמעשהו נחשב כמעשה בגידה חמור, הוחלט לשפוט אותו במשפט פנימי של אנשי העולם התחתון. הם השכיבו אותו על השלחן, כפתו את ידיו ורגליו, ואחד מהם התנדב להוציאו להורג במכת חרב.

והנה, בעודו שרוע על השלחן חסר אונים, רגע לפני שעמד לנפוח את נשמתו, צף ועלה בזכרוננו של אותו בחור המפגש ההוא עם הרב מבני ברק... הוא נזכר בספור שהביא הרב מן המדרש על משה רבנו שהיה באותו מצב ממש, ואז, בעודו מעורפל חושים, זעק בקול: "אלקים, אם אתה קיים, תציל אותי!"

והנה, ברגע האחרון ממש, כשהיפני כבר אחז בחרב, מוכן ומזומן להניפה על ראשו של הבוגד, נכנסה לחדר אשה פינית בלתי מוכרת וזעקה בקולי קולות: "תפסיקו מיד! האיש הזה הציל את הבן שלי! שלא תעזו לגעת בו לרעה!" הייתה זו אשתו של ראש ה'מאפיה' המקומית. מסתבר שכמה שנים קודם לכן התחוללה רעידת אדמה ביפן,

בנה של אותה אישה היה בסכנת חיים, ומי שהציל אותו היה בחור ישראלי, אצל היפנים כל הישראלים דומים, התחולל בו שנוי קיצוני. האיש הציני והספקן הפך את עורו, ההרהורים והמחשבות בעבעו בתוכו עד שלא יכל עוד, ויום אחד התקשר לחברו - זה מהשיעור של הרב יוספי - ואמר לו: "תשמע, הרב שלך צדק. יש אלוקים! וגם המקרה עם משה רבנו נכון ואמתי, אני ההוכחה לכך!".

והוא ספר לו בפרוטרוט את כל הרפתקאותיו ביפן. בהתרגשות רבה תיאר את נס ההצלה שלו, ואז הפטיר: "הוי, כמה נכונים דברי חז"ל שאמרו אפילו כאשר חרב חדה מונחת על הצואר שלך, אסור לך להתייאש, כי גם בשניה האחרונה ממש ה' בשמים יכול לחולל לך נס ולהציל אותך - כפי שעשה לי!".

בפיך ובלבבך

התשובה היא אצלנו בתוכנו בפינו לעשות אותה, כמש"כ (דברים ל, יד) "בפיך ובלבבך לעשותו" האוצר הגדול הזה נמצא אצלנו. רק צריכים אנחנו ליקח אותו.

רבי בונים מפשיחא היה מספר מעשה היה בר' אייזיק שחלם שמתחת לגשר המוביל לבית המלך בפראג ששם הארמון יש אוצר גדול ויכול להיות עשיר מופלג.

נסע לשם וראה שיש שם צבא גדול וכו' התייאש והיה הולך ובא כמה ימים. הרגיש בו שר הצבא ואמר לו: מה לך כאן? ואמר לו את החלום, צחק עליו שר הצבא ואמר לו גם אני חלמתי שבקראקא יש אדם אחר קוראים לו אייזיק ומתחת לתנור שלו יש אוצר, אז מה אני הולך לשם?! ואז הבין שזה האוצר שגילו לו שהוא נמצא אצלו. כן גם אצלנו החכם הצדיק מגלה לאדם את האוצר הרוחני שלו שהוא טמון אצלו וכו'. ונשאר לאדם רק ללבות את הניצוץ של נשמתו ולחזור בתשובה שלימה ולקבל על עצמו לעבוד את השי"ת בכל לבו. (שמחת ישראל ברגר מאמרי השמחה אות ל).

שובו אלי מאהבה

הגאון רבי שמעון ישראל פאזען זצ"ל, רבה של שפראן, פתח במשל.

מעשה באחד ממשרתי הארמון שנצטווה למרק את כתרו של המלך ולנקותו מכל שמץ אבק. המשרת ניקה בשקדנות את כתרו הזהב המגולף, משובץ אבני החן, והתפעל מיפעתו וברקו. ידע כי כל אבן בכתר מושלמת היא, ואין ערוך ליקרתה. פחו עליו יצרו, עקר אבן אחת ממקומה וטמנה בכיסו. ולא ידע שהמלך עומד בחלון, משקיף על מעשיו. **סיים** המשרת, הניח את הכתר על כר הקטיפה ויצא. נכנס המלך, חבש את הכתר, ותושבת האבן העקורה התנוססה במרכזו בכל כיעורה. פנה המלך לטרקלין, ישב על כס מלכותו ושלח לקרוא לשר החצר, הממונה על המשרתים. הופיע השר ראה את הכתר הפגום, ונחרד.

אמר לו המלך: 'משרת פלוני ניקה את כתרי, מרקו והבריקו. שבע רצון אני מעבודתו, אמור לו זאת. שלח אותו לכאן, לנקות את נברשות הטרקלין'. עשה כמצווה עליו, סח למשרת המופתע שהמלך מוקיר את עבודתו במירוק הכתר, ובחר בו לניקוי נברשות הטרקלין בעודו יושב בו על כס המלכות - היתכן כבוד גדול מזה למשרת המלך! שמע המשרת שמח - וחשש. שמח, על קורת רוחו של המלך משירותו ועל שנשא חן בעיניו. וחשש, שמא התגלתה הגניבה, שמא נפל עליו החשד ואין זו אלא מלכודת. בנקיפות לב עלה לטרקלין והמלך האיר אליו פניו, התעניין בשלומו, והתושבת החלולה בכתר ניבטה אליו כמאשימה. הודה לו המלך על שקידתו בניקוי הכתר, וסיפר כי עקב אחריו מן החלון וראה כיצד ניקה כל חריץ והבריק במרץ. שוקל הוא להעלותו בדרגה ולהעלות שכרו.

נרעש המשרת: אם ראה המלך - הן ראה הכל, והנה מעלים הוא עיניו ממעילתו ורוצה בטובתו ובקידומו. איך יגמול רעה תחת טובה, איך יוכל לראות את כתר המלך פגום, והאבן היקרה חורכת את כיסו! פרץ בבכי תמרורים והתוודה על חטאו: אכן, המלך מיטיב עימו כל כך - והוא פשע ומעל באימונו, עקר אבן מכתה... והמלך מרגיעו: ידעתי, בני ידעתי - אך ידעתי גם כי לא במעל עשית זאת. משרת נאמן אתה, אלא שפחו עליך יצרך, וסליחתך נתונה לך'... אבל המשרת לא הסתפק בסליחה ובמחילה. איך יוכל להיות שליו, כאשר כתר המלך חסר ופגום, והאבן אינה בתושבתה! נענה המלך ואמר: 'עלה נא על מעלות הכסא, וקבע את האבן במקומה'. עלה המשרת במעלות, והמלך הרכין את ראשו וקרב את כתרו, והמשרת קבע בו את האבן והשלים את כתר המלוכה!

האדם, משרת המלך הוא, כל ייעודו, לשרת את מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. ואכן, ממרק הוא את כתר המלך, אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון, אך מפעם לפעם פוחז עליהם יצרם, והם עוברים עבירה.

עוקרים מן הכתר אבן יקרה. ובכל יום ויום בת קול יוצאת וקוראת: 'עד מתי... תאהבו פתי, ..בנים שובבים... משובותיכם'. המלך הקדוש קורא לבניו אהוביו לשוב בתשובה, ומכח בת קול זו מתעוררים הרהורי תשובה בלבבות. אבל האדם בוכה ומתמרמר: איך אעשה תשובה כראוי, ועדיין חסר בכתר המלך את המרגלית היקרה שאיבדתי בחטאי! ואז, כביכול, מגביה הקדוש ברוך הוא את החוטא ומנשאו למדרגה שאפילו צדיקים גמורים אינם עומדים בה, וזדונות נהפכות לו כזכויות. כדי שכתר המלך יושלם ויזהיר כבתחילה.

וזהו שנאמר (דברים לב, יא): "כגשר יעיר קנו על גזוליו ירחף", אם האדם מרגיש שעולים בו הרהורי תשובה - ידע נאמנה שהם מכוחו של הבורא יתברך הקורא לו ומעוררו לשוב אליו ברחמים רבים. אך אם האדם מצר ומתמרמר, איך יוכל לשוב ופגמו כה רב ועצום, הנה: יפרוש כנפיו יקחון, ידע שהבורא יתברך מעלהו לדרגה גבוהה ונשגבה, "ישארו על אברתו" ופרש בזה הקדוש (רעיא מהימנא פרשת פינחס ח"ג דף רלח ע"ב) שהכוונה לאבריה וכנפיה של השכינה הקדושה כביכול. שעוזרו לתקן כל מה שפגם! (תורת א פרשת מטות עמ' מב).

ביאור ההפטרות

ענין סוּעֶרָה [א] הקשר בין ההפטרות לפרשה

הפטרות זו היא השלישית משבע ההפטרות שמפטירין בשבע שבתות של נחמה החל משבת הראשונה שאחרי תשעה באב.

תוכן ההפטרות

ירושלים לא נוחמה עד עתה, אבל ה' מבטיח לנחם אותה, יפאר אותה במבנים מפוארים ועושר גדול, בניה יהיו תלמידי ה'. ובזכות הצדקה שעושים ישראל, יתרחקו מהם העוֹשִׁקִים, ולא יראו פחד ושב.

ויפחדו רק אלה שהתרחקו מה', ובורא העולם שברא את האומן להכין כלי מלחמה, הוא גם ברא משחית לחבל בכלים, שלא יפגעו בישראל. גם האנשים בעלי לשון מדברת גדולות, שעומדים במשפט נגד עם ישראל, יורשעו במשפט ועם ישראל יצאו זכאים.

וכאשר כולם יכירו את ה', הרי יצמאו לדבר ה' כאדם הצמא למים, ויעלו להר ה' ללמוד תורה וחכמה, ויפרשו מחכמות נוכריות כי לא יועילו להם, וכל העמים ינעו למלך המשיח, ואומות העולם שישראל לא הכירו אותם, ירצו לקראת ישראל לשרת אותם, וזה חסד מאתו יתברך. ישעיה פרק נ"ד פסוק י"א - פרק נ"ה פסוק ה'.

יִאֲצֹת יְרוּשָׁלַיִם (מ"ד) כאשֶׁה **עֲנִיָּה** [ב] **סֻעֶרָה** שלבה סוער [רועד] מרוב צרות (רש"י) שעד עתה (רד"ק) **לֹא נִחְמָה הָיָה**

אֲנֹכִי מִרְבִּיץ רוצץ רצפתך **בַּפּוֹךְ אֲבִיךָ** מאבני נופך (רש"י) [מרגליות הנקראות פוך], שהם יהיו כחול מתחת לאבני היסוד

וַיִּסְדְּתִיךָ והיסוד עצמו שהוא הרצפה עצמה ארביץ (רד"ק) **בַּסְּפִירִים** באבנים טובות הנקראים "ספירים" (ת"י): **יִבְּשֶׁמֶתִי**

עיונים והארות

א. **ראש** חודש אלול שחל להיות בשבת – מפטירים "ענין סוערה" ולא "השמים כסאי" ומוסיפים פסוק ראשון ואחרון מהפטרות "השמים כסאי", ואם חל ראש חודש גם ביום ראשון מוסיפים גם פסוק ראשון ואחרון מהפטרות "ויאמר לו יהונתן מחר חודש". (שו"ע או"ח סי' תכה). טעם להפטרות "ענין סוערה" – לפי שאין מדלגין (דוחים) שלוש הפטרות של פורענות ושבוע של נחמה בשום הפטרה אחרת כלל (בית יוסף בשם רבי דוד אבודרהם) (עיין שולחן ערוך סימן תכ"ח סעיף ח). האשכנזים נוהגים להפטיר "השמים כסאי"

ב. **אִיתָא** בחז"ל ענין מן הצדיקים, ענין מן התורה, ענין ממצות ומעשים טובים. סוערה, מערערתא, שערעור עובדי אלילים, הדא הוא דכתיב זכור ה' לבני אדם וגו'. (ילק"ש)

ועוד י"ל ע"פ הנאמר במדרש (מכילתא יתרו פרק כ, ט): הראה הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו – שעבוד מלכיות וגוהינם (עיין שם

פְּרָכְךָ [ג] [אבן הבהיר ומזהיר יותר מהזכוכית (ע"פ מצודות)] **שְׁמִשְׁתִּיךָ** החלונות שהשמש זורחת דרך שם (רש"י, רד"ק)

וְשַׁעְרֶיךָ מזוזות השערים יהפכו להיות (מ"ד) **לְאֲבָנֵי אֶקֶדָה** אבן טובה הנקראת אקדח שהיא נוצצת כאש קודחת

וְכָל-גְּבוּלְךָ [ד] רצפת כל גבולך, כי לא ירושלים לבדה, אלא אף ערי גבולה יהפכו להיות **לְאֲבָנֵי-חֶפֶץ** אבנים יקרות

שהאדם חפץ בהם (רש"י ורד"ק): **וְכָל-בְּנֵיךָ** [ה] יהיו **לְמוֹרֵי יְהוָה** (ת"י) ועי"ז יחשבו תלמידי הקב"ה (מ"ד), ואז

עיונים והארות

דריב"ל חיפש בגן עדן כולו ומצא בה ז' בתים וכו'. ובבית השלישי מבורות של זהב ושל "אבנים טובות ומרגליות". והבית החמישי בנוי מכסף וזהב וכו' וזכוכית ומבדולח. ושם אליהו זכור לטוב ע"ש.

[וראה במדרש תלפיות (ענף ג"ע דף קלג) בשם הס' סודי רזי שהקשה מה הנאה יש בג"ע אחר שאין שם אכילה ושתיה. ותיירץ דאבנים טובות ומרגליות ששם כיון שאדם נוגע בהם מיד ידע חכמה הרבה].

כתב המלבי"ם: ושמתי כדכוד, היא אבן שוהם (לפי קבלת חז"ל) – יהיו שמשותיך החלונות, ושעריך יהיו מאבני אקדח והמכוון, כי האבן נופך – היתה אבן יהודה והוא אות המלכות, והאבן ספיר היתה אבן יששכר, והוא אות החוכמה והתורה, שני אלה ייסדו את הבנין, כתר מלכות וכתר תורה, אבן שוהם היתה אבן יוסף, והוא אות ההצלחה והעושר – זה היה חלון השמש, כי השמש תריק להם מגד (טוב, מתק) תבואות שמש – עושר והצלחה, אבן אקדח – היתה אבן לוי – אות העבודה זה השער (תהלים קיח, ט): "זה השער לה' צדיקים יבואו בו" האבן של לוי היתה ברקת, וקרא אותה הנביא אקדח עיין שם באורך. [וכל גבולך יהיה לאבני חפץ, כי אבני יתר השבטים יוקבעו ביתר מקומות הבנין, וכלל גם כן הכוונה שכל השבטים יתאחדו אז ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד].

ד. אמר רבי לוי עתידין תחומי ירושלים להיות מלאים י"ב מיל על י"ח מיל אבנים טובות ומרגליות. לפי שבעולם הזה אדם חייב לחברו הוא אומר לו, נדון אצל הדיין, פעמים שהוא עושה שלום ביניהם פעמים שאינו עושה שלום ביניהם, אבל לעתיד לבא אדם חייב לחברו, והוא אומר לו נלך נדון אצל המשיח בירושלים, וכיון שמגיעים אצל תחומי ירושלים הם מוצאים אותם מלאים אבנים טובות ומרגליות, והוא נסיב תרתין מנהון (לוקח שנים מהן), ואמר לו יתר מאלין אני חייב לך? והוא אומר לו אך לא כדון (אפילו לא כך הרבה), יהא שרי לך, יהא שביק לך, הדא הוא דכתיב השם גבולך שלום (פסיקתא).

ה. במדרש רבה (דברים - פרשה ו פסקה יד) אמר הקב"ה בעולם הזה ע"י שהיו ביניכם בעלי לשון הרע סלקתי את שכינתי מביניכם שנא' (שם נז) רומה על השמים אלהים אבל לע"ל שאני עוקר יצר הרע מביניכם שנא' (ירמיה לא) והסירותי את לב האבן מבשרכם אני מחזיר שכינתי ביניכם מנין שנאמר (יואל ד) והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר וגו' ומתוך שאני משרה שכינתי עליכם כולכם זוכין לתורה ויושבין בשלום בעולם שנאמר (ישעיה נד) וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך.

עוד איתא במדרש (תנחומא ויגש - פרק יא) מהיכן למד אברהם את התורה רשב"י אומר נעשו שתי כליותיו כשני כדים של מים והיו נובעין תורה שנאמר אף לילות יסרוני כליותי (תהלים טז) ר' לוי אמר מעצמו למד את התורה שנאמר (משלי יד) מדרכיו ישבע סוג לב ומעליו איש טוב והיה מלמד לבניו תורה שנאמר (בראשית

דברים אחרים שהראה לו) – על מנת שיבחר באחד מהם בשביל זרעו, ובחר אברהם אבינו בשעבוד מלכיות למען ינצל זרעו מדינה של גהנם.

אמרו חכמינו (יבמות קב:) על הפסוק (איוב לו, ט): "יחלץ עני בעוניו" – יחלצו – יצילו מדינה של גהנם, היינו, שהעניות מצילה מדינה של גהנם (כי העניות מעוררת את האדם לחזור בתשובה). יוצא איפוא, שאין ישראל צריכים לסבול את שניהם ביחד את הגלות ואת העניות, שכן אם העניות מצילה מן גהנם, הרי שוב אין צורך בגלות ובשעבוד מלכיות כדי להינצל מגהנם, ומאידיך אם שרוים הם בגלות ועל ידי כך ניצולים מהגהנם, הרי שוב אין עניות מגיעה להם.

ג. שמתי כדכד - מעשה בספינה שהיתה מפרשת בים הגדול והיתה כולה נכרים, והיה בה תינוק יהודי אחד, ובא עליה סער גדול בים. אתגלי אליהו ז"ל על ההוא ינוקא, אמר ליה זיל בשליחותי לגבי ר' יהושע בן לוי ומחמי (הראה) ליה אינון כדכדוי, ואנא משזיב (מציל) להדא אילפא (אניה) בזכותך. אמר ליה, רבי יהושע גדול הדור הוא לית הוא מהימן יתי (אינו מאמין לי), אמר ליה ענוון סגיא הוא ומהימני יתך, וכד תחמי יתיה (כשתראה) לא תחמי ליה קדם בר נש, אלא דבריה למערתא רחוקא מן לוד תלתא מילין. מיד נעשה נס ויצא משם בשלום. אזל ההוא ינוקא לגבי רבי יהושע בן לוי, ואשכחיה יתיב במתיבתא רבא דלוד, אמר ליה מרי, מילתא אית לי למימר לך, קם ליה רבי יהושע בן לוי, איתא חמון ענונותיה דאזיל בתריה מהלך תלתא מילין, ולא אמר ליה מה את בעי! וכיון דמטון (הגיעו) למערתא, אמר ליה, מרי, אילין אימון אבני כדכודי, וכד חמי יתהון ליה (כשהראהו לו), הבהיקה כל לוד מאורו, והשליכן לארץ ונגנזו. (ילק"ש)

ובש"ס ב"ב (עה). מצינו דאלפליגו בה תרי מלאכי ברקיעא, גבריא ומיכאל, ואמרי לה תרי אמוראי במערבא, יהודה וחזקיה בני ר' חייא, חד אמר דהיינו "שוהם", וחד אמר "רשפה". ובתרגום יונתן (שמות כח, יח) נופך ספיר "ויהלם" תרגם: "וכדכודי" ובתרגום ירושלמי תרגם "נופך": כדכדנא.

ובפסק"ר (פסקא לב) אמרו דר' יהושע בן לוי היה עומד עם אליהו בהר הכרמל, אמר לו אין אתה מראה לי אלו אבני כדכדנא כיצד הם, והראה לו על ידי נס. [ובילקו"ש (ישעיה רמז תעה) הגירסא: ר' "יהודה" בן לוי. ומצינו טובא דריב"ל הוה משתעי בהדיה דאליהו זכור לטוב, וכדאיתא בסנהדרין (צח). דאשכח לאליהו דהוי קיימי אפייתחא דמערתא דרשב"י, ע"ש. וכן במכות לא. דההוא גברא דאכליה אריא בריחוק תלתא פרסי מיניה דריב"ל, ולא אישתעי אליהו בהדיה תלתא יומי. וכ"ה בירושלמי תרומות פ"ח הל' ד. ובב"ר (פליה, ב): אליהו זכור לטוב וריב"ל הוון יתבין תנין בחדא וכו'].

ובן אמרו במדרש (בראשית רבתי פר' בראשית): אמר ר' יהושע בן לוי שני שערי כדכד יש בגן עדן וכו'. [ומצינו שבג"ע יש אבנים טובות כדאיתא במעשה דריב"ל המובא בספר הכלבו סי קכ -

ממילא **וְרַב** (והרבה (ת"י) **שְׁלוֹם** יהיה בין (ט"ד) **בְּנִיךָ** [ו] שלא יהיה ביניהם מחלוקת ושנאת חינום (עיי' במלבי"ם): **יָד בְּצַדִּיקָהּ** בזכויות (ת"י) ובעבור מצות הצדקה (רד"ק) והמעשים טובים (מלבי"ם) **תְּפִלָּתוֹ** תהיי בנויה ונכונה בגדולה לעולם (רד"ק) **רַחֲמֵי מַעֲשֵׂק** תהיי רחוקה מן העושקים אותו (רש"י) **כִּי-לֹא תִירָאִי** לא תפחדי מהם יותר כלל וכלל, וכפל ואמר **וּלְמַחֲתָהּ** ומפחדו ושבד תהיי מרוחקת, ולא תפחדי כלל **כִּי לֹא יוֹכַל תִּקְרַב** להתקרב **אֵלָיו** (רד"ק): **טוּ הֵן** באמת **זֶרַח יָגוּר** יפחדו וייתחו **אִפְסֵי מְאוֹתָי** אותם שנתרסקו ונפחדו ונעדרו ממני **מִי-גֵר** מי שהיה לו מריבה ומלחמה **אֲתָךְ עָלֶיךָ יְפֹול** יכנע לפניך וישכון אצלך (רש"י [ז], ט"ד): **טז** והטעם שאין לך לפחד הוא, כי **(הן) הִנֵּה אֲנִכִּי בְּרֵאתִי** את האיש **חָרָשׁ** [אומן ברזל] **הַנִּפְחַת בְּאֵשׁ פָּחָם** בפחמים להבעירם באש **וּמוֹצִיא** ומתקן **כְּלֵי מַלְחָמָה** מלחמה **לְמַעֲשָׂהּ** וגומר אותו כל צרכו **וְגַם אֲנִכִּי בְּרֵאתִי** איש **מִשְׁחִית לְחֶבֶל** [ה] ללקלק ולהשחית את כל כלי המלחמה, כלומר אני הוא שגריתי בכ את

עיונים והארות

ובילקוט שמעוני (תהלים - פרק כט - רמז תשיא) גדול השלום שניתן לעושי תשובה שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב. גדול השלום שניתן בחלקו של צדיקים שנאמר יבא שלום ינוחו על משכבותם. גדול השלום שניתן בחלקו של צדיקים שנאמר יבא שלום ינוחו על משכבותם. גדול השלום שניתן ללומדי תורה שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום

ו. **וכל בניך למודי ה'** רגילים ללמוד דעת ה', כדברי הנביא ירמיה (לא, ג): "ולא ילמדו עוד איש את אחיו לאמור, דעו את ה', כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם..." ואז יהיה שלום רב ביניהם. ומובא בספר "אדרת אליהו" - רבי יוסף חיים ז"ל הובא בספר "מעם לועז". ניתן לפרש בדרך צחות, כי מותר להעביר ירושה לבן לומד תורה, אלא שדבר זה גורם קנאה ותחרות בין האחים, ולכן לעתיד לבוא, יהיו כולם למודי ה', ולא יצטרכו להעביר ירושה מהבן שהוא עם הארץ לבן שהוא תלמיד חכם, ואז ורב שלום בניך.

ז. **ובת"י** ורד"ק פירשו באופן אחר, וז"ל הת": הא אתכנשא יתכנשון לך גלות עמך לסופא מלכי עממיא דמתכנשין לאעקא לך ירושלם בגוין יתרמון. וכונתו דבסוף הימים כשיתאספו כל מלכי האומות להלחם על ירושלים כולם יפלו בערי ישראל פגרים מתים.

ח. **צריך** להבין, מה בא הכתוב להשמיענו? מה היא הכוונה שהקדוש ברוך הוא מגלה באזני העולם ומכריז שהוא ברא את כלי המלאכה לתיוקן העולם, וביחד עם זאת ברא גם את כלי המשחית המחבל בסידורי ובתיקוני העולם?

הקדוש ברוך הוא בא להודיע ולהוציא בכך מדעת קהל הגוים, שלא יטעו ולא יחשבו כי הם החכמים שהמציאו את כלי המלאכה והמכשירים החדשים וכל ההמצאות המוחכמות לתועלת העולם ולנוחיותו, אל יתהללו חכמים אלו שחכמתם היא שגרמה להתפתחות העולם, אל יתלו זאת בכוחם ועוצם ידם שעשו את החיל הזה, אלא הם מעשי ה' וחכמתו, והוא הנותן לאדם כח לעשות חיל, והאדם הוא כחומר ביד היוצר.

לבן מכריז הקדוש ברוך הוא: "ואנכי בראתי משחית לחבל", ולא יזו תכלית ולא יזו תועלת? "והמזיקים שנבראו בערב שבת בין השמשות" למה? ולא יזו תכלית בראם? לשם מה צריך

יח) כי ידעתיו למען אשר יצוה אמר ליה הקב"ה אתה למדת בניך תורה בעוה"ז אבל לעוה"ב אני מלמדם תורה שנאמר (ישעיה נד) וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך.

ובתנא דבי אליהו (זוטא - פרק יז) כ' וז": אמר רבי אלעזר בן עזריה א"ר חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר (שם נד) וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך אל תקרא בניך אלא בוניך: מעשה בתינוק אחד שלמדו אביו ספר בראשית פעם אחת עלה הקיסר לאותה מדינה ונשבה אותו התינוק וספרו עמו וחבשוהו בבית האסורים וספרו עמו והכניסו לספרו לגנזי הקיסר. פעם אחת נטרפה דעתו של הקיסר אמר להם הביאו לי ספר הזכרונות הלכו לגנזי הקיסר ומצאו הם בראשית ובאו כל גדולי המלכות לקרות בו ולא היו יודעין לקרות בו ואמרו לו זה הספר מן ספרי ישראל הוא ויש כאן תינוק אחד מהם שהוא חבוש בבית האסורין שלך. מיד הלכו וקראו לאותו תינוק כיון שהיה רואה את ספרו מיד חבקו ונשקו וקראו לפני הקיסר ומפרש אותו מן בראשית עד ויכלו כיון ששמע המלך שבחו של הקב"ה האין ברא את עולמו מיד עמד מן כסאו ונשקו לאותו תינוק על ראשו ואמר לו יודע אני שלא הרגיש הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא בשבילך כדי להתירך מבית האסורין מיד נתן לו הקיסר הרבה כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות ועבדים ושפחות ושיגרו בכבוד גדול אצל אביו. והלא הדברים ק"ו ומה התינוק הזה שלא למד אלא ספר בראשית בלבד עלתה לו כך הלומד כל התורה כולה על אחת כמה וכמה. אמר רבי שמעון בן לקיש כל המצער את עצמו בעולם הזה על התורה ועוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד שנאמר (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי מ"ט יומם יצוה ה' חסדו משום דבליילה שירה עמי. והתורה מגינה עליו כל אותן השנים שהוא מוטל בעפר שנאמר (משלי י) בהתהלךך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך בהתהלךך תנחה אותך בעולם הזה בשכבך תשמור עליך זו שעת מיתה בקבר והקיצות היא תשיחך זה העולם הבא.

ובפסיקתא (יח), שארבעה רוב שלומות הן, יפרח בימיו צדיק ורוב שלום עד בלי ירח (תהלים עב ז) שלום רב לאוהבי תורתך (שם קיט קסה) וענוים ירשו ארץ והתענוגו על רוב שלום (שם לו יא) והדין וכל בניך לימודי י"י ורב שלום בניך (ישעיה שס).

האויב ואני הוא שמתיש כוחו של האויב (רש"י): יז ולכן אין לך מה לפחד, כי **כָּל-כְּלִי יוֹצֵר** יצרו אותם **עָלֶיךָ** ירושלים (ת"י) בשביל להלחם בך (רש"י) **לֹא יִצְלָח** לא יצליח לבעליו, ולא יזיקו לך **וְכָל-לְשׁוֹן** וכל איש המדבר גדולות, אשר **תִּקְוֶם-אַתָּה** שיעמוד נגדך **לְמִשְׁפַּט תִּרְשָׁעִי** אותו, שהוא יצא חייב ואת תצאי זכאה, הברכה ה' זאת תהיה **נִחַלְתָּ** [ירושלמי] **לְעַבְדֵי יְהוָה** לעולם (רד"ק) **וְצִדְקָתָם** וזאת היא הצדקה והחסד אשר יבואו להם **מֵאֵתִי** [ממני (מ"ד)] בעבור שהם עבדי (מלבי"ם) **נָאִם-יְהוָה: אֵלֵהוּ** [ט] **לְשׁוֹן קְרִיאָה** **כָּל-צִמָּא** כל מי שתאב לדבר ה' **לָכוּ לִמִּים** [י] לתורה (רש"י) [דהיינו ילך ללמוד תורה, ואפי' בכסף] ואף **וְאֲשֶׁר אֵין-לּוֹ כֶּסֶף** לקנות המים דהיינו אין לו במה לשלם להכנס לבית המדרש, לא יחוש לזה, כי אפשר לשמוע דבר ה' ללא תשלום, ולכן אמר **לָכוּ שִׁבְרוּ** תשמעו ותקנו [ללא כסף] **וְאָכְלוּ** את דבר ה', ע"י שתלכו לנביא המלמד דבר ה' ללא תמורה ותקנו דבר מאכל ואכלו והכוונה לחכמת התורה, וחזר ואמר **וְלָכוּ שִׁבְרוּ** קנו **בְּלוֹא-כֶּסֶף וּבְלוֹא מַחִיר** מתן **מַחִיר** תלמודו תורת ה' שהוא כ"י **וְחָלַב** כי נמשלה התורה [יא] ל"יין וחלב (מ"ד) וי"מ

עיונים והארות

אלא במי שדעתו שפלה עליו... מה מים חיים לעולם, אף דברי תורה חיים לעולם... מה מים מעלין את האדם מטומאה לטהרה, כך דברי תורה... מה מים משיבים נפשו של אדם, כך דברי תורה... מה מים חנם לעולם, אף דברי תורה, אי מה המים אין להם דמים אף דברי תורה כן, תלמוד לומר יקרה היא מפנינים. אי מה מים אין משמחים את הלב אף דברי תורה אין משמחין את הלב, תלמוד לומר כי טובים דודיך מ"יין... מה יין אי אתה טועם טעם בתחלתו, וכל זמן שהוא מתיישן בקנקן הוא משתבח, כך דברי תורה כל זמן שהם מתישנים בגוף משתבחים... מה המים מכסים ערותו של ים, כך דברי תורה, על כל פשעים תכסה אהבה, מה המים יורדים טיפים טיפים ונעשים נחלים נחלים, כך דברי תורה, שתי הלכות היום ושתי הלכות למחר עד שנעשה כמעין הנובע. מה מים מגדלים את הצמחים, אף דברי תורה מגדלים כל מי שעמל בהם... מה המים אין הגדול מתבייש לומר לקטן השקני מים, כך דברי תורה אין הגדול מתבייש לומר לקטן למדני פרק אחד או הלכה אחת... (ילק"ש).

והנחיד"א כ' יש תקון למדבר לשון הרע שנדבק בסטרא אחרא, דיש לקונן עליו 'הוי כל צמ"א' גימטריא ס"מ, שנדבק בו בדבור לשון הרע החמור מעבודה זרה גילוי עריות שפיכות דמים. תקנה יש לו 'לכו למים', אין מים אלא תורה (ב"ק ז', א), דיעסוק בתורה ויתרפא, דכתיב (משלי טו, ד) 'מרפא לשון עץ חיים' כמו שאמרו פרק ג' דערכין (טו, ב) (צוארי שלל אות ד').

'הוי כל צמא לכו למים' אין מים אלא תורה (ב"ק ז', א). 'ואשר אין לו', שלא זכה לתורה, 'כסף' יש תיקון שיקנה התורה בכסף. 'ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב', שזה השותפות צריך לעשותו קודם שתהיה התורה בעולם. 'למה תשקלו כסף בלוא לחם', שאם יקנה אחר שלמד תורה, הכסף אזל 'בלוא לחם' התורה, ד'אם יתן איש את כל הון ביתו וגו' (שה"ש ה, ז). 'שמעו שמוע' להתנות מתחילה, 'ואכלו טוב'. (חומת אנך ישעיה נה, א).

יא. נמשלה תורה ליין מה יין משמח הלב כמו שנאמר ויין ישמח לבב אנוש אף דברי תורה כן שנאמר פקודי

העולם למזיקים? בודאי כדי שעל ידם יתרומם האדם להשיג את השלימות ואת טהרת המדות העליונות. בגלל התנגדותם, ובגלל הנגישות שהם גורמים לעם ישראל, מתעלים ומתגדלים עם ישראל (קול צופיך ח"א).

ט. הוי כל צמא לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב, הנה כבר ידוע שהוי הוא צירוף הגבורה וממנה כל הצרות בהנהגת הדין, ולכן צועקים הוי מי שהדינים שולטים עליהם - כאילו מתרעמים על השבט המכה אותם. וידוע גם כן שהגבורה מצמצמת את ההשפעות ומביאה לידי צמא ורעב. והרפואה לזה היא להדבק בימין על ידי עסק התורה שניתנה בימין מצד החסד הממתק את הדין ומרבה את ההשפעות המצומצמות. לפיכך באה ההזמנה על זה בענין אמרו: הוי כל צמא לכו למים. ואמנם לפי שידוע גם כן שאי אפשר לקנות המשכת החסד כי אם כל ידי הכסף הבא מצדו, ואם כן מי שאין לו כסף היה ראוי לישאר ברעב ובצמא ובחוסר כל, לפיכך הבטיח הנביא שעל ידי עסק התורה יוכלו להמשיך את החסדים ואת הגבורות בלא כסף ובלא מחיר, שהרי התורה לבדה מספקת לכל זה והיא תמורת הכל, וזהו ענין אמרו: לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב, שהרי על ידי עסק התורה משברים את הקליפות ופורצים להם דרך לעבור את ההשפעות כולן.

י. תנא דבי ר' ישמעאל, אם פגע בך מנוול זה (היצר הרע) משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נמוח, אם ברזל הוא מתפוצץ, שנאמר הוי כל צמא לכו למים, וכתיב הלא כה דברי כאש וכפטיש יפוצץ סלע (יבמות כ"ד תענית ז'). רבי חנינא בר אידי אמר, למה נמשלו דברי תורה למים, לומר לך מה המים מניחים מקום גבוה ויורדים למקום נמוך, אף דברי תורה מניחים את מי שדעתו גבוהה עליו והולכים אצל מי שדעתו שפלה. אמר רבי אושעיא למה נמשלו דברי תורה לשלשה משקין הללו, מים ויין וחלב, לומר לך מה שלשה משקין הללו נפסלין בהיסח דעת, אף דברי תורה אין משתכחין אלא בהיסח דעת. דבר אחר מה שלשה משקין הללו אין מתקיימים אלא בפחות שבכלים, כך דברי תורה אין מתקיימין

דללמוד עדיף וטוב מיין וחלב (ת"י): **ב לָמָּה אַתֶּם תִּשְׁקְלוּ יַבֹּן** שוקלים **כָּסֶף פְּלוֹא-לָחֶם** ולא מקבלים לחם בתמורה, והכוונה שלומדים חכמות נכריות שלא יועילו להם **וַיִּגְיַעְכֶּם** ולמה תתנו הון הבא ביגיעה **פְּלוֹא לְשִׁבְעָה** בעבור חכמת הגויים שאינה משיבועה **שָׁמְעוּ שָׁמוֹעַ אֵלַי** ללמוד חכמת התורה **וְאָכְלוּ-טוֹב** ותלמדו התורה שנקראת טוב **וְתִתַּעֲנַג** לעוה"ב **בַּדְּשָׁן נִפְשֵׁכֶם** כי כמו שהדבר שהוא שמן ודשן הוא תענוג הגוף כן התורה והחכמה הן תענוג הנשמה וחייה (רד"ק): **הַטּוֹ אֲזַנְכֶם** [יג] לשמוע אמרי **וּלְכוּ אֵלַי** ללמוד תורתי **שָׁמְעוּ אֵלַי** ותתי **נִפְשֵׁכֶם** ותזכו לעמוד בתחיית המתים **וְאֶכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית** אהבה להיות עומדת עד **עוֹלָם** כמו **חֲסִדֵי דָוִד הַנְּאֻמָּנִים** [הקיימים] שהבטחתי לדוד ולזרעו שלא תפסק מהם המלוכה (רד"ק ומ"ד): **הֵן אִמֶּת שְׁהַמְשִׁיחַ עַד** ומוכיח ל**לְאֻמִּים** [לאומות העולם] **נְתַתִּיו וְנִגִּיד מֶלֶךְ וּשְׁלִיט וּמִצִּוָּה לְאֻמִּים** את הגויים את המעשה אשר יעשון, כאדון על עבדיו (רד"ק): **הֵן אִמֶּת גֹּוִי שְׁלֹא-תִדַּע** ולא הכרת אותו תמול שלשום **תִּקְרָא לוֹ לְשֵׁרֵת אוֹתָךְ וְגֹוִי אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוֹךָ** מעולם **אֵלֶיךָ יְרוּצוּ** להיות סרים למשמעתך **לְמַעַן יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ** השוכן בקרבך **וְלִקְרוֹשׁ יִשְׂרָאֵל בִּי פֶּאֶרְךָ** אשר נתן לך תפארת וגדולה להשרות שכינתו בקרבך (רד"ק ומ"ד):

וַיֹּאמְרוּ-לוֹ יְהוֹנָתָן לדוד **מָחָר רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְנִפְקְרָתָּ** יזכר המלך וישאל היכן אתה **כִּי יִפְקֹד יַחֲסֹר** מקום **מוֹשְׁבֶךָ** שאתה יושב בו (רש"י): **מִבֹּ-וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם** אבל תזכור את השבועה **אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר** ואמרנו (רד"ק) **יְהוָה יִהְיֶה! בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין זֶרְעֶךָ עַד-עוֹלָם:**

עיונים והארות

ה' ישירים משמחי לב, וחלב כמו שהחלב קיום היונק וגדולו כן דברי תורה קיום הנשמה שהיא הולכת וגדלה בלמודה במדרגתה כמו שהיא, ואמר אכילה על היין והחלב כי הם מאכל ומשקה לגוף.
יב. ורש"י פירש בענין אחר.